

1751

84

5

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Գ Ի Ր

Թ Է Հ Ր Ա Ն Ի Հ Ա Յ Ո Յ Հ Ա Մ Ա Յ Ն Ա Կ Ա Ն

Վ Ա Ր Չ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Միամեայ գործունեություն 1914 | 15 տարեշրջանի.

(Ութերորդ տարի)

12628

Տպարան „ՓԱՐՈՍ“ Թեհրան.

12628

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Գ Ի Ր

**Թ Է Զ Ր Ա Ն Ի Հ Ա Յ Ո Յ Հ Ա Մ Ա Յ Ն Ա Կ Ա Ն
Վ Ա Ր Ձ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն**

Միամեայ գործունեություն 1914 | 15 տարեշրջանի.

(Ութերորդ տարի)

Տպարան „ՓԱՐՈՍ“ Փեհրան.

Ե Ր Կ Ո Ի Խ Օ Ս Ք .

Թերևս ապագայում հնարաւոր լինի տալ Համայնական Վարչութեան անցեալ ութը տարւայ գործունէութեան, երևոյթների և շօշափած խնդիրներին նկարագիրը, ուր երևան կգայ նաև Թէհրանի հայոց քաղաքական-քաղաքակրթական գիտակցութեան չափը: Առայժմ յոյս է ընծայւում մեր տեղեկագիրը ներկայ ծաւալով միայն, նպատակ ունենալով դիւրութիւն տալ մօտիկ և հեռու գանուղ այն անձանց և Պարսկահայ բոլոր համայնքներին, որոնք առհասարակ հետաքրքրուում են Թէհրանի հայոց ազգային-հասարակական գործունէութեամբ և քաղաքակրթական աշխատանքով:

Այս հրատարակութիւնը մի անհրաժեշտութիւն էր նաև այն պատճառով, որ, Թէհրանում հայերս դուրիկ լինելով պարբերական մամուլ ունենալու յարմարութիւնից, մեր շատ խնդիրներն ու ցաւերը մնում են անյայտութեան մէջ: Այդ իսկ պատճառով ընթերցողը կնկատէ, որ այս տեղեկագրի սրտը մասերում խօսքը մի տարւայ գործունէութեան սահմաններից դուրս է եկել:

Հաճելի է յուսալ որ, յատկապէս Թէհրանի հայ հասարակութեան բանիմաց տարրը, հակառակ սովորականին, աւելի հետաքրքրութիւն ցոյց կտայ իւր ներկայացուցչական մարմնի գործունէութեան նկատմամբ, և յատուկ ուշադրութեան առնելով ներկայ տեղեկագիրը, յօժարակամութիւն կունենայ առաջիկայ աշնանը գումարելիք ընդհանուր ժողովներին իր դիտողութիւններն ու քննադատութիւններն անելու, որոնցից, յուսով ենք, աւելի պիտի օգտւին Թէհրանի հայոց Համայնական Վարչութեան ապագայ կազմերը:

Թէհրանի ՀԱՅՈՑ ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ .

Թէհրան Յուլիս 1 1915:

Յ Ա Թ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն .

ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ—ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ .

1907 թիւն Պարսից ազատագրական շարժումների ժամանակ ծնունդ առաւ Թէհրանի հայ իրականութեան մէջ „Ազգային Խորհուրդ“—ը, որ, հետևողութեամբ պարսիկ բազմազան անջուժաններին, կոչւեց „անջուժան-արամենէ“ (հայոց ժողով կամ խորհուրդ): Տարբերութիւնն այն էր, որ մինչդեռ անջուժանները զուտ քաղաքական խմբակցութիւններ էին, այն ինչ Ազգային Խորհուրդը տեղական հայերի ներքին ինքնավարական մի ատեանն էր լինելու և միաժամանակ պարսիկ անջուժաններին շարքում իբրև Թէհրանահայ հայերի մի ներկայացուցչական մարմին էր հանդիսանալու:

Սակայն եթէ պարսիկ անջուժանների կեանքն ու գոյութիւնը կապւած էր անպայման պետական ներքին կամ արտաքին քաղաքական երեւոյթների հետ, ընդհակառակն „հայոց անջուժանը“ զերծ մնաց այդ ազդեցութիւններից:

Ազգային Խորհուրդը շարունակելով պահել իր գոյութիւնը, այնուամենայնիւ տակաւին անկազմակերպ մի մարմին էր. և մեր ազգային շրջանում գոյութիւն ունեցող մարմինների շարքում հուսասար աստիճանի վրայ կանգնած էր իբրև մի անջատ մարմին կամ յանձնախումբ: Չունէր տակաւին սրտը գիրք դէպի պետական ատեանները, և յարաբերութիւնը միւս հասարակական և ազգային մարմինների հետ նայնպէս անորոշ էր:

Հետզհետէ տարիների ընթացքում Ազգային Խորհուրդը զարգացաւ ներքուստ և արտաքուստ այնպէս որ թէ վարկը բարձրացաւ և թէ յարաբերութիւններն աւելի որոշակի եղան:

Սակայն „Ազգային Խորհուրդը“ տեղական միւս ազգային մարմինների հետ հուսասար աստիճանի վրայ կանգնած լինելուց աւելի բարձր կոչումն ունէր: Տարիների գործունէութիւնն ու փորձառութիւնը Ազգային Խորհրդին պիտի դնէին իր իսկական կոչման և բարձրութեան վրայ:

Եւ իրաւ 1911-ին սոցազրեց մի Հիմնական Կանոնագիր, և մինչ արդ
 ,,Ազգային Խորհուրդը“ դարձաւ այնուհետեւ ,,Համայնական Վարչութիւն“: Ըստ այդ
 կանոնագրի Համայնական Վարչութիւնն յայտարարեց և ընդունեց իրրև Թէհրանի
 հայոց բարձրագոյն ատեանը, որը, հիմնւած դնւանական անխարականութեան
 վրայ, հսկողի դերի մէջ մտաւ համայնական բոլոր հաստատութիւնների վերաբերմամբ:
 Եւ այնուհետև նրան ենթարկեցան տեղական միւս սոցազրին-հասարակական բոլոր
 մարմիններն ու ընկերութիւնները:

Ի դէպ ենք համարում յիշատակել այստեղ, որ Համայնական Վարչութեան
 կազմակերպութեան և Հիմնական Կանոնագրի մշակութեան գործում կարևոր դեր
 է ունեցել նախագահ Պ. Նիկոլ Աղբալեանը: Նա 1909/1912 թւականներին սոցազրին
 երկսեռ դպրոցների տեսչի պաշտօնն ունէր Թէհրանում:

Ներկայումս Համայնական Վարչութեան կազմի մէջ մտնում են՝ հոգաբար-
 ձական մարմինը և երկու եկեղեցիների երեցփոխներն ևս: Նախորդ տարիներում
 անդամների թիւը 15 էր իսկ վերջին տարին 18.

Համայնական Վարչութեան գործունէութիւնը ընտրոշող կողմերն են՝
 քաղաքական, օրէնսդրական, վարչական, դատական, նօտարական, փիճակա-
 գրական, վերահսկել սոցազրին մարմինների և հասարակական ձեռնարկների վրայ
 և այլն:

Թէ ինչ յաջողութիւն է ունեցել Թ. Հ. Համայնական Վարչութիւնը իւր
 գործունէութեան բոլոր շրջաններում, առանձնապէս վերջին տարւայ ընթացքում,
 թողնում ենք սոյն տեղեկագրի ընթերցողներին անել իրենց եզրակացութիւնները:

Գ.

Կ Ա Ջ Մ Բ Ե Ի Վ Ա Ր Չ Ա Կ Ա Ն Բ Ա Ժ Ի Ն Ն Ե Ր .

Համայնական Վարչութեան վերջին կազմի մասին խօսելիս պէտք է երկու
 շրջանի բաժանել: Առաջինը՝ 1914-ի Յունիսից մինչև նոյն տարւայ Նոյեմբեր
 ամիսը. երկրորդը՝ Նոյեմբերից մինչև ներկայ տարւայ Յունիսի վերջը:

Անցեալ աշնան վերընտրութիւնների հետեանքն այն եղաւ, որ 18
 հոգուց բաղկացած կազմից դուրս - մնացին հետեակ 7 հոգին - Տիկիններ՝ Արու-
 սեակ Պետրոսեան, Եւս Կարապետեան և Պարոններ՝ Ասատուր Արքահամեան,
 Արամ Սահակեան, Մհարտղ Մինասեան, Յովհաննէս Բագալ և Տիգրան Ստեփանեան,
 սրոնցից շատերն արդէն մինչ այդ աւել էին իրանց հրաժարականը:

Դրանց փոխարէն վերընտրութիւնների ժամանակ կազմի մէջ մտան
 հետեակ 7 հոգին - Պարոններ՝ Ալէքսան Գալստեան, Զաքարիա Յակոբեան,
 Յովսէփ խան Ղարախանեան, Մելքոն Քարամեան, Յովհաննէս Թովմատեան, Սիմէոն
 աղա Կերէկեան և Տիգրան Հաճեան:

Վերընտրութեանց շարժառիթները կրկնակի էին. նախ՝ առաջին
 ընտրութիւնները ըսկանւեցին, որովհետև կատարուել էին հակառակ Թէհրանի
 հայոց Հիմնական կանոնագրի արամտրութեան և հակառակ մեր մէջ ընդունւած
 ընտրական սովորութեանց: Երկրորդ շարժառիթն այն էր որ, ինչպէս տեսանք,
 6 - 7 հոգի կազմից պակասուել էին. հետեարար նոր ընտրութիւնների պահանջը
 հրամայական էր: Եւ իրօք, պէտք է խստաովանել, որ վերընտրութիւններն
 ուժեղացրին Համայնական վարչութեան կազմը: Վերընտրութիւններից յետոյ
 1914/15 տարեշրջանի ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ կազմի լրիւ անւանացուցակը
 հետեակին էր. —

1 Պ. Պ. Ալէքսան Գալստեան	10 Պ. Պ. Մելքոն Քարամեան
2 ,, Արսէն խան Մարգարեան	11 ,, Յարութիւն Ստեփանեան դր.
3 ,, Արաաչէս Սահակեան	12 ,, Յովհաննէս Թովմատեան
4 ,, Գեղամ Սարգսեան	13 ,, Յովսէփ Բարայեան
5 ,, Գէորգ Պետրոսեան	14 ,, Յովսէփ խան Ղարախանեան
6 ,, Զաքարիա Յակոբեան	15 ,, Պետրոս խան Արքահամեան
7 ,, Ասոն Քովանեան	16 ,, Սարգիս Բարսեղեան
8 ,, Հայրապետ Խաչատրեան	17 ,, Սիմէոն աղա Կերէկեան
9 ,, Մատթէոս խան Մելիքեան	18 ,, Տիգրան Հաճեան

Հերթական (46) և արտակարգ (6) ժողովների թիւն է 52: Առաջին շրջանի բացակայութեանց մասին 1914-ի աշնանը դումարած Թէհրանի հայոց ընդհանուր ժողովին զեկուցում արւած է. ուստի մենք կթւենք երկրորդ շրջանին վերաբերեալ 33 ժողովների բացակայութիւնները միայն, որի համաձայն ունեցել են. —

Պ. Պ. Ալէքսան Գալստեան	20	բացակայ,	7	ուշացում
„ Տիգրան Հաճեան	19	„ (2 հիւանդ)	1	„
„ Արսէն խան Մարգարեան	15	„	1	„
„ Արտաշէս Սահակեան	13	„ (2 հիւանդ)		
„ Մաթթէոս խան Մելիքեան	11	„	1	„
„ Մելքոն Քարամեան	11	„	1	„
„ Լեոն Քովանեան	11	„ (2 հիւանդ)	1	„
„ Հայրապետ Խաչատրեան	10	„ (! հիւանդ)		
„ Պետրոս խան Արրահամեան	9	„	5	„
„ Սիմէոն աղա Կերէկեան	8	„	3	„

(Ձեռն հաշւած վերջին 5 ժողովները երբ արդէն նա հրաժարական էր տուել):

„ Յովհաննէս Թովմասեան	8	բացակայ (1 հիւանդ)	1	ուշացում
„ Յովսէփ Բարայեան	5	„		
„ Յովսէփ խան Ղարախանեան	4	„		
„ Յարութիւն Ստեփանեան զր.	3	„	1	„
„ Ջաքարիա Յակոբեան	2	„	1	„
„ Գեղամ Սարգսեան	2	„ (հիւանդ)	1	„
„ Գէորգ Պետրոսեան				} չեն բացակայել.
„ Սարգիս Բարսեղեան				

Բացի համայնական վարչութեան անդամ լինելուց ՀՈԳԱՐԱՐՁԱԿԱՆ կազմի մէջ էին. —

Պ. Պ. Ալէքսան Գալստեան	Պ. Պ. Մելքոն Քարամեան
„ Գեղամ Սարգսեան	„ Յարութիւն Ստեփանեան զր.
„ Ջաքարիա Յակոբեան	„ Յովսէփ խան Ղարախանեան
„ Լեոն Քովանեան	

ԵՐԵՅՓՈՒՆԵՐՆ Էին.—

Պ. Արտաշէս Սահակեան՝ Ս. Գէորգ եկեղեցու, և Քեղխուզա Հայրապետ Խաչատրեան՝ Ս. Թադէոս և Բարդուղիմէոս եկեղեցու. ՎԵՐՍՏՈՒԳԻՉ ՅԱՆՁՆԱՄԲԻ անդամներն էին.—

- Պ. Պ. Ասատուր Արրահամեան
- „ Հայկ Ասուածատրեան
- „ Նիկոլ Գալանդէրեան,

որոնք սակայն մի առժամանակ զործելուց յետոյ մեզ անյայտ պատճառներով դադարեցրին իրենց պաշտօնավարութիւնը:

Վերընտրութիւններից յետոյ համայնական Վարչութեան ներքին բաժանումների մէջ էին հետեւեալները.—

1. ԴԻԻԱՆԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ.—

- Պ. Պ. Միրզա Սարգիս Բարսեղեան՝ նախագահ
- „ Գեղամ Սարգսեան՝ փոխ-նախագահ և ժողովների կառավարիչ
- „ Գէորգ Պետրոսեան և
- „ Յովհաննէս Թովմասեան } քարտուղարներ
- „ Յովսէփ Բարայեան - գանձապահ.

2. ԳԱՏԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ.—

- Պ. Պ. Արսէն խան Մարգարեան
- „ Պետրոս խան Արրահամեան
- „ Սիմէոն աղա Կերէկեան

3. ՀԱՂԻԵՏԵՍ ՄԱՐՄԻՆ.—

- Պ. Պ. Ջաքարիա Յակոբեան
- „ Յովսէփ Բարայեան:

Գ.

Օ Ր Է Ն Ս Դ Ր Ա Կ Ա Ն Բ Ա Փ Ի Ն .

1. ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ.

Համայնական Վարչութեան Հիմնական կանոնադիրը § 15-ի համաձայն չորս տարին մի անգամ փոփոխութեան կարելի է ենթարկել: Նկատելով որ այս տարեշրջանում լրանում է չորրորդ տարին, ուստի Համայնական Վարչութիւնը ցանկանում էր այս տարեվերջին այդ կանոնադիրը ներկայացնել Քէհրանի հայոց ընդհանուր ժողովին վերաքննած ձևով, գործունէութեան չորս տարւայ փորձառութեանց հիման վրայ կատարած փոփոխութիւններով հանդերձ: Սակայն ցուելով սկեք է խոստովանել, որ վարչութիւնը հնարաւորութիւն չէ ունեցել լրիւ շափով իւր նպատակին հասնել այդ ուղղութեամբ: Այս տարւայ զարնան ամիսներում մանաւանդ այնքան ժամանակակից առօրեայ կարևոր խնդիրներ ու հարցեր են առաջ եկել, որ շատ ժողովներ ներքել կանոնադրի վերաքննութեանը կարելի չէ եղել: Հետևաբար այդ վերաքննութեան աշխատանքը կիսակատար է առայժմ և մի լրիւ ամբողջութիւն չներկայացնելու պատճառով հրապարակ չենք հանում:

Այստեղ պարտք ենք համարում ակնարկել հետևեալ հարցի մասին: Նկատելով որ, մարմինների գատ-գատ ընտրութիւնը թէ՛ ժամանակ է խլում, թէ՛ ոյժերի անօգուտ սպառումն է առաջ բերում և թէ՛ ձանձրացնում է ժողովրդին, ուստի առաջարկում ենք Քէհրանի հայոց ընդհանուր ժողովին կատարել Համայնական Վարչութեան ընտր անդամների ընտրութիւնը միաժամանակ. թողնելով որ սպա ամբողջ կազմն իր միջկց ընտրէ հոգարարձուներ, երեցփոխներ և այլ յանձնախմբեր:

2. Ն Ե Ր Ք Ի Ն Կ Ա Ն Ո Ն Ա Դ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն .

Համայնական Վարչութիւնը մշակել է այս տարի մի «, ներքին կանոնադրութիւն», 55 յօդաձից բաղկացած, որ վերաբերում է զիւանի անդամների պարտականութիւններին և վարչական ժողովների ներքին կարգ ու կանոնին: Այդ կանոնադրութիւնը փոփոխելի է ըստ հաճութեան Համ. վարչութեան կազմի: Ուստի թողնելով ամբողջ կանոնադրութեան յիշատակութիւնը, մէջ կրերենք այստեղ միայն բացակայութեանց վերաբերեալ մասը, առաջարկելով Ք. Հ. Ընդհանուր ժողովին ի քննութիւն և ի հաստատութիւն:

§. 53 ժողովի կողմից առանց արգարացուցիչ համարւած գրաւոր կամ բերանացի պատճառի՝ երկու անգամ յաջորդաբար ժողովից բացակայող անդամին զիւանի կողմից արւում է գրաւոր ազգարարութիւն: Եթէ երրորդ անգամ զարձեալ բացակայէ, այդպիսին նկատւում է հրաժարւած:

ԾԱՆՈԹ. 1. Քաղաքից երկար ժամանակ բացակայելու և ծանր հիւանդութեան գէպրում — երբ բացակայողը կամ հիւանդը հնարաւորութիւն չունին գրաւոր ներկայացնելու իրենց պատճառարանութիւնը — բացակայութիւնն ընդունել արգարացուցիչ:

2. Մօտակոյ ամառանոց գնալը չէ համարւում քաղաքից բացակայութիւն:

3. Որեւէ ժողովից բացակայութեան մասին բացատրութիւն կարելի է տալ մինչև յաջորդ ժողովի գումարումը:

§. 54. Պարբերաբար բացակայողները, եթէ ամէն մի եռամսեակում տեղի ունեցած ժողովներից առանց արգարացի պատճառի կէսից աւելին բացակայած լինեն, կհամարեն հրաժարւած:

3. ԱՂԲԱՏԱՆԵԱՄ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ.

Աղբատանում վարչութեան գործունէութեան մասին մենք առանձին կիսօրենք. այստեղ մէջ ենք բերում միայն կանոնադրութիւնը 15 §§-ից բաղկացած, որ հետեւեալն է.—

1. Աղբատանում վարչութեան նպատակն է վարել Թէհրանի հայ աղբատաններին օգնելու և նպատակներ տալու գործը:

2. Վարչութեան կազմի մէջ մտնում են՝ համ. վարչութեան ներկայացուցիչը, երկու երեցփոխները և մի-մի հօգի էլ անգլիս Կանանց Բարեգործական և Օրփորդաց Խնամատար՝ ընկերութեանց ներկայացուցիչները:

ԾԱՆՕԹ. Վարչութեան մէջ ձայնի իրաւունք վերապահւած է առհասարակ աղբատաների հարցով դրադուզ բոլոր ընկերութիւններին:

3. Յօգուտ աղբատաների ժողոված և կտակած գումարները—լինեն եկեղեցական, զանազան մարմինների և կամ անհատական ձեռնարկութեանց արգիւնքը—բոլորը հաւաքուած են վարչութեան մօտ և այդ գրամները մտնում են աղբատան գումարի մէջ:

4. Աղբատան ֆօնդը պահւում է բանքային հիմնարկութեան մէջ ընթացիկ հաշուով:

5. Դրամներն ստացուած են այդ հիմնարկութիւնից՝ նախապահի և զանձապահի ստորագրութեամբ՝ և ծախուած համաձայն վարչութեան որոշման:

6. Թէհրանի շրջանում յօգուտ աղբատաների լինելիք բոլոր ձեռնարկութիւնները լինում են վարչութեան զիտութեամբ և վաւերացմամբ:

7. Վարչութեան զիտանի անդամներն են՝ նախապահ, քարտուզար և զանձապահ:

8. Երեցփոխներից իւրաքանչիւրի և զանձապահի մօտ առձեռն գրամ պէտք է մնայ ոչ աւելի քան 5 թուման:

9. Այդ առձեռն գրամը պէտք է ծախուել միմիայն կարեօր և անյետաձգելի դէպքերում և վարչական յաջորդ նիստում զեկուցուած և հաշիւ ապ:

10. Մինչև համայնական ընդհանուր սուրբերի որոշելը և կեանքի մէջ իրագործելը, երեցփոխներն իրաւունք ունին վարչութեան զիտութեամբ և ծրագրած ձեռք նոր-ճարտան և Զատիկին յօգուտ աղբատաների եղած հանգանակութիւնը շարունակել:

11. Աղբատանում վարչութիւնը տարին երկու անգամ, վեց ամսից-վեց ամիս, պէտք է հաշիւ ներկայացնէ համայնական վարչութեանը. իսկ տարեվերջերին նաև իր տեղեկագիրը:

12. Աղբատանում վարչութիւնը պարտաւոր է գործադրել համայնական վարչութեան որոշումներն ու ցուցմունքներն իրեն յանձնուած գործի նկատմամբ:

13. Վարչութեան անդամներն ընտրուած են մի տարով. փոփոխուած են իրենց ընտրող մարմինների ցանկութեան և որոշման համեմատ:

14. Աղբատանում վարչութիւնն ունի իր առանձին կնիքը:

15. Վարչութիւնը հերթական ժողովներ ունենում է առնազն երկու շաբաթը մի անգամ:

Ե.

ՇՆՁԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՉԿԱՅԻՆ ՏՈՒՐՔ.

1. ՇՆՁԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԹԷՋՐԱՆԻ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎԱԳԻՒ.

Ուրախութեամբ պէտք է յիշատակենք, որ այս տարի մի շատ կարևոր խնդիր իրականացած է Համայնական Վարչութեան համար: Դա ԹէՋրանի ընդհանուր հայ ժողովրդի շնչագրութեան գործն է: Այս շնչագրութիւնը կատարելիս զեկազարեկ ենք այն ձևով, որով ամէն մի ամուսնացած զոյգ կամ ծնող՝ իրենց զուակներին հետ միասին նկատուած են իրրե մի ընտանիք-իսկ այն աները կամ օղբվածառանոց-ները, ուր բնակուած են մէկ կամ իրար հետ ազգակցական կապ չունեցող երկու կամ աւելի մարդիկ, այդպիսի աները չեն նկատուած իրրե ընտանիքներ. այլ այդ կարգի անհատների անուններից պիտի կազմւի մի առանձին ցուցակ: Այդ ցուցակի մէջ պիտի մտնեն նաև այս կամ այն ընտանիքում առժամանակեայ ապրող անհատներն ինչպէս նաև ծառաներն ու ազախիները:

Այդ աեսակէտերը նկատի ունենալով մենք մի քանի տեղեկութիւններ թւենք ԹէՋրանի հայ ընտանիքների ընդհանուր թիւը՝ 1915-ի առաջին երեք ամիսներում՝ էր 575—2905 շնչով, տունը 5 հօգի:

Արական սեռին պատկանում են 1505, իգական՝ 1400:

Դպրոցական երկսեռ աշակերտութեան թիւն է 645,

որից աղջիկներ 324, իսկ տղաներ 321:

Սեպհական տուն ունեցողների թիւն է 146, այսինքն 25%:

1. Ըստ դասնութեան ԹէՋրանի հայ ընտանիքները բաժանուած են. —

լուստուրչական	543	ընտանիք
աւետարանական	16	„
կաթոլիկ	15	„
օրթոդոքս-ուսուաղաւան	1	„

2. Ըստ հպատակութեան բաժանուած են. —

պարսկահպատակ	496	ընտանիք
ուսահպատակ	44	„
տաճկահպատակ	28	„
անգլիահպատակ	3	„
խալահպատակ	3	„
դիքերահպատակ	1	„

3. Ըստ թաղերի բաժանուած են. —

Դարվազա-Չահ-Արդիւլ-Աղիւմ	27	ընտանիք
Դարվազա-Ղազիւն	96	„
Չաղալարաղ	114	„
Հասանարաղ	256	„
զանազան թաղամասերում	82	„

4. Ըստ պարագմունքների՝ բաժանուած են. —

գործակատար	118	ընտանիք	հիւսն	5	ընտանիք
օղբվածառ	102	„	ուսուցիչ-ուհի(2)	5	„
անգործ*)	84	„	կառավար	4	„
վաճառական	57	„	մեքենագործ	4	„
գերձակ-ուհի(9)	52	„	սովորիչ	4	„
հեռագրիչ	26	„	բաղնիստան	3	„
ծառայ-խոհարար } ազախին }	18	„	կառք շինող	3	„
մշակ-բանուոր } երկրագործ }	13	„	հիւրանոցատէր	3	„
գեղագործ	9	„	ակնավաճառ	2	„
գիւղական կառալատու } կամ գիւղատնտես }	8	„	ստամբուլոյժ	2	„
գինւորական	8	„	գրաշար	2	„
կօշկակար	6	„	ժամկոչ	2	„
բժիշկ-ուհի (1)	5	„	լացարարուհի	2	„
կահագործ	5	„	ծխախոտավաճառ	2	„

*) Ծանօթ. Անգործ ընտանիքները երեք կարգի կարելի է բաժանել. —

1. Իսկական անգործներ.
2. Հաստատուն եկամուտ ունեցող անգործներ.
3. Տան ներկայացուցիչ անդամը թէև անգործ է, բայց երկրորդական անդամներից աշխատուորներ կան:

միջնորդ	2	ընտանիք	թէյալաճառ	1	ընտանիք
ներկարար	2	„	լուսանկարիչ	1	„
սափրիչ	2	„	կառք տրանսպ	1	„
տպարանատէր	2	„	հնալաճառ	1	„
քարածխալաճառ	2	„	նկարիչ	1	„
դաշնամուր նորոգող	1	„	նպարալաճառ	1	„
երածիշտ-խմբավետ	1	„	փոստարան	1	„
թառ շինող	1	„	քահանայ	1	„

Համայնական վարչութեան ձեռնարկած այս շնչագրութեան դործը շատ շնչին բացառութեամբ համարեա բոլոր ընտանիքներում էլ ընդունեց յարգանքով և հաճութեամբ տեղին իրենց ցուցմունքները. միայն 2-3 հայ-կաթոլիկ ընտանիքներ չուղեցան ցուցակագրել մեզ անյայտ պատճառներով:

2. ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՒՐԲԵՐԻ ԳԱՆՁՈՒՄԸ.

Հիմնական կանոնագրի § 3-ի համաձայն. —

„ Իւրաքանչիւր 21 տարեկանից վեր հայ անհատ առանց սեռի խտրութեան պարտաւոր է իր կարողութեան համեմատ որոշ՝ ազգային, եկեղեցական և գաղութական տուրք վճարել:

Ծանօթ. 1. Տուրք չվճարող անհատները զրկոււմ են քէ տալու և ստանալու իրաւունքից:

Ծանօթ. 2. Իւրաքանչիւր հայ պարտաւոր է ազգային տուրք վճարել իւրաքանչիւր լուստորչական՝ եկեղեցական տուրք, և հայկական գաղութներում երեխայ ունեցող իւրաքանչիւր անհատ՝ գաղութական տուրք:“

Այդ յօդուածի գործադրութեամբ կարելի պիտի լինէր հոգալ սովորական ընթացիկ ծախսերը, այլ և թէ մեր գաղութներն տեղի պիտի ապահովէին դրամապէս, թէ քահանաները սոսիկ սեննային, և թէ ազքատիկ ընտանիքները ձրի բժշկութիւն ստանային:

Այդ նպատակին հասնելու համար մշակեց նաև մի ծրագիր, որի համաձայն ըստ կարողութեան Թէհրանի հայութիւնը բաժանուում էր 10 աստիճանաւորութեան: Սակայն գծրագրարար մեր տեղական հարուստները համայնական վարչութեան այդ որոշմանն ընդդառաջ չեկան: (Առաջին դասակարգին պատկանողները պիտի վճարէին 100 - տկան թուման տարեկան):

Եւ այսպէս տուրքերի գանձման համար եղած առաջին քայլն անյաջողութեան հանդիպեց:

Այնուհետև Հ. վարչութիւնն իր իսկ գրասենեկային սահմանափակ ծախսերի համար սախպուած էր գտնէ ձեռնարկել միայն առաջին տեսակի՝ այն է „ազգային“ տուրքերի գանձմանը, որովհետև վարչութիւնն այլ որևէ եկամտաւորական աղբիւր չունէր:

Պէտք է խստառականել, որ թէև այս մէկ տուրքը հասարակութեան մի մասը գտնէ պատրաստակամ է եղել վճարելու, սակայն վարչութեան կազմերը

Թոյլ են գտնել գանձման խնդրում: Այդ Թուրքիանը թացատրում է նրանով որ գանձատրահները „յարմարութիւն“ չեն սնեցել:

Այդ է գլխաւոր պատճառը, որ տուրքեր ստացել են շատ անկանոն կերպով: (Առաջին տարիների ծախսերը հողացել են համարիս „Ազգային Խորհրդի“ անդամների սեպտեմբեր միջոցներով): Այնուհետեւ,

1910 - ին	տուրք	տել	են	76	հողի	գում	824
1911 - ին	„	„	„	19	„	„	362
1912 - ին	„	„	„	249	„	„	2032
1913/14 - ին	„	„	„	278	„	„	2616

Այս հինգ տարիների համար ուրեմն միջին հաշուով ստացել է տարեկան 1164 գումար միայն:

Վերջին երկու տարւանը գանձել է այս տարի շնչագրութիւն անելիս: Այսպէս թէ այնպէս ուրեմն 575 բնտանիքներից վերցրել են միայն 278 անդորրագիր: Այդ նշանակում է, որ շատերը ոչինչ չեն վճարել: Տուրք չվճարող շատ բնտանիքներ պատրուկ էին բռնում իրանց ներկայի չքաւորութիւնը կամ անյաջողութիւնը, և կամ աւարկում էին, որ տան աշխատաւորը նոյն ժամին քացակոյն է անից կամ քաղաքից: Մենք նախանցեալ տարիների նման ստիպւած ենք այժմ ևս շեշտել և հասարակութեան յուրջ ուշադրութիւնը հրաւիրել այն հանգամանքի վրայ, որ Համայնական Վարչութեան կատարելիք գործերը յաճախ դրամական ծախսեր են պահանջում: Ահա այդ ծախսերը ծածկելու համար հասարակութիւնից ամէն մի տուն, աւելի հոսա ամէն մի աշխատաւոր անհատ, պէտք է ամենայն հաճութեամբ տայ իր բաժին „ազգային տուրք“: Այն քանակը, որ պէտք է ամէն մի հայ աշխատաւոր անհատ թէհրանում վճարէ, մի մեծ գումար չէ. օրինակ՝ վերջին անգամ տուրքերը 6 աստիճանի էին. ամենաշատը 24 գումար, ամենաքիչը 1 գումար: Սակայն այդ փոքրիկ գումարների բնդհանուր քանակը կարեւոր նշանակութիւն սնի Համայնական Վարչութեան անհրաժեշտ ծախսերը ծածկելու համար: Հասարակութեան այն սուրբ մասը, որ միշտ հետու է կանգնած հասարակական գործունեութեան սահմաններից, պէտք է իր բարոյական պարտքը համարէ, գոնէ փոքրիկ գումարներով դիւրութիւն տալ հասարակական աշխատանքով դրադուղ մարմիններին:

82221
55251

Համայնական Վարչութիւնը յոյս ունի, որ այս տուրքերի վճարման խնդրում թէհրանի ժողովուրդը կվերարերւէ աւելի լրջօրէն: Թող հասարակութիւնը լինի վճարող և ապա պահանջուած՝ բնդհանուր ժողովներում, հաշուաւորութեան ժամանակ, թացատրութիւն ուղերով իր վճարած տուրքերի և կատարած ծախսերի համար:

Մեզ թւում է, որ պէտք է այնքան դրամական միջոցներ տալ Համայնական Վարչութեանը, որքան կպահանջէր, եթէ, ենթադրենք, մի առաջնորդարան ունենայինք թէհրանում:

Այս մտքի հետ պէտք է անպայման հաշուել: Որովհետեւ իրօք կատարւում է այնքան բան, որ գոնէ մի վարդապետի ծախքի չափ բիւզէ պէտք է ունենար Համայնական Վարչութիւնը:

Հետզհետեւ գրաւոր գործերն այնքան են շատանում, որ մի գրասենեակ ունենալու պահանջը շատ դժար է. մի գրասենեակ, որ ամէն օր յայ լինէր առաւօտից մինչև երեկոյ: Արիւր մեծանում է. կանոնաւոր պահով պահելու համար հարկաւոր է ազատ ժամեր նւիրել այդ գործին:

Չնչազրութեան կամ վիճակազրութեան գործը յարատու մի աշխատանք է պահանջում: Անհրաժեշտ է նաև ուշադրութեան առնել երկու եկեղեցիների չափաբերական մատենաների կանոնաւորութեան գործը, որ մինչև այժմ կատարում են պատահական ծխական քահանաները:

Չ. Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ա Կ Ա Ն Բ Ա Փ Ի Ն .

1. ԹԷՆՐԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ.

Առթից օգտելով մենք կտանք այստեղ մի բանի տեղեկութիւններ ԹէՆՐԱՆԻ այժմեան երկու լուսաւորչական եկեղեցիների տեղերի և սկզբնաւորութեանց մասին, որից կպարզւի նաև ԹէՆՐԱՆԻ ընտանիքին հաստատած առաջին հայերի պատմութիւնը.

Գրանցից ամենահինը՝ Ս. Գէորգ եկեղեցին, որ գտնուում է քաղաքի արևմտահարաւային մասում, Գարվազա-Ղազարին կոչւած թաղում, 1790-1795 թւականներին շինել են այն 7 տուն հայերը, որոնց իբրև գերի կամ պատանգ Ղարաբաղից բերել է ԹէՆՐԱՆ Աղա Մօհամմէտ խան ներքինի Չահը, այժմեան թագաւորոյ Ղաջար հարստութեան հիմնադիրը: Իսկ համարեա մի ասանակ տարի գրանցից առաջ, այն է 1785 թւականին, ԹէՆՐԱՆը մայրաքաղաք էր յայտարարել: Այնուհետև Ս. Գէորգ եկեղեցին 1882-ին վերաշինել է և մեծացր:

Երկրորդը՝ Ս. Թագէոս և Բարդուղիմէոս եկեղեցին, որ գտնուում է այսօր քաղաքի արևելահարաւային մասում, Գարվազա-Չահ-Արդուլ-Աղիմ թաղում, շինել են 1808-ին այն 10 տուն ազակեզարծ (Չամբու) հայերը, որոնք Փաթալի Չահի օրով Նոր-Ջուղայից եկել էին ԹէՆՐԱՆ արքունի պալատների շինութեանց առթիւ:

Թէև սկզբնական շրջանում այդ հայ աներն իրանց հիմնած եկեղեցիները շրջապատում են ընտանիքին հաստատել, և, որովհետև Պարսից կառավարութիւնն առանձին թագաձատիր չէ սահմանած եղել հայ ժողովրդի համար, ուստի յետագայում նորեկ ընտանիքներն ըստ անձնական շահերի և յարմարութեան ընտրել են յայնարձակ ԹէՆՐԱՆԻ մէջ իրանց ցանկացած տեղերը յաճախ վերստերով իրարից հեռու:

Այս վերջին երեսիթն, ի դէպ, պէտք է ասել որ, այսօր շատ աննպաստ կողմեր ունի մեր տեղական հասարակական հաստատութիւնների և գործերի կանոնաւորութեան համար:

Թէ համեմատաբար խաղաղ տարիներում, Ջատիկան և Ջրօրհնեաց տօնա-

խմբութիւնների առթիւ, թէ քաղաքական խառնաշփոթ շրջաններում, միշտ էլ հրապարակ է եկել, ինչպէս համախմբւած լինելու, նոյնպէս և եկեղեցիներին մօտիկ լինելու պահանջը. բայց դժբախտաբար այդ դրութիւնը սակաւին մնացել է անփոփոխ:

Թէ որքան ցրւած են ընտանիքում հայերը ԹէՆՐԱՆԻ, այդ քիչ յետոյ կտեսնենք. իսկ առայժմ ասենք, որ Ս. Գէորգ եկեղեցու շրջապատում համարեա հայ աներ չկան: Այսօր Գարվազա-Ղազարինում գտնուած 96 ընտանիքները շատ ցրիւ և հեռու են ընտանիքները իրանց եկեղեցուց:

Ս. Թագէոս և Բարդուղիմէոս եկեղեցու շրջակայ թաղերում էլ ցրւած են հազիւ միայն 27 տուն օղեվաճառ հայ ընտանիքներ:

2. Ծ Խ Ա Բ Ա Փ Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ն .

Վիճակագրութիւնից տեսանք, որ այժմ ԹէՆՐԱՆԻ հայերի ճնշող մեծամասնութիւնը ընտանիքում է Չաղարազ և Հասանարազ՝ երկու կից թաղերում — 370 ընտանիք. իսկ քահանաները տեղաւորւած են յիշեալ եկեղեցիների բակում գրւած ընտանիքներում: Այս հեռաւորութիւնների և ցրւածութեան պատճառով ծխական քահանաների մէջ յաճախակի ծագում են վէճեր ծուխերի բաժանման առթիւ: Այդ վէճերի մի մասն էլ ծուխերի որակին է վերաբերում:

Ճնշագրութեան մի այլ նպատակն էր ծուխերի բաժանման հարցը պարզել: Ըստ նոր բաժանման Ս. Գէորգ եկեղեցու ծուխերը գտնուում են Գարվազա-Գումբուրի խիւանից (լայն փողոց) Փարման-Փարմայի խիւանով մինչև Խուսփարազի խիւանի Չհարուհ-Աղիլիան մասը:

Այդ գծի երկու կողմի սահմանների մէջ գտնուում են. — Չահր-Նով, Ջէննաթ-Գօլջան, Ամիրիա, Բաղ-Չահի խիւան, Սանգէլաջ, Գօղար-Թաղի-խան, Ջալիլ-աբազ, Մարիլխանայի յետի փողոցները, Պօլիօլիկի Չհարուհը մինչև Ամիրիկական եկեղեցին և Չհարուհ-ա-(ղա)-Չէյխ-հաղի:

Ս. Գէորգ եկեղեցու ծուխերի ընդհանուր թիւն է 272:

Ս. Թագէոս և Բարդուղիմէոս եկեղեցունը՝ 271, որոնք ցրւած են քաղա-

քի արևելեան և հիւսիսային մասերում, Չահ-Արդիւ-Ազիմ թաղից մինչև Խուսիֆ-արազի դարվազան (քաղաքադուռն): Գլխաւոր մասերն են՝ Դարվազա-Գուլար, Փայը-Ղափուզ, Փայը-Մաշին, Սար-Չէշմէ, Երարնեքի թաղը, Չրազ-Բարդի փոսոց, Բառաւրնեքի թաղը, Մէջլիսի շրջակայքը, Դարվազ-Չիմրան, Խիւսան-Չէնի, Չահարազ, Չազարարազ, Խիւսան-Լօխա, Լալազար, Ալազովլէ, Անդլիական դեռ-պանատան շրջակայքը, Չհարուահ-Քօնիթ, Չհարուահ-Մօխրէր Գովլէ, նախկին Աթարէզի Փառքի շրջակայքը, Հասանարազի Հալոց գաղթոցի շրջակայքը, մինչև Ամերիկական ժողովարանը և Խուսիֆարազի-Դարվազայից մինչև Չհարուահ Ազիղխան:

3. ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՌՈՃԿԻ ՀԱՐՅՐ.

Մեր ծխական քահանաները տակաւին անուսճիկ են պաշտօնավարում և այդ իսկ պատճառով նրանք այս անցեալ տարւոյ ընթացքում իրանց նիւթական վիճակի բարւոքման և բնակարանները յարմարեցման մասին հարց էին յարուցել: Այսպէս թէ այնպէս եկեղեցական-քահանայական խնդիրների կանոնաւորութեան պատճառով վիճակագրութիւնից անմիջապէս յետոյ կազմուց նաև եկեղեցական-ծխական տուրքերի վերաբերեալ մի ծրագիր Թէհրանի հայոց առաջիկայ ընդհանուր ժողովին ներկայացնելու համար: Ըստ այդ ծրագրի եկեղեցական տարեկան տուրքերը ծուխերի վրայ բաժանուում են այսպէս.—

200-ական դռան տալիս են	9	ընտանիք	1800	դռան.
150 „ „ „	8	„	1200	„
100 „ „ „	30	„	3000	„
50 „ „ „	84	„	4200	„
30 „ „ „	82	„	2460	„
20 „ „ „	115	„	2300	„
10 „ „ „	156	„	1560	„
ոչինչ չեն տալիս	59	„	—	—
ընդամենն ուրեմն տալիս են	543	ընտանիք	16,520	դռան.

4. ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԽԱԿԱՆ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐԻՆ.

Քաղաքիս քահանաները նախորդ տարիների սովորութեամբ անում էին խնքնագլուխ կարգադրութիւններ այնպիսի խնդիրներում ու հարցերում, որոնք վերաբերում են Համայնական Վարչութեան իրաւասութեանը. որ. բերանացի և կամ գրաւոր վկայութիւն տալ այս-այն դէպքի առթիւ զանազան ապեաններում, միջնորդել այս-այն վէճի մէջ մէկի կամ միւսի օգտին, միջամտել ժառանգական գործերին, վաւերացնել կտակ և այլն:

Նկատելով որ այդպիսի ընթացքն առհասարակ մնասկար է և հակառակ Հիմնական Կանոնագրի ոգուն, ուստի Համ. Վարչութիւնը հարկ համարեց Գործակալ քահանայի միջոցով հրահանգել անգլիս ծխական քահանաներին, որ յիշեալ դէպքերում, երբ զիմում են անում մէկ կամ միւս քահանային, սրանք պէտք է հրաժարեն մասնակի միջամտելուց և միշտ պիտի մասնացոյց անեն Համայնական Վարչութեան վրայ:

5. ԶԵՅՈՒՅՈՒՄ ԵՐԵՅՓՈՒՆԵՐԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ.

Տեղեկագիրը թէև երկու թաղի եկեղեցիների անունից է ստացւած սակայն աւելի մեծ տեղ է արւած Ս. Գէորգ եկեղեցու զործողութեանցը. իսկ Ս. Թաղէ-սո և Բարդուղիմէոս եկեղեցու մասին ընդհանրապէս քիչ բան է ստւած:

Երկու եկեղեցիների ստատիստիկից երևում է, որ Թէհրանի հայերը (2905 հոգի) միջին թւով տարեկան ունենում են.—

պտակ-ամուսնութիւն	22=1,5%
ծնունդ	100=3,4 1/2%
մահ	46=1,6%

ուրեմն ծնունդը համարեա 2%-ով աւելի է: Ընդհանրապէս երեցփոխների հաշիւներից երևում է, որ, թէև երկու եկեղեցիներն էլ հաւասար ծուխեր ունեն և եկամտաւոր աղբիւրներն էլ նոյնն են, սակայն, խոշոր տարբերութիւն կայ մուտքերի և ծախքերի մէջ. այսպէս. —

Ս. Գէորգ եկեղեցին ունեցել է՝		Ս. Թաղէոս և Բարդ. եկ.	
մուտք դռան	6,043.15	մուտք դռան	2,435.50
եւր	5,814.10	եւր	2,145.50
Ս. Գէորգ եկեղեցին ,,Աղքատախնամ“-ին յանձնել է		,,	1,129. —
Ս. Թ. և Բ. եկ.	,,	,,	765. —
Ս. Գէորգ եկեղեցին Հոգաբարձութեանը	,,	,,	300. —
Ս. Թ և Բ. եկ. Հոգաբարձութեանը ոչինչ չէ կարողացել տալ:			

Ըստ ինքեան այս համառօտ պատկերից երևում է, որ շատ մուտք ունենալը զախումն ունի երեցփոխի գործունէութիւնից. իսկ այս բանում երեցփոխութեան պաշտօնն ստանձնելու օրից աչքի է ընկել առանձնապէս պ. Արտաշէս Սահակեանը: Երկու եկեղեցիների հաշիւների մանրամասնութիւնը սոյն հրատարակութեան վերջին բաժնում կարելի է գտնել:

6. ՀՍՍՆԱԲԱՆԻ ԹԱՂՈՒՄ ԵԿԵՂԵՑԻ ՉԻՆԵԼՈՒ ՀԱՐՅԸ.

Ինչպէս նկատեց ընթերցողը, այսօր Թէհրանի հայոց երկու լուսաւորչական եկեղեցիները բաղդի բերմամբ գանւում են լքած-առանձնացած իրանց հաւատացեալ համայնքներից. այն ինչ Թէհրանի հայ հասարակութեան 2/3 մասն այժմ խմբւած է Հասանարազ և Չաղալարազ իրար կից թաղերում և եկեղեցի յաճախելու համար մի քանի անյարմարութիւններ ունի:

Ս. Թաղէոս և Բարդուղիմէոս եկեղեցին հեռաւորութեան պատճառով հազիւ միայն նոյն սրբերի տօնի օրը քաղաքիս հայերից մի քանի մարդիկ յիշում են այդ եկեղեցու գոյութիւնը:

Ս. Գէորգ եկեղեցին, որ այսօր համեմատաբար աւելի յաճախւած է, ընկած է բացարձակապէս մահմետական տներով շրջապատւած մի վայրում, զիսաւոր լայն փողոցից հեռու մի յետ ընկած նեղ փողոցում, ուր, առհասարակ միշտ և մանաւանդ տօնական օրերին, անցուգարձի համար խիստ նեղածութիւն է առաջ գալիս: Կառուցւած լինելով մի շրջանում, երբ Թէհրանի հայերը շատ սակաւաթիւ էին իսկ այսօր բազմապատկել են, եկեղեցի յաճախող հասարակութեան մեծ մասը հանդիսաւոր օրերին ժամերգութեան ընթացքում ստիպւած է դուրսը բախում անցկացնել ամբողջ ժամանակը:

Վերջին մի քանի տարիները քաղաքիս հիւսիսային թաղամասերում նոր եկեղեցի շինելու պահանջը խիստ զգալի է դարձել: Այս միտքը թէև յաճախ արծարծւել է, բայց գործնական մի բան չէ կատարել տակաւին:

Ի դէպ կարելի է յիշատակել այստեղ, որ 1914 թիւ Յունւար ամսին մի խումբ մարդիկ դիմելով Համ. Վարչութեանը, Հասանարազ թաղում եկեղեցի շինելու համար հանգանակութեան իրաւունք էին խնդրել: Այս տարի ի պատասխան Վարչութեան պահանջին թէ ի՞նչ է արել խումբը նպատակին հասած լինելու համար, ստացեց հանգանակութեան մատեանը մի նամակի հետ, որոնցից երևում է, որ հանգանակութիւնը յաջողութիւն չէ ունեցել: Ստորագրողները խոստացել են շինութիւնն սկսելիս միայն դրամ վճարել. և, որովհետև ոչ ոք համարձակութիւն չէ ունեցել շէնքի կառուցմանը ձեռնարկել, ուստի հանգանակութեան մասին միայն մի պատմական յիշատակ է մնացել տետրակի մէջ:

Յաւ յայտնելով այն մասին, որ այդ խումբը յաջողութիւն չէ ունեցել իր ձեռնարկութեան մէջ, շատ ցանկալի է այնուամենայնիւ իրագործւած տեսնել Հասանարազ թաղում եկեղեցի ունենալու գաղափարը: Մի հանգամանք, որ շատ առաւելութիւններ և օգուաններ ունի Թէհրանի հայ հասարակութեան կեդրոնացման համար, կենսական շահերի և ինքնապաշտպանութեան տեսակէտով:

7. Գ Ե Ր Ե Չ Մ Ա Ն Ա Տ Ա Ն Խ Ն Դ Ի Ր.

Թէհրանի քաղաքային վարչութեան - Բալաղիէի կողմից անցեալներում էլ արգելք է դրել քաղաքի մէջ մեռեալներ թաղելու մասին. սակայն յաջողւել է յետ վերցնել տալ այդ կարգադրութիւնը: Այժմ նորից այդ խնդիրը հրապարակ է եկել և Բալաղիէն հետևում է իր հրամանի գործադրութեանը:

Հայոց գերեզմանատները քաղաքից դուրս գտնուում են Գուլար և Վանակ գիւղերում 5-7 վերստ հեռաւորութեան վրայ: Այժմ տուճարելում է Թէհրանի հայ հասարակութեանը նկատի ունենալ, որ եթէ այդ երկու գերեզմանատներն անյարմար են իրանց հեռաւորութեան համար, այն ժամանակ թող հասարակութիւնը հոգայ քաղաքից անմիջապէս դուրսը մի մօտիկ գերեզմանատուն հիմնելու մասին:

Է. ՊԱՐԺԿԱ-ՀՆՂԿԱՍՏԱՆԻ ԹԵՄԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱԿԱՆ ՀԱՐՅՐ.

Վերջին հինգ տարիները Պարսկա-Հնդկաստանի ընդարձակ թեմը մնացել է առանց թեմակալ առաջնորդի: Այս երեսոթի պատճառները բացատրելու համար մենք կյիշատակենք այստեղ այն անցուղարձի մասին, որ տեղի է ունեցել Համ. Վարչութեան, Նոր-Ջուղայի Խորհրդարանի և Ս. Էջմիածնի Կաթողիկոսարան-Դիւանատան միջև:

Յայտնի է, որ անցեալներում մեր թեմակալ առաջնորդները նշանակուած էին Ս. Էջմիածնի կողմից առանց թեմի ժողովրդի հաւանութիւնն առնելու:

Բաւ համարելով այս ընթացքը և ցանկանալով ականել առաջնորդին եկած իր ընտրութեամբ և հրաւերով, սակաւին 1912-ի օգոստոս 7-ին Հ. Վարչութիւնը մի կոչով հրաւիրում էր Պարսկա-Հնդկական թեմի հայ համայնքներին իրենց այդ սեպհական իրաւունքներին աէր գտնալու համար նոյնպէս դիմումներ անել Էջմիածին և պահանջել, որ առաջնորդներն ապագայում ընտրուած լինին թեմիս հայ ժողովրդի կողմից:

Այդ առթիւ Ամենայն Հայոց Հայրապետին ուղղած մեր նոյն թւականի Օգոստոս 12-ի գրութեան մէջ աւուած էր. —

„Մինչև այժմ Պարսկա-Հնդկաստանի թեմի համար թեմակալ առաջնորդները նշանակուած են եղել Ս. Էջմիածնի Կաթողիկոսարանի և Դիւանատան բացարձակ կարգադրութեամբ, առանց թեմիս հայ համայնքների հաւանութիւնը հարցնելու: Այս երեսոթը, սուած էր նոյն գրութեան մէջ, նախ այդ համայնքների անհասունութիւնն ու անպատրաստութիւնն էր ապացուցանուած, և երկրորդ՝ յաճախ Ս. Էջմիածինը նշանակուած էր այնպիսի թեմակալներ, որոնց գործելակերպը, հարեցողութիւնը և քնաւորութիւնը յարմար չգալով երկրիս ազգային, քաղաքական և միջազգային պայմաններին, առիթ էր տալիս ախուր և անախորժ հեռանքներին, որոնք, անկասկած հաճելի չեն կարող լինել թէ մէկ և թէ միւս կողմերի համար: Ի վերջոյ խնդրում էր Վեհափառ Հայրապետից շնորհել այդ տարրական իրաւունքը, այսինքն թեմիս ժողովրդի հաւանութեամբ միայն թեմակալ առաջնորդ նշանակել:“

Ի պատասխան մեր և թեմիս զանազան կողմերից ուղղած գրութեանց, նոյն թւականի նոյեմբերի 8-ին Հայրապետական կոնդակով Նոր-Ջուղայի

Խորհրդարանի միջոցով տրուած էր իրաւունք՝ „ընտրել արժանաւոր առաջնորդ“ այս թեմի համար Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի միաբաններից: Միաժամանակ Կաթողիկոսական Դիւանն ուղարկել էր առաջնորդական ընտրութեան վերաբերեալ 20 յօդուածներից բաղկացած մի հրահանգ ևս, որը ապագրեց Նոր-Ջուղայում և ընտրող համայնքներին մի-մի հատ ուղարկեց:

Ըստ այդ հրահանգի Պարսկա-Հնդկաստանի թեմը բաժանուած էր երկու ընտրական շրջանների, որոնց կեդրոններն են՝ Նոր-Ջուղա և Թէհրան:

Նոր-Ջուղայի շրջանին պատկանում են՝ Նոր-Ջուղա, Փէրիա, Չարմահալ, Չիրազ, Բուշիր և Հնդկաստանի քաղաքները...

Թէհրանի շրջանին են պատկանում՝ Թէհրան, Սուլթանաբադ, Քեամարա, Բուրվառի, Դեաբլա, Ռաշա, Էնզէլի, Մաղանդարան և Խորասան:

Այս երկաստիճան ընտրութիւնները կատարելու համար ժամանակ էր տրուած մինչև 1913-ի Ապրիլի 28-ը, որից յետոյ արդիւնքի մասին պէտք էր գեկուցում աւլ Ս. Էջմիածին:

Աւելորդ համարելով հրահանգների բոլոր յօդուածների յիշատակութիւնն այստեղ, ստենք միայն, որ իւրաքանչիւր շրջան պիտի ընտրէր 20 պատգամաւոր՝ այսպէս. —

Ա. Նոր-Ջուղա	Ց պատգամաւոր	Բ. Թէհրան	Ց պատգամաւոր
Փէրիա	4	Ղարաղան, Համաղան	2
Չարմահալ	2	Ղազլին, Քեաղաղ	2
Չիրազ	1	Սուլթանաբադ	1
Բուշիր	1	Քեամարա, Բուրվառի	2
Կալկաթա	1	Դեաբլա	1
Ռանգուն	1	Ռաշա, Էնզէլի	2
Սինդափուր	1	Մաղանդարան	1
Ջաւա	1	Խորասան	1

Մինչդեռ Հ. Վարչութիւնը Թէհրանի շրջանում գործին ընթացք էր աւել և արդէն պատւիրակների ընտրութեանց մասին շրջաններից գեկուցումներ էին ստացուած, երբ յանկարծ 1913 Ապրիլ 21-ին Նոր-Ջուղայի Խորհրդարանից Հ. Վարչութիւնն ստանում է հետեւեալ ուշադրութեան արժանի հեռագիրը. —

„Երկու շրջաններին անհաւասար ձայն տալու դէմ բողոքներ կան. պատւիրակների մեծ մասը չէ ընտրել. զիմել ենք Վեհափառին. սպասում ենք նոր կարգադրութեան: Ապրիլ 28-ի ընտրութիւնը յետաձգում է ցնոր անօրինութիւն“:

Թէ ինչ բողոքներ էին, սրբան ստոյգ և իրաւացի և կամ ուրքեր էին բողոքողները, այդ միայն նոր-Ջուղայի Առաջնորդարանի գաղտնիքն էր:

Մինչ այս մինչ այն նոր կարգադրութիւնը սակայն ուշանում էր:

Նկատի ունենալով այս ձգձգումը Հ. Վարչութիւնն անհրաժեշտ համարեց 1913 Օգոստոս 23-ին մի նոր գրութեամբ դիմել Ս. Էջմիածին կցելով նաև վերոյիշեալ հեռագիրը, և աւելացնելով, որ Պարսկա-Հնդկաստանի թեմի առաջնորդի ընտրութեան խնդրի աւելի յետաձգումը կարող է վնասակար հետեանքներ ունենալ ընդհանուր թեմական գործերի վրայ: Հ. Վարչութիւնը խնդրում էր Վեհափառ Հայրապետից հրահանգել Ն.-Ջուղայի Առաջնորդական Խորհրդին.—

1. „Բոլոր շրջաններում անյապագ առաջնորդի ընտրութեանը ձեռնարկել ձայների բաժանման նախկին սիստեմով:

2. „Ձայների անհաւասար բաժանման դէմ եղած բողոքների քննութիւնը կատարել առաջնորդի թեմ հասնելուց յետոյ:

3. „Այդ բողոքների պատճեններն ուղարկել Հ. Վարչութեանն ի ծանօթութիւն, Պարսկա-Հնդկաստանի թեմի հայաբնակ կեդրոնների հայերի ձայների ճշգրիտ ցուցակների հետ միասին“:

Այդ գրութեան պատասխանը Հայրապետական Դիւանատանից դուրս չեկաւ: Այնպէս որ Հ. Վարչութիւնը հարկ համարեց մի նոր շրջաբերականով (1914 Փետր.6) գեկուցում տալ թեմիս շրջաններին իրականութեան և յատկապէս Ն.-Ջուղայի Խորհրդարանի յիշեալ խոչընդոտ հանդիսացող բողոք — հեռագրի մասին:

Ինչեր էին կատարում Ն.-Ջուղայի Խորհրդարանի և Վաթողիկոսական Դիւանատան միջև, այդ տակաւին մնում է իրրև մի ծածկած խորհուրդ, ընդհանրապէս մեր թեմի ժողովրդի և թէ մասնաւորապէս Հ. Վարչութեան համար: Եթէ այս ամէն ոլոր-մոլոր խաղերը չէին կատարում մի որոշ ծրագրով և մի յետին մտքով, ապա ուրեմն պատասխանատուութիւնը Ն.-Ջուղայի Խորհրդարանից աւելի

ընկնում էր Վաթողիկոսական Դիւանատան վրայ: Քանի որ դիւանապետ սրբազանը, որ տարիներ „կառավարել“ էր Պարսկա-Հնդկական թեմը, այնքան թեթեւօրէն էր ուսումնասիրել այս թեմը, որ պատգամաւորների բաշխման կամ ձայների իրաւունքի հարցում խոշոր թիրխմացութեան մէջ էր գցում թէ Վաթողիկոսին, թէ Խորհրդարանին և թէ տակնուվրայ էր անում առհասարակ մեր թեմի բարոյական և նիւթական շահերը:

Այնուհետև Վաթողիկոսական դիւանապետ Քազրաա Էպիսկոպոսի ստորագրութեամբ Հ. Վարչութիւնն ստացաւ մի „երկրորդ առաջարկութիւն“ 1914 Մարտ 12 թւակիր, որ հետեւեալն է. —

„Ազգիս Վեհափառ Հայրապետը 1912 Նոյ. 8-ի № 1442 Ս. Կնդակով աւելի իրաւունք Պարսկա-Հնդկաստանի թեմի հայ ժողովրդին՝ ընտրել արժանաւոր Առաջնորդ: Նոր-Ջուղայի և Հնդկաստանի հայերն իրենց պաշտօնական գրութիւններով, ժողովների արձանագրութիւններով բազմիցս շեշտելով նոր Առաջնորդի առաքման անհրաժեշտութիւնն ու անյետաձգելիութիւնը, խնդրում էին Նորին Վեհափառութեան՝ շուտով նշանակել և ուղարկել Պարսկա-Հնդկաստանի թեմի համար Առաջնորդ: Քանի որ իրենք այժմեան պայմաններում անկարող են ընտրել Առաջնորդ. նախ՝ Ս. Էջմիածնի միարաններին չճանաչելու, երկրորդ՝ ձայների անհաւասար բաշխման, և երրորդ՝ թեմի չափազանց ընդարձակ լինելու պատճառով:

„Իսկ թեմի հիւսիսային մասը՝ Թէհրանի շրջանը, համաձայն Ս. Էջմիածնից ուղարկած պաշտօնական հրահանգի, մի քանի գրութիւններով (Թէհրանից, Ղազինից, Ռաշտից) ցանկացել է ունենալ Առաջնորդ իւր ընտրութեամբ:

„Նոր-Ջուղայի—Հնդկաստանի և Թէհրանի շրջանների վերոյիշեալ տարաձայնութիւնն ու երկուութիւնը, դժբախտաբար, պատճառ է եղել, որ Պարսկա-Հնդկաստանի ընդարձակ թեմն այսչափ ժամանակ զրկւած է Առաջնորդից:

„Վեհափառ Հայրապետը նկատի ունենալով հետեւեալ հանգամանքները—նախ՝ Պարսկա-Հնդկաստանի թեմի չափազանց ընդարձակութիւնը, որի պատճառով հնարաւոր չէ լինում ազգային, եկեղեցական, թեմական-վարչական և կրթական հետգհետէ աճող գործերը կանոնաւորել և բարեպէս

կառավարել մի Առաջնորդի միջոցով, երկրորդ՝ Թէհրանի, որպէս մայրաքաղաքի, և Պարսկաստանի հիւսիսային մասի հայերի զգալի շատացումը, երրորդ՝ ինչպէս նոր-Ջուղայի ու Հնդկաստանի, նոյնպէս և Թէհրանի ու հիւսիսային մասի շրջաններում Առաջնորդի ներկայութեան անհրաժեշտութիւնը գործերի յաջողութեան ու կանոնաւորութեան տեսակէտից, ահաւասիկ այս հանգամանքները, նաև երկու շրջանի տեղական սոցիալական զգալի դանազանութիւնը, Թէհրանում միշտ Առաջնորդ-ներկայացուցիչ ունենալու կարեւորութիւնը և ընդհանրապէս թեմի բոլոր ազգային գործերի օգուտը նկատի ունենալով, Վեհափառ Հայրապետը կկամենար տեսնել Պարսկա-Հնդկաստանի շափաղանց ընդարձակ թեմը բաժանւած երկու թեմի, ըստ այն երկու շրջանի, որ նախագծւած է 1912 թ. № 1442 Հայրապետական Կանգակի հետ ուղարկւած հրահանգով:

„Ա. Մի ինքնուրոյն թեմ Նոր-Ջուղա՝ Փէրիա-Չարմահալ գաւառներով ու հարաւային Պարսկաստանում գտնւած հայաբնակ քաղաքներով, Հնդկաստանի և Ջաւայի հետ բոլոր մասերով:

„Բ. Երկրորդ ինքնուրոյն թեմ Թէհրան՝ Ղարաղան, Քեազազ, Քեամարա Բուրվարի և Գեափլա գաւառներով, համազան, Ղազլին, Ռաշա, Էնդէլի և Գիլանի Մաղանդարանի և Խորասանի միւս հայաբնակ քաղաքների հետ: Առաջնորդանիստ—Թէհրան մայրաքաղաք:

„Նորին Վեհափառութեան պատէրով Հայրապետական Գիւանս յայտնում է վերոյիշիլով կտրեւոր ու անյետաձգելի հարցի մասին Ազգային Խորհրդի և յանձնարարում է գլխաւոր հայաշատ կեդրոններում խորհրդակցութիւններ կազմել (Ն.-Ջուղա, Թէհրան, Ռաշա, Ղազլին և այլն) եւ այդ խորհրդակցութիւնների եզրակացութիւնները զեկուցանել Վեհափառ Հայրապետին: Գրական պատասխանի գէպքում, անհրաժեշտ պաշտօնական կարգադրութիւններ կլինեն և կընտրւեն նոր-Ջուղա-Հնդկաստանի և Թէհրանի թեմերի համար Առաջնորդներ:

„Բարեհաճեցէք ընթացք տալ շուտով այս հարցին և արդիւնքը զեկուցանել:

„Այս հարցի մասին զրեւել է Ն.-Ջուղա, Ղազլին և Ռաշա, Էնդէլի ևս“:

Ս. Էջմիածնի Գաթողիկոսական Գիւանսի այդ գրութեան առթիւ համ. Վարչութիւնը գումարեց Թէհրանում մի ընդհանուր ժողով, որից ընտրւած յանձնախմբի զեկուցումն այն էր որ—

„Նախ՝ բաժանումն այնքան էլ ցանկալի չէ և աւելի լաւ է խնդիրը հետեւեալ ձևով դնել: Առաջնորդանիստը լինի Թէհրան. իսկ Ն.-Ջուղայում լինի մի փոխանորդ-վարդապետ, որը բաւարարութիւն կտայ տեղի, գաւառների և Հնդկաստանի հոգևոր պահանջներին, Ն.-Ջուղայի Առաջնորդական Խորհրդի օժանդակութեամբ: Զմանքանալով այն հանգամանքի վրայ թէ որքան կշիւ կարող է ունենալ Պարսկա-Հնդկաստանի ամբողջ թեմի տնունից արւած քայլերը Պարսից կառավարութեան մօտ, իրրև մի ամբողջութիւնից, աչքի առաջ առնեցաւ, որ նոյն իսկ Մէլլիսի հայ պատգամաւորի ընտրութեան խնդիրը կգժարանայ, որովհետև ներկայ ձևով ամբողջ թեմը մի պատգամաւոր ունի. մինչ բաժան գէպքում, կառավարութիւնը մի աւելւոր պատգամաւոր հայերի կողմից չպիտի ընդունէ, իսկ երկու թեմից մէկ պատգամաւորի ընտրութիւնն էլ շատ տեխնիքական և այլ գժարութիւններ ունի:

„Երկրորդ՝ թեմի բաժանման գէպքում մեծ գժարութիւն կառաջանայ Թէհրանի Առաջնորդարանի ծախքերն ապահովելու, նոր-Ջուղայի Ս. Ամենափրկչեան վանքի եկամուտների կամ ստացւածքների բաժանման և այլ խնդիրներում: Որով գլխաւոր գժարութիւնը նիւթաւրանի ապահովութեան վրայ է կեդրոնանում: Ուստի ցանկալի է այս հանգամանքները պարզել նաև շրջանների համայնքներին, նրանց կարծիքն ստանալու համար. այլ և յայտնել, որ եթէ բաժանման հարցն ընդունւի ամէն մի շրջան առաջնորդական ծախքը հոգալու համար որքան կարող է առլ“:

Յանձնախմբի այդ կարծիքների մասին համ. Վարչութիւնն յայտնեց շրջաններին կարծիքների փոխանակութեան համար: Նոր-Ջուղայի Խորհրդարանը պատասխանելով Վարչութեանս գրութեանը (6 Յունիս 1914) ի միջի այլոց ահա ինչ է ասում.—

„Անհրաժեշտ ենք համարում Ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրել այն հանգամանքի վրայ, որ ո՛չ մի կերպ և ո՛չ մի գէպքում ո՛չ Ատեանս և ո՛չ ևս այս շրջանի որևէ հայաբնակ քաղաք կամ գիւղ կհամաձայնի առաջնորդանիստ դարձնել Թէհրանը և նոր-Ջուղան փոխանորդանիստ: Այս կէտը հնա-

բաւորութեան սահմանից շատ հեռու է: Երեք դարից ի վեր գոյութիւն ունեցող Ս. Ամենափրկչեան Արք-եպիսոպոսարան վանքը պէտք է մնայ ընդմիշտ աթոռանիստ: Եթէ ամբողջ թեմն ըստ առաջնոյն միացած մնայ, Նոր-Ջուղայի հռչակաւոր վանքը պէտք է լինի աթոռանիստ. իսկ եթէ երկուսի էլ բաժանի, դարձեալ աթոռանիստ է լինելու:

„Գալով ծախքերի մասնակցութեան, եթէ թեմը երկուսի բաժանեց այս շրջանը ո՛չ մի կերպ չէ մասնակցելու Թէհրանի առաջնորդարանի ծախքերին, որովհետեւ Ս. Ամենափրկչեան վանքը մեծ գժարութեամբ է կարողանում իր ծախքերը հոգալ և արդէն իսկ մօտաւորապէս վեց հազար թումանի պարաքի ներքոյ է գտնուում և տսկոս է վճարում պարտատէրերին: Առաջնորդի ուսձի մեծ մասը գոյանում է ձեռնադրութեան աջահմարտներով:

„Բացի սրանից, ճիշտ է, Ս. Ամենափրկչեան վանքը պատկանում է ամբողջ թեմին, սակայն բոլոր նւիրատուները, ջուղայեցիքն են. այն էլ մեծ մասամբ Հնդկահայ ջուղայեցիներ, որոնք թէ կենդանութեան ժամանակ և թէ կապով ինչ որ թողել են Ս. Ամենափրկչեան վանքին, այդ արել են միմիայն իրենց հայրենիքը — Նոր-Ջուղայի վանքը չէն ու պայծառ պահելու համար: Նրանցից ո՛չ մէկի մտքովն անգամ չէ անցել թէ իր աւածը պատկանելու է ամբողջ Պարսկա-Հնդկաստանի թեմին թէ երբ ուղեկան կարող են բաժին հանել Թէհրանում հաստատուելիք Առաջնորդարանին: Արդ Ս. Ամենափրկչեան վանքը, որ հաստատուն է միայն ջուղայեցիների կապած և թողած գումարներով, պէտք է մնայ և ծառայէ դարձեալ միմիայն Նոր ջուղայեցիներին շրջանին:

„Ուրեմն, Թէհրանին մնում է կամ ցարդ ընդունւած ձեով կառավարել այն է թեմը միացած և առաջնորդանիստը Նոր-Ջուղա, և փոխանորդարան հաստատել Թէհրանում, և կամ, թեմը բաժանել երկու շրջանների և Թէհրանում հաստատուելիք առաջնորդարանը կառավարել տեղական ազրիւրներից և այդ շրջանի գաւառներից գոյացած մուաքերով...“:

Ուրեմն վերոյիշեալից կարելի էր եզրակացնել այն, որ Ջուղայի հայ հասարակութեան համար միայն Ջուղա գոյութիւն ունի. իսկ Հնդկաստանի հայութեան համար դարձեալ միայն Ջուղան:

Տ. Վարչութիւնը նպատակ դնելով օր առաջ վերջ տալու առաջնորդական խնդրի անորոշ գրութեանը, միաժամանակ նկատի ունենալով Պաթոզիկոսական Գիւանի 1914 Մարտ 12-ի գրութեան տրամադրութիւնը — թեմիս հայաշատ կեդրոններում խորհրդակցութիւններ կայացնել և մի որոշ եզրակացութեան յանգել — որոշեց այդ առթիւ մեր թեմի երկու գլխաւոր համայնքները մէջ մտքերի փոխանակութիւն ստեղծել: Այս նպատակով մի պատգամաւոր ուզարկեց Նոր-Ջուղա, այնտեղ հասարակական ժողովներում պարզելու Թէհրանի և սրա շրջանի տեսակէտը. և, եթէ հնարաւոր լինի, մի որոշ եզրակացութեան և համաձայնութեան բերել երկու կեդրոններին: Տ. Վարչութեան պատգամաւորին շքանշանեց կատարել իւր դերը: Նա իր գեկուցման մէջ (1914 Յունիս 9 թւով) Նոր-Ջուղայից գրում է. —

„... Թեմիս երկուսի բաժանելու և Առաջնորդական ընտրութեան խնդիրների առթիւ տեղիս հասարակութեան հետ մտքերի փոխանակութիւն ունենալու նպատակով խնդրեցի հասարակական ժողով դումարել, որտեղ ես հնարաւորութիւն կունենայի Թէհրանի հայոց տեսակէտը պարզել և ապա մի եզրակացութեան գալ ընդհանուր ուժով շտապեցնելու առաջնորդի ընտրութիւնը: Յաւում եմ, որ իմ դիմումներն արդիւնք չունեցան: Ինձ հնարաւորութիւն չուրիս հասարակական ժողովի առաջ ելնելու: Ներկակ ուղարկում եմ այդ խնդրի առթիւ իմ նամակին ի պատասխան Եզնիկ վարդապետից ստացւած գրութիւնը, որի յետ-գրութեան վրայ հրաւիրում եմ Ձեր յատուկ ուշադրութիւնը: Բացառութիւններն աւելորդ եմ համարում. այդ մի քանի տողերը չափազանց պերճախօս են:

Իմ կարծիքն է (որը և պարզապէս յայտնեցի Եզնիկ վ-ին), որ Առաջնորդական Խորհուրդն է պատճառ վերոյիշեալ կարեւոր խնդիրների ձգձգման, և թէ նա է, որ ուշադրութիւն չէ դարձնում, հարկաւոր ակնածութեամբ չէ վերաբերւում Թէհրանի հայոց դիմումին, և գործին ընթացք սալուն արգելք է լինում:

„Այստեղ ամէն ազդային գործ կեդրոնացած է Առաջնորդական Խորհրդի ձեռքում. իսկ այդ Խորհրդի իշխողն է յիշեալ վարդապետը, որն այն աստիճան իրեն անպատասխանատու է համարում, որ առանց հետա-

քրքրելու և տեղեակ լինելու ն.-Ջուղայի ժողովրդի կարծիքին, Թէհրանի հայոց դիմումի առթիւ, թոյլ է տալիս իրեն այդ ժողովրդի անունից պատասխանել, այն էլ մի այնպիսի ձևով, որը վիրատրական է Թէհրանի հայութեան համար և պատել չէ բերում ն.-Ջուղայի հասարակութեանը:

„Վերոգրեալից պարզ պէտք է լինի որ օրինական ճանապարհով Ձեր յանձնարարութեան կարևոր մասն իրագործելու միջոցները խրաժ են ինձնից...“

Իսկ մեր պատգամաւորին Եզնիկ վ.-ը ուղղել էր հետևեալ գրութիւնը.—

„Ն.-Ջուղայի թաղերից մեզ հասած արձանագրութիւններից (ժողովների) երևում է, որ ն.-Ջուղան միանգամայն հակառակ տեսակէտ ունի առաջնորդական ընտրութեան հարցում Թէհրանի հայերի տեսակէտից:

Յ. Գ. Առաջնորդական Խորհրդարանը գտնում է, որ առաջնորդական ընտրութեան և թեմի երկսի բաժանելու խնդրում ն.-Ջուղայի ժողովուրդը երբէք չէ հետաքրքրւում Թէհրանի հայոց համայնական Վարչութեան տեսակէտով“:

Եւ այսպէս բաւական պարզ է, թէ ինչո՞ւ մի մեծ թեմի համար այդ կարևոր խնդիրը յաջող լուծումն չգտաւ և պատճառն ո՞վ և ի՞նչ էր:

Մի առժամանակ սպասելուց յետոյ 1914 զեկտ 9-ի թիւով Հ. Վարչութիւնը գարձեալ հարկ համարեց մի նոր երկար գրութեամբ յիշեցնել Կաթողիկոսական Գիւանատանը մեր թեմական գործերի վիճակի մասին:

Այդ գրութիւնը, որը պատասխան էր նաև Կաթ. Գիւանատան 1914 մարտ 12-ի գրութեան, հետևեալ եղբակացութիւնն էր ամփոփում. —

„1. Ընդունելով հանդերձ, որ թեմի շտաբայտնայ ընդարձակ լինելը բաւականաչափ միատու է եկեղեցական գործերի կեդրոնացմանը և այդ գործերին շուտափոյթ ընթացք տալու համար այլ և այլ անյարմարութիւններ են առաջ գալիս, Վարչութիւնս բաժանումը գտնում է ներկայումս անկարելի հետևեալ պատճառներով.—

„Ա. Թեմը երկուսի բաժանելով թեմակալ-առաջնորդի և սրան կից վարչութեանց ծախքերը կկրկնապատուին. մինչդեռ այժմ հազիւ է յաջողում ամբողջ թեմի կողմից ծածկել այդ ծախքը. Թէհրանում թեմակալ-առաջնորդի և սրա համար անհրաժեշտ ծառայողների ամենաչափաւոր բայց

գիրքին պատշաճ ծախքերի համար հարկաւոր է տարեկան մօտ 4000 թուման: Այսքան գումարը Թէհրանի շրջանը տալ չէ կարող, այն պարզ պատճառով, որ եթէ նիւթական նման գոհարերութիւն անելու հնար լինէր, Թէհրանն իր կրթական հաստատութիւնների վրայ կծախսէր այդ, նրանց՝ այժմեան խղճուկ գրութիւնից ազատելու համար: Եթէ նոր տուրքերի խնդիրը մի կողմ թողնենք, գոյութիւն ունեցող եկեղեցական տուրքերն ամենայաջող գանձման գէպքում հազիւ ծածկեն յիշեալ գումարի 1/5 մասը:

„Բ. Թեմի երկուսի բաժանման գէպքում առաջ կգայ նաև ընդհանուր թեմի ազգային եկեղեցական գույքերի-կարածների և եկամուտների բաժանման խնդիր: Խօսքը գլխաւորապէս Ս. Ամենափրկչեան վանքի շարժական և անշարժ ստացւածքի և եկամուտների մասին է, որ ամբողջ թեմի սեպհականութիւնն է: Իսկ ընդհանուր ստացւածքի բաժանումը կլինի պատճառ երկպառակութեան, որ գտնէ մեզ համար ցանկալի չէ:

„2. Թէհրանում հոգևոր հովիւ ունենալը պէտք է միմիայն ընդհանուր թեմի հայութեան և նորին Վեհափոռութեան կողմից Պարսից պետութեան մօտ ներկայացուցիչ լինելու համար: Եւ, որովհետև նոր-Ջուղայի առաջնորդը արտաքին յարաբերութեանց համար միշտ պէտք ունի Թէհրանում եղած հայութեան ներկայացուցչութեան օգնութեանը և ջանկեցութեանը, ինչպէս այդ ցոյց են տալիս վերջին տարիների մի շարք գէպքերը, սրեմն, բնական է, որ ներկայացուցիչ պահելու համար արւած ծախքերին նոր-Ջուղան ևս պիտի մասնակցէ: Բայց նոր-Ջուղայի շրջանը չէ կարող թէ իր շրջանի առաջնորդական ծախքերը հոգալ և թէ մասնակցել Թէհրանի շրջանի առաջնորդարանի ծախքերին:

„Այս ամենը նկատելու անհնարով համ. Վարչութիւնս գտնում է, որ Պարսկահայկաստանի թեմի հայութիւնն ի վիճակի չէ երկու առանձին առաջնորդներ պահելու: Պարզ է որ թեմի երկուսի բաժանելու արգելքը դուռ նիւթական բնոյթ է կրում: Բաժանման օգտակարութեան մասին չենք խօսում, որովհետև այդ ակներև է: Եթէ Ս. Էջմիածնի Կաթողիկոսական Գիւանը անհրաժեշտ համարէ այդ բաժանումը, այն ժամանակ պէտք է նաև մտածէ առանձին առաջնորդներ ունենալու առթիւ եղած ծախքերի մեծագոյն մասը ծածկելու համար իր իսկ ձեռքի տակ եղած միջոցներից: Հակառակ պարագայում աւելի լաւ է խնդիրն

իր ներկայ դրութեան մեջ թողնել այսինքն թեմը չբաժանել:

„Յայտնելով մեր կարծիքը թեմը երկուսի բաժանելու խնդրի վերաբերմամբ, սրանով գալիս ենք Հայրապետական Դիւանիդ ուշադրութիւնը հրաւիրելու այն հանգամանքի վրայ, որ նման տեսական խնդիրներով գրադուելով պէտք է իրականն աչքաթող չանել: Թեմն առանց առաջնորդի թողնելը և այսպիսի մեծ թեմի շափազանց պատասխանատու գործերը մի՛ իրեն կոչմանը չհամապատասխանող վարդապետի քմահաճոյքին թողնելն արդէն ապիս են իրենց պատուները:

„Եթէ Ս. Էջմիածնի համար կարեօր են պարսկահայերի խաղաղութիւնը, յառաջդիմութիւնը և համերաշխութիւնը, պէտք է օր առաջ վերջ տալ ներկայ գրութեանը:

„Թէհրանի հայութիւնը բազմիցս խնդրել է առաջնորդի ընտրութեան գործն շտապեցնել, այժմ էլ նոյնն ենք խնդրում: Եթէ նոր-Ջուղայի հայութիւնը չէ ցանկանում իր համար առաջնորդ ընտրել և ընդունում է, նրան սուրբին Վեհափառ Հայրապետը կուզարկէ, զա չէ նշանակում, որ Թէհրանի շրջանի հայութիւնն իր իրաւունքներից պէտք է զրկէ: Թէհրանի շրջանը կընարէ, և այդ ընտրածը թող նոր-Ջուղայի համար լինի նշանակովի, քանի որ նորին Վեհափառութիւնը պէտք է հաստատէ եղած ընտրութիւնը:

„Չայնրի անհաւասար բաշխման մասին Համայնական Վարչութիւնն արդէն պարզել է Դիւանիդ իր տեսակէտը: Այդ այն է, որ այժմ ոչ ոք ի վիճակի չէ թէ եղած բողոքները քննելու և թէ նոր բաժանումը ձեւակերպելու: Այդ կարող է, և պէտք է անել միայն թեմական առաջնորդը:

„Ի վերջոյ կրկին անգամ խնդրում ենք ըստ կարելոյն շուտով կարգադրել առաջնորդական ընտրութեան խնդիրը“:

Այդ նամակն ուղարկւել է Էջմիածին 1914 Դեկտ. 9-ի թւով և մինչև այժմ մօտ ութն ամիս մնացել է անպատասխան:

Այսպիսով ժամանակն անցնում է. իսկ Պարսկաստանի հայութեան համար կարեօր խնդիրներից մէկը մնում է անլուծելի, և այդ առթիւ Համ.Վարչութեան գիմուսները Պաթողիկոսական Դիւանի կողմից մնում են անպատասխան: Թէ ինչո՞ւ Դիւանն այդ խնդրին ընթացք և լուծումն չէ ապիս, չենք կարող տեսել: Սակայն նման վերաբերմունքը շատ մօտ է անտարբերութեան, եթէ աւելին չասենք: Հե-

տեանքն այն է, որ ներկայ պատմական և ճգնաժամային ընթացքին, երբ Պարսկահայութեան գոյութեան և ապագայի խնդիրն է մէջ դրած, Հայութեան այս հատածը զրկած է Առաջնորդից, որը շատ բան կարող էր անել և պէտք է անէր: Թուում է, որ Պարսկահայութիւնը բոլորովին մտապցած է մեր „Տոգուր հայրերի“ իշխանութեան կողմից: Այն ինչ թէ իրենց դիրքը Պարսկաստանում՝ Հայութեան և պետութեան առաջ բարձր պահելու, և թէ ազգային շահերի տեսակէտից, նրանք պէտք է աւելի հետաքրքրէին նման խնդիրներով մանաւանդ որ գրանց լուծումն էլ այնքան դժուար չէր, ժամանակ և աշխատանք չէր պահանջուում:

Ի վերջոյ իբրև օրինակ ներկայ խառն և աննորմալ գրութեան հեռանքի, պարտք ենք համարում յիշել Ռաշաի գալոսցական — Տոգարարձական գէպքերը, որոնց մասին գրել է նաև պարբերական թերթերում:

Այստեղ չենք ուզում խօսել այն մասին թէ Ռաշաի հայութեան երկու խմբակցութիւններից որ մէկն է արդար իր տեսակէտներով և գործելակերպով: Միայն այսքանը պարզ է, որ եթէ ժամանակին ն.Ջուղայի Առաջնորդարանը և կամ „Խորհրդարանի նախանգամը“ կարուկ և նպատակայարմար միջոցների դիմած լինէր, խնդիրն այդ աստիճան սրութեան չէր հասնիլ, որից աւելում է ամբողջ մի համայնքի կրթական գործը և ներքին համերաշխութիւնը, մի բան, որ մեզ շատ ու շատ պէտք է՝ մասնաւորապէս ներկայումս: Համ. Վարչութիւնը հիմնելով Ռաշաի հայութեան մի մասի դիմումի և աջակցութեան առաջարկի վրայ, այդ առթիւ ժամանակին հարկուոր դիմումն արել է Պաթողիկոսական Դիւանին և բողոքել, մասնաւորապէս մեր ներքին գործերի մէջ Պարսից և կամ այլ կառավարութիւնների միջամտութիւն առաջ բերելու և արտաքին ճնշում գործ դնելու փորձերի դէմ, պահանջելով հարկուոր միջոցները ձեռք առնել նման քայլերի դէմ: Թուում էր, որ այս առթիւ մեր և Պաթ. Դիւանի մէջ երկու տարբեր կարծիք չէր կարող լինել և հարկուոր միջոցներն անմիջապէս ձեռք կառնւէին: Սակայն այդ ամէնը ցարդ որևէ հեռանք չեն ունեցել:

Ր. ԶԵՆՈՒՅՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՑԵՂԵԿԱՅՐԵՐ.

1. ԴԱՏԱԿԱՆ ՄԱՐԺԻՆ.

Դատական մարմինը Համայնական Վարչութեան մի շտա կարեւոր մասն է կազմում: Դատական մարմնի վրայ է ընկնում յատուկ պարտաւորութիւն զարգացնելու և հասունացնելու ինքնավարութեան սգին ժողովրդի գոնազան խաւերում: Աւելորդ է ասել, որ մեր Դատական մարմինը լինելով անաշու և անկաշու, պէտք է սպասել, որ Թէ՛հրանի հայ հասարակութիւնը միանգամայն վստահութեամբ վերաբերւէ զէպի այս հաստատութիւնը: Քանի որ Դատական մարմինը բաղկացած է հայ մարդկանցից, հետեւաբար այդ մարմինն աւելի լաւ հնարաւորութիւն ունի վերահաստիւն ասալու առաջարկած դատերին ու խնդիրներին: Խնդիրներ, որոնք վերաբերում են հայի ներքին կեանքին. լինին՝ ընտանեկան, ժառանգական, ամուսնական, գրամական և այլն: Դատեր, որոնք ծագած լինելով հայ շրջաններում, հետեւաբար հայ գաղութներին աւելի մատչելի են իրանց սոցալին-բարոյական բոլոր կողմերով. և ուրեմն հայազգի գաղութներն աւելի խելացի ու օրինական վճիռ կկայացնեն քան օտարազգի ատեաններն, որոնց գաղափարական հիմունքները յաճախ միանգամայն հակասում են մեր սոցալին-բարոյական հասկացողութեանց և սովորութեանց:

Մեր Դատական մարմինը միաժամանակ կոչումն ունի պաշտպանելու մեր սոցալին շահերն ու իրաւունքները օտարազգի և ամենից առաջ հէնց պարտիկ ատեաններում. ատեաններ՝ որտեղ դատերը, որքան կամենաք, ձգձգւում են, և ոչ-իրաւացի հետեանքներ ունենում: Պատճառները լաւ յայտնի են նրանց, որոնք երբեքից վործ են ունեցել այդ ատեաններում:

Մենք այժմ կամենք մի քանի քաղաքներ համ. Վարչութեան այս անցեալ տարեշրջանի Դատական մարմնի գործունէութիւնից:

Երեք հոգուց բաղկացած Դատական մարմինը գումարել է 6 ամուսյ ընթացքում (1914 Դեկտ. 4—1915 Մայիս 23) 36 հերթական և արտակարգ ժողովներ, և ունեցել է 20 դատ, որ կարելի է բաժանել այսպէս. —

Ընտանեկան երկպառակութեանց վերաբերեալ	1	դատ.
Ժառանգական հարցեր	1	„
Կառավարական հաստատութեանց դէմ	1	„
Գաւառատէրերի և զիւղացիների միջադէպեր	2	„
Առեւտրական բնոյթ կրող հարցեր	2	„
Դրամական պարտք ու պահանջի խնդիրներ	13	„
Այս դատերից սպառւած են 11-ը:		

Դատեր, որոնց հակառակ կողմը գանազան պատճառարանութեամբ մերժել է ներկայանալ Դատական մարմնի ատեանին — 2 դէպք:

Դատեր, որոնք յետ են ուղարկել համայնական Վարչութեան Դիւանին՝ մարմնի իրաւասութեան սահմանից դուրս լինելու պատճառով — 2 դէպք:

Դատ, որի քննութիւնը գանազան պատճառներով չէ սկսել — 1 դէպք:

Դատեր, որոնք դեռ ևս չարունակւում են — 4 դէպք:

Դատական մարմինը յայտնում է իւր գոհունակութիւնը այն պատրաստակամութեան համար, որ ցոյց է տւել ժողովրդի արհեստաւոր և գործաւոր դասակարգը, ուրախութեամբ ընդունել է Դատական մարմնի միջամտութիւնը և ենթարկւել է նրա տւած վճռին:

Դատական մարմինը պարտք է համարում արձանագրել զժբազգարար և այն փաստը, որ աւելի բարձր և կիրթ համարւած դասակարգից չէ պակ նոյնպիսի պատրաստակամութիւն և աջակցութիւն: Ըստ տեղեկազրի մեր „զարգացած“ դասակարգը մի քանի դէպքերում մերժել է համայնական Վարչութեան Դատական մարմնի միջամտութիւնը:

Դատական մարմինն ի վերջոյ Թ. Տ. Ընդհանուր ժողովի խորհրդակցութեանն է ներկայացնում հետեւեալ հարցը. —

„Ինչպէս պէտք է վարել այն մարդկանց հետ, որոնք նախ գրաւոր համաձայնութիւն են տալիս Դատական մարմնի վճախն ենթարկելու համար, ապա մերժում են իրազործել արւած վճիւրը, երբ դատն իրանց ցանկութեան հակառակ է վճառում:“

Համայնական Վարչութեան կարծիքով այդպիսի անհասանքի անունները պէտք է հրապարակ հանել:

2. ,,ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ՝Ի ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ.

Աղքատ ընտանիքներին և պատահական կարօտեալներին գրամական նպաստ տալու խնդիրը նորութիւն չէ մեր իրականութեան համար: Սակայն առաջինբարձր մասնաճիւղը նպատակով հաւաքուում և բաշխուում էր գրամ նախաձեռնութեամբ զանազան մարմինների և մասնաւոր անձանց, որոնց մէջ սակայն չկար մի ընդհանուր կապ: Համայնական վարչութեան այս տարեշրջանի կարևոր գործերից մէկը պէտք է համարել ,,Աղքատախնամ վարչութիւն“ կազմելու փաստը: Այդ վարչութեան մէջ մտնում են մէկ-մէկ հօգի ներկայացուցիչներ անձաա գործող մարմիններից. այսպէս՝ Հ. վարչութեան ներկայացուցիչը, երկու երեցփոխները, Կանանց Բարեգործական և Օրիորդաց Խնամատար՝ ընկերութեանց ներկայացուցիչները:

Այսպիսով ուրեմն աղքատների օգտին հաւաքած գրամները կեզրոնանում են մի վարչութեան ձեռքում միայն և շահագործումների ղէմն առնում է:

Կարօտեալների համար տրամադրելի մի գումար պատրաստելու նպատակով նախ հանգանակեց մի գումար՝

գուման	1359. —
Ս. Գէորգ եկեղեցու աղքատաց գրամներից ստացել է	„ 1129. —
Ս. Թագէտս և Բարդուղիմէոս եկեղեցուց՝ նոյնպէս	„ 765. —
Օրիորդաց Խնամատար ընկերութիւնից	„ 600. —

Ռերեմն վարչութիւնը կանխիկ գրամ ընդամենը հաւաքել է	„ 3853. —
որից բաշխած է գանադան ժամանակներում	„ 3317. 50
Աղքատախնամի անդուկում մնում էր	„ 535. 50

Թէև Բարեգործականն էլ անդամակցում է Աղքատախնամ վարչութեանը, սակայն, երևի թիւրիմացութեամբ, Կանանց ընկերութիւնը մոռացել է գցել իր լուծման աղքատների գանձարկը:

Փորձերը ցոյց են տալիս, որ ,,Աղքատախնամ վարչութիւնը“ մի անհրաժեշտութիւն է, և նա բարոյական կարևոր դեր ունի կատարելու մեր ոչ-մխիթարական շրջանի մէջ:

Աղքատ-կարօտեալների անուանից յայտնելով երախտագիտական շնորհակալութիւն բոլոր ազնուասիրտ ներատուներին Հ. վարչութիւնը լիայոյս է, որ Թէհրանի

հայ հասարակութիւնը միշտ էլ սրտորաց և աւատաձեռն կվերաբերէ նման ձեռնարկութիւնների համար:

3. ԿԱՆԱՆՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ.

Թէհրանի Կանանց Բարեգործական ընկերութիւնը մի տասնեակ տարւայ կեանք ունի: Հաստատուած է 1905-ին: Այս թւականից առաջ նա յայտնի էր ,,Խնամակալուհեաց ընկերութիւն“ անունով: Կ. Բ. ընկերութեան նպատակը եղել է՝ օգնել նիւթապէս և բարոյապէս Թէհրանի ազգային դպրոցներին, բանալ մանկապարտէզ, արհեստանոց, նպաստներ տալ շքատը ընտանիքներին և աշակերտներին:

Գրամական միջոցները եղել են՝ անդամավճարներ, ներկայացում, երեկոյթ, վիճակախօսք և ի հարկին նաև հանգանակութիւն:

Անդամավճարները եղել են կամ միանուագ վճարելով 25-ական թուման մշտական անդամակցութեան պայմանով և կամ 2-ական թուման տարեկան:

Ընկերութիւնն առաջին տարին ունեցել է 85 անդամուհի: Ընկերութեան կանոնադրութիւնը սպազարել է 1906-ին:

Այս երկրորդ տարին է, որ Կ. Բ. ընկերութիւնը տեղեկագիր և հաշիւ է ներկայացնում իր գործունէութեան մասին: Ըստ երեկոյթին սպասելի էր, որ ընկերութիւնն իր աստիճանակի առթիւ բեզուն և բովանդակալից մի տեղեկագիր պիտի ներկայացնէ: Սակայն դժբաղդարաբ տեղեկագրի մէջ չէնց սկզբից ցաւ է յայտնուած այն մասին, որ այս տարեշրջանում ընկերութեան գործունէութիւնը նախորդ տարիների համեմատութեամբ շատ մխիթարական չէ եղել:

Ընկերութիւնն այժմ ունի ,,25 անդամուհի“, որոնց մի մասը, ինչպէս սուսած է տեղեկագրի մէջ, չէ հետաքրքրուում ,,բարեգործական“ գործունէութեամբ: Այս տարեշրջանում վարչութիւնը ձեռք է առել ամէն միջոց ,,ընկերութիւնը նոր ուժերով մի նորոգութեան ենթարկելու համար“. սակայն միանգամայն աղարդիւն աշխատանք, որովհետև նոյնիսկ մի հատիկ ,,ընդհանուր ժողով“ գումարել անգամ չէ յաջողել վարչութեանը: Միակ պատճառն այն է, որ տիկիները չեն բարեհաճել ժողովի գալ: Առհասարակ սաան վերաբերմունք գէպի Կ. Բ. ընկերութեան ընդհանուր ժողովները սովորական է եղել: Անցեալում եղել է տարե-

չըջան երբ Քարեգործականն համարեա միայն անունով է գոյութիւն ունեցել:

Վարչութիւնն այս տարեշրջանում ունեցել է, իր ասելով, 15 նիսա: Կազմակերպել է մի երեկոյթ, որի արդիւնքից 50 թուման նւիրած է հայ գաղթականներին: Նոյն երեկոյթի վիճակախօսի արդիւնքը՝ դուան 557.65՝ պիտի գործադրւէ առաջիկայ ուսումնական տարեշրջանի սկզբին գալուցի շքաւոր աշակերտներին համադրեստի համար:

Ընկերութիւնն իր անձեռնմխելի գումար ունի միայն 1000 դուան. իսկ ձեռնմխելի գումար՝ դուան 61.45:

Անդամավճարների մասին ոչ մի յիշատակութիւն չկայ տեղեկագրի և հաշիւների մէջ, որից ենթադրում ենք ուրեմն, որ ոչ մի արկին անդամավճար չէ ասել: Պարզ չէ միայն արդեօք վարչութիւնն է մտացութեան ասել անդամավճարների հարցը, թէ փորձ է եղել գանձելու, բայց անդամուհիները չեն վճարել:

Պէտք է ասել, որ Կ. Ք. ընկերութիւնն ընդհանրապէս չէ ցոյց ասել բաւակա՛նաշափ եռանդ ու գործունէութիւն: Մինչև այժմ իր նպատակներից — բունալ մտնկապարտէզ և արհեստանոց — չէ իրականացրել:

Վարչութիւնը համեստութիւնից թէ ամօթ խածութիւնից ստիպւած լուսթեան է առլիս և չէ բացատրում այն բարոյական պատճառները, որոնց հիման վրայ չէ յաջողել ամբողջ տարւայ մէջ ընդամէնը 25 արկիւններից գէթ մի անգամ ընդհանուր ժողով գումարել, որ վաւերական պիտի լինէր, եթէ նոյնիսկ 13 հոգի ներկայ լինէին ժողովին:

Վարչական հերթական ժողովները նոյնիսկ սովորական չեն եղել: Առհասարակ հետեոզականութիւնը մեր արկիւնների մէջ զգալի չափով պակասում է: Թոյլ է նաև գիտակցութիւնը պարտականութեան և պատասխանատւութեան մասին:

Իրրն «բարեգործական» մի մարմին անցեալ տարեշրջանում ընկերութիւնը գրամապէս ոչնչով չէ մտանակցել Ազրատախնամի գործունէութեանը:

Վարչութիւնն այս տարի կազմւած է նոյն անձերից, ինչ որ էին անցեալ տարեշրջանում: Տեղեկագրի մէջ չէ խօսուում և այն մասին, որ եթէ այսպէս շարունակաբար ընդհանուր ժողով գումարել չյաջողւէ, մինչև ե՛րբ համբերութիւն պէտք է ունենայ վարչութիւնը կազնիկազ ընթանալու լոկ կենդանի պահած լինելու համար «Կանանց Քարեգործական ընկերութիւն» ուսուցիկ անունը:

4. ՕՐԻՈՐԴԱՅ ԽՆԱՄԱՏԱՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ.

Այս ընկերութիւնը փակում է այժմ իր գործունէութեան 6-րդ տարեշրջանը: Կազմակերպել է 1910-ին. կանոնադրութիւնը դեռ ևս առաջարած չէ: Ընկերութեան նպատակն է եղել՝ օգնել խեղճ ընտանիքներին, բունալ կարուձևի արհեստանոց, որ պիտի գործէին այդ խեղճ ընտանիքների անդամուհիներին:

Խնամատարն առաջին տարին ունեցել է 30 անդամուհի, տարեկան 12-ական դուան անդամավճարով: Այս ընկերութիւնը նոյնպէս երկրորդ անգամն է որ տեղեկագիր և հաշիւ է ներկայացնում իւր գործունէութեան մասին: Ընկերութեան առաջին 4 տարիների հաշիւներն այս տարի միայն ստացուեց: Ընչպէս երեսայ այդ հաշիւներից՝ այժմեան վարչութիւնը շատ է ճշմել վերականգնելու համար նախորդ՝ չորս տարիների և վարչութեան հաշիւների լրիւ պատկերը, սակայն ազարդին:

Այս տարեշրջանում ընկերութեան անդամուհիները սակաւաթիւ էին ընդամենը 12 հոգի: Այս երեկոյթը բացատրում է նրանով, որ անդամուհիներն ամուսնանում են, իսկ նորերը չեն մանում ընկերութեան մէջ: Այս հանգամանքը նկատի ունենալով յետագայում ընկերութիւնը որոշել է, հսկասակ իր անւան, չարունակել ամուսնացող անդամուհիներին ևս իրրև խնկական անդամուհի համարել:

Ն սխանցեալ տարւայ տեղեկագրի մէջ կայ մի խոստովանութիւն այն մասին, որ Օրիորդաց Խնամատար ընկերութեան վարչութիւնների մէջ ընդհանրապէս ցանկալի չափով չէ արիւկ կանոնադրութիւն և օրինադատութիւն: Այս խոստովանութիւնը պէտք է կցել նաև Կ. Ք. ընկերութեան տեղեկագրին:

Իր նպատակներից գլխաւորը — կարուձևի արհեստանոցը — մի առժամանակ գոյութիւն ունենալուց յետոյ փակել է, որովհետև գործին հետեոզ, անձնէր և աշխատաւր անդամուհիների պակասն առհասարակ միշտ էլ խիստ զգալի է եղել:

Միտիթ արական է սակայն այս անցեալ տարւայ գործունէութիւնը: Թէև անդամուհիներն այնքան քիչ են եղել, որ վարչական մարմնի փոխարէն ներկայացուցչական մի մարմին է գեկալարել գործերը:

Այս տարեշրջանում Օր. Խն. ընկերութեան կատարած գործերն են. —

- 1. Տօզուա հալ կամուարների և գաղթականների կատարել է մի հանգանակու-

Թիւն, որից կանխիկ ստացել է 2466 դրան. ապառիկ մնացել՝ 329 դրան:

Զգեստեղէն հաւարել է 145 կտոր:

2. Կազմակերպել է յօգուտ թէ՛հրանի հոյ չքաւոր ընտանիքները մի ներկայացում: Արդիւնք ստացել է 315 դրան, որից ապառիկ՝ 74 դրան:

3. Երկու անգամայ վիճակախաղից գոյացել է 390 դրան, որից 12-ը ապառիկ է:

4. 2 Երկու առթիւ քաղցրեղէնի վաճառումից կանխիկ 203 դրան:

5. Միայն 5 հոգի աւել են տարեկան անդամավճար 12 աւան դրան— 60:

Եթէ համեմատելու լինինք այս երկու ընկերութիւնները կանանք նախ, որ Օրիորդաց Խնամատար ընկերութիւնը թէ՛ն սակաւաթիւ անդամներ ունի, բայց աւելի եռանդ ու գործունէութիւն է ցոյց տալիս մեր իրականութեան մէջ: Սակայն եթէ մօտիկից նայենք կանանք, որ Խնամատար ընկերութիւնը նոյնպիսի մի հիւանդ կոզմ ունի ինչպէս Բարեգործականը: Երկու գէպքում էլ նկատելի է, որ անդամուհիները գնալով հեղհեղ սրահատում են փոխանակ աւելանալու: Այլապէս սոսա՞ծ երկու ընկերութիւնների ոչմերն էլ կեզրանախոյս են:

Մեր խորհուրդը յիշեալ երկու ընկերութիւնների քայրերին այն է, որ եթէ չեն ուզում վերջնականապէս կազմալուծել և արամադիր են անկեղծօրէն հասարակական գործունէութեամբ զբաղել, պէտք է անպայման թօթափեն թմրածութիւնը, աւելի զգաստ ու եռանդուն լինին և մանաւանդ պիտի աշխատեն նորանոր անդամուհիներ հրաւիրել իրանց շարքերում:

5. ԿԱՆԱՆՅ ՄԻ ԽՄԲԱԿԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ.

Ստացւած է մի խումբ կանանց անդեկադիրն ու հաշիւներն իրենց կազմակերպած մի շարք երեկոյթների վերաբերեալ: Այս խումբը ծնունդ է աւել և կազմակերպել այս տարեշրջանում. քաղաքական պայմանների ազդեցութեան տակ, և յատկապէս ուսու-ստանական պատերազմի առթիւ, որին հոյ ողբն էլ կամայ-ակամայ պիտի մտանակցէր, քանի որ հայութեան քաղաքական ճակատագիրն էլ էր շօշափում:

Երեկոյթների նպատակը եղել է բացառապէս «նիւթական օգնութիւն հասցնել Կովկասում կառուց հայ կամաւորներին»: զբամով և հագուստեղէնով:

Ճնորհիւ եռանդուն գործունէութեան 5 անդամուհիներից բաղկացած այս խում-

բը աւել է 6 երեկոյթ, 1914 թիւ նոյեմբեր 20-ից մինչև 1915 Մարտ 14:

Այդ խմբի անդամուհիներն են՝ Տ. Տ. Բերսարէ Քովանեան՝ նախագահուհի, Համաս Թունեան՝ դանձապահուհի, Արուսեակ Մելիք-Սարգսեան՝ քարտուղարուհի, Ասանէթ Փրէնդեան և Եսթեր Նուրոյան՝ խորհրդակցաններ:

Կանանց խումբը հանգանակել է 1406 դրանի մի դումար. իսկ վիճակահանութեանց համար հաւարել է 52 հոգուց գանազան իրեր բաւական շատ:

Հաշիւների ամփոփումն ունի հետեւեալ պատկերը, որի համաձայն ընդհանուր մուտքը եղել է դրան 10,063.85, որ ստացւում է այսպէս .—

1. Զուտ արդիւնքը 6 երեկոյթների զբամական նւերներով միասին եղել է 9611.35, որանից ապառիկ մնացել է դրան 58.20:

2. Ազգային Երկսես Դպրոցների օգաին արւած համերգի առթիւ կազմած վիճակախաղի 50% -ը. այսինքն դրան 452.50, որից ապառիկ՝ դրան 101.50:

Այդ գումարները գործադրել են Թիֆլիս փոխադրելու համար՝ 800 բուրլի կանխիկ զբամ, այլ և 150 քօլի հագուստեղէն, որանց բովանդակութիւնը եղել է. —

150 հատ մուշտակ	228 դրանի չոր մրգեղէն
(50-ը նւեր Պ. Յ. Բագայից)	22500 սիգարէթ
200 գոյգ բրգեայ գուլպայ	150 հատ թաշկինակ
81 ,, ,, ձեռնոց	150 կտոր օճառ

Յանձնախմբի մօտ մնում էր դրան 771.25, որից ապառիկ՝ 159.70:

Հաւարած իրերից մնում է 11 կտոր, որանց մեծ մասն արծաթեղէն և ոսկեղէն: Խումբը շարունակում է պահել իր գոյութիւնը:

Կանանց այս փոքրիկ խմբի գործունէութիւնը մի փառաւոր ապացոյց է, որ մեր այս դանդաղեցած միջավայրում եւ կարելի է գործել, և երբ ապարէլը են գալիս գործը սիրող և անձնէր անհասաներ, ինչպիսի գեղեցիկ արդիւնք կարելի է ցոյց տալ:

Ուշագրութեան արժանի է որ այս 5 տիկիներին և ոչ մէկը ներկայումս չէ անդամակցում Կանանց Բարեգործական և կամ Օրիորդաց Խնամատար՝ ընկերութիւններին: Մեկնութիւններն ըստինքեան աւելորդ են այն մասին, որ թէ՛հրանի միջավայրում մեր հայուհիների գործունէութիւնը սերտօրէն կապւած է քմահաճութեան հետ: Այս ոգին տարիներից ի վեր իշխում է մեր առաջաբնական գոյնը:

միակ պատճառն է, որ Բարեգործական ընկերութիւնը գատուարտած է կրիայի քայլերով առջ գնալու:

Եթէ համեմատութեան գնենք մեր շրջանի կանանց ա.ս կրեք խմբակցութեանց գործունէութիւնը, կտեսնենք, որ սոսնաարակ այդ խմբերի գործունէութիւնը մեծապէս կախումն ունի խմբերին մասնակցող անհատների պատրաստակամութիւնից և արամաղչութիւնից:

6. Թ Ա Տ Ր Ո Ն Ե Կ Ա Ն Բ Ա Ժ Ի Ն

Թաարնական գործնական է Թէհրանում 1879-ից, և այնուհետեւ, համարեա միշտ, կապւած է եղել գլխաւոր կանոնի հետ: Քանի որ ազգային գլխաւորները Թէհրանում երբէք գրամական ապահով մի վիճակ չեն ունեցել, ուստի գլխաւորական ծախքերի մի մասը մշտապէս հագուցել է ներկայացումներից զստացած եկամուտներով: Այնպէս որ գլխաւոր անազգակի կերպով պատճառ է եղել, որ մեզնում միշտ էլ կանգուն մնացած լինի թաարնական բեմը:

Խաղացողները եղել են տեղական երկսեռ սիրողները, ուսուցչական խմբերի անդամները և հազարակա տարիներում Կափասից եկած դերասան-դերասանուհիները: Սակայն սրանցից յատկապէս առաջին երկու կարգի սիրող-սիրողուհիները բեմական-գեղարուեստական արեստին ծառայելով հանդերձ, նրանց գլխաւոր նպատակն է եղել դրամապէս օգնած լինել Թէհրանի ազգային երկսեռ գլխաւորներին:

Քաջաբութեան և երախտագիտութեան անաղայման արժանի են նրանք, որոնք ամէն տեսակ անյարմարութիւններ ու խոչընդոտներ արհամարհելով, շարունակում են ասկաւին այդ ասպարէզում բարձր պահել հասարակական յառաջգիւմութեան գրօշակը: Այստեղ, ի գէտ, պէտք է յիշատակել Թէհրանի հայկական բեմի բազմամեայ մի գործչի Պ. Յարութիւն Մարախրոսեանի սնունդը, որի բեմական գործունէութեան 25-ամեակը ածուել է արդէն 1906-ին:

Նիւթական սուղ պայմանների պատճառով Թէհրանում Դպրոց և Թաարնականութիւն միեւնոյն շինութեան մէջ են պարփակւած:

Ա. ՀԱՍՆԱԲԱԿ ԹԱՂԻ ԹԱՏԵՐԱՍԻՐԱՅ ԽՈՒՄԵ.

Տեղեկագրից իմանում ենք որ, Թէհրանի Թաարնական ընկերութեան հասանարագի խումբն ունի այժմ 24 երկսեռ անդամներ: Վարչութիւնը 7 հոգուց է բաղկացած: Վարչութեան օժանդակ քնարեկ է և մի մասնախումբ 3 հոգուց բաղկացած՝ սեպերտուար կազմելու համար: Այս տարիչրջանում կազմակերպել է 5 ներկայացում (մէկը կրկնողութիւն) իսկ վեցերորդը՝ ամենավերջինը՝ բոլորովին պատրաստ է եղել միայն վարչութիւնից անկախ պատճառներով յետաձգել է:

Ներկայացումները հանրամատչելի դարձնելու գիտաւորութեամբ ամսակաների արժէքները եղել են ըստ առաջնայն 15-2 դրան: Հակառակ ցանկութեան՝ վարչութեանը յաջողել է կրկնել միայն մի ներկայացում արժանացրած ամսականերով, այսինքն 3 դրանից մինչև 5 շահու արժէքներով:

Նախկին տարիներից զանազան անձանց մօտ մնացած իրերը և գրքերը հնարաւոր եղածին չափ հատարել է, և առիտն մնացած բոլոր հաշիւները փակել:

Վարչութիւնն զբաղել է նաև Թէհրանի բեմին յարմար նոր զեկուրներ ունենալու խնդրով: Սակայն այդ նպատակն իրագործւած չէ լիովին՝ դրամական սուղ պայմանների պատճառով:

Մի տարւայ գործունէութեան վերաբերեալ հաշիւների համառօտութիւնից երևում է, որ մուտք եղել է —

դրան	6605. —
եւր	4102. —
մնացորդ	2503. —

Երկսեռ գլխաւորների հազարարձութեանը վճարել է 1750 դրան
Մնում էր վարչութեան մօտ ապառիկներով միասին 753 ,,

Ինչպէս տեսնում ենք ելքը բաւական մեծ զուժար է ներկայացնում. դրա բացաղբութիւնն այն է որ, ամենախրջին ներկայացման ասթիւ (Թագի համար) շատ ծախսեր են կատարել:

Տեղեկագրից երևում է, որ երկու թաղերի խմբերի մէջ լաւ յարաբերութիւններ չկան. այնտեղ աււած է. —

„Ընկերութիւնն զբաղել է նաև կանոնադրութեան վերաբնութեան հարցով, որ մնացել է առիտն շարժի: Դարվազա-Ղաղլինի բաժանմունքի:

Մեր մի քանի գրաւոր զիմումները մնացել են անպատասխան. իսկ բերանա-

ցի բանակցութիւնների հետեանքը խոստումներից այն կողմ չեն անցել:՝
Նոյնպիսի մի գանդատ կայ նաև Հոգարարձութեան գէմ. —

„Պարոցի սրահի և սենեակների պայմանաւորման համար վարչութիւնս 1914-ի Սեպտեմբերին գիմել է Հոգարարձութեանը և մի քանի պնդումներից յետոյ Հոգարարձութիւնը հագիւ պատասխանել է 1915-ի Փետրւարին: Այդ պատասխանից յետոյ մենք իսկոյն ուղարկել ենք մեր առաջարկած փոփոխութիւնները. սակայն մինչև այսօր Հոգարարձութեան կողմից մնացել է անպատասխան“:

Համայնական Վարչութիւնը Թատերասիրաց ընկերութեան Հասանարազի բաժանմունքի գործունէութեան վերաբերմամբ պարտք է համարում հասարակութեան ուշադրութիւնը հրաւիրել հետեակ հանգամանքի վրայ:

Հաշիւների համառօտութիւնից երևում է, որ մուտքի համարնա 3/4-ը ծախսւած է: Մի ընկերութեան համար, որի նպատակը զպրոցներին օգնել է, աննկրելի է այդչափ շատյութիւն: Իբրև ծանօթութիւն պիտի ասենք, որ յիշեալ ընկերութիւնը մինչև երկու տարի առաջ Հոգարարձութեան հսկողութեան տակ էր և իրաւունք ունէր զուտ եկամտաւ միայն 10% -ը յօգուտ իւր պահել բնի բարեփոխումների և անհրաժեշտ մեծ ծախքերի համար:

Երբ կազմեցաւ նոր կանոնադրութիւնը, որով ընկերութիւնն իբրև անկախ ցանկանում էր գործել, Համ. Վարչութիւնը վաւերացրեց կանոնադրութիւնը վստահ լինելով, որ Թատերասիրաց ընկերութիւնը կաշխատէ գործել, ինչպէս առաջ, այսինքն զպրոցների շահը նկատի ունենալով:

Թէև յօգուտ ընկերութեան պահելիք սովոր 10-ից 25-ի էր բարձրացել, սակայն, ցաւելով, այժմ տեսնում ենք, որ Թատերասիրաց ընկերութիւնն իր եկամտաւ 3/4-ը ծախսել է: Տւել է 4 ներկայացում և մի կրկնուցութիւն, և այդ բոլորի վրայ ծախսւած է 410 թումանի չափ մի գումար:

Ինչ վերաբերում է 6-րդ ծրագրելիք ներկայացման վերաբերեալ պարագաների համար եղած ծախսերին, զբանք ներկայացումների ընդհանուր ծախսերի մէջ չպիտի մտնէին, այլ յօգուտ ընկերութեան մնացած 25% -ի հաշիւն պիտի ծախսւած լինէին:

Այս յիշեալ իրողութեան հիման վրայ հարկ ենք համարում զգուշացնել, որ, եթէ սոյն ընկերութեանը ապագայում եւ շարունակ նոյն ձևով գործել, Համ. Վարչութիւնն ստիպւած կըլինի զրկել նրան իր վստահութիւնից:

Բ. ԴԱՐՎԱԶԱ-ՂԱԶԻԻՆ ԹԱՂԻ ԹԱՏԵՐԱՍԻՐԱՅ ԽՈՒՄԲ.

Այս խմբի ծագումը կապւած է նոյն թաղի զպրոցական խնդիրների տաթիւ 1913-ին ծնունդ առած „անճատական“ շարժման հետ:

Անցեալ տարի այդ խումբը աւելի մի հաշիւ, սակայն բուական ուշացած, իսկ տեղեկազիր 1913/14 տարեշրջանի մասին խմբի վարչութիւնը հնարաւորութիւն չունեցաւ տալ: Այժմ 1914/15-ի տեղեկազրից և հաշիւներից երևում է, որ խումբն այս անցեալ տարեշրջանում աւել է միայն մի ներկայացում:

Զուտ շահը եղել է	գում	471.90
Ե. Գ. Հոգարարձութեանը յանձնել է	„	300.—
Նոյն խմբի նախկին պարտքի դիմաց վճարւած է	„	171.90
Վարչութիւնը ներկայացրել է նաև իր իրերի ցուցակը	լինվեաաբբ:	
Խումբն այժմ թեւախոսում է իր գործունէութեան երրորդ տարեշրջանը:		

Պէտք է ասել, որ տեղեկագիրն անխնամ ու շտապով է կատարւած, և մի քանի կարևոր մանրամասներ պակասում են. օրինակ՝ չգիտենք թէ Գ. Ղ. Թատերասիրաց խումբն այժմ քանի՞ անգամ ունի. վարչութիւնը քանի՞ հոգուց է բաղկացած և այս անցեալ տարեշրջանում այդ խումբը Հասանարազի պիտուր խմբի հետ ինչպիսի յարաբերութեան մէջ էր:

7. ԳՊՐՈՑԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Մանկավարժական և հոգարարձական գործունէութեանց ծառայուն և բազմա-
բովանդակ լինելու պատճառով, մե՛ք այդ մարմինների տեղեկագիրը նայնու-
թեամբ դետեղում ենք այս հրատարակութեան մէջ:

Սակայն նախ ի դէպ ենք համարում մի քանի խօսք ևս ասել Թէհրանի
Ազգային դպրոցների սկզբնաւորութեան շրջանի մասին:

Թէհրանում հայոց կրթական հաստատութիւնները՝ Գոլրոց — Թատրոն — Ընթեր-
ցարան — Գրադարան՝ ունեն մօտ 1/2 դարի պատմութիւն, որը հասնում է 19-րդ
դարի հօթանասնական թուականներին:

Թէհրանի հայութեան մէջ այդ սկզբնական կրթական հաստատութիւնները
հիմնել են երեք հոգի տաճկահայեր. —

ԱՂԱ ՄԻՔԱՅԵԼ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

ՅՈՎՍԷՓ ԳԱՍԳԱՐԵԱՆ և

ԿԱՐԱԳԵՏ ԲԱԶԻՐԿԵԱՆԵԱՆ,

որոնք նախկին „Ուսումնասիրաց Ընկերութեան“ հիմնադիրներն են եղել
Թէհրանում 1870-ին:

Այս երեք անձնաւորութիւնները եղել են միաժամանակ Թէհրանի առաջին
„հոգարարձական“ և „Մանկավարժական“ մարմինների ներկայացուցիչները:

Առաջաւորութիւնը և երախտագիտութիւնը պահանջում է ասել, որ այս երեք
անձնաւորութեանց մէջ մանաւանդ առաջինը՝ Աղա Միքայէլ Մարգարեանը՝
յիշատակութեան արժանի խոշոր դեր ունի կառուցած Թէհրանի հայ ժողովրդի
յառաջադիմութեան գործում:

Իրրե անձուրոջ և զազաւարական մի մարզ, նա եղել է միաժամանակ հասա-
րակական ընտանիքով և ուժեղ կամքով օժտւած մի անձնաւորութիւն:

Իրրե հասարակական շահերի պաշտպան և իրրե ժողովրդական ձեռնարկչու-
թեան նախանձախնդիր, նա յամառ պաշար է մղել այն հոգեւորականների դէմ,
որոնք նայել են հայ ժողովրդին իրրե իրանց հօտի վրայ, որին որքան ուզեն
կարող են „խուզել“: Այդպիսիներին Աղա Միքայէլը պատասխանում էր. — „Մենք

ալ ազ հօտին շուներն ենք, կիսածնենք, չենք թող տար“:

Մինչև իր կեանքի վերջը նա հաւատարիմ մնաց իր զազաւարին: Իր հան-
դիսան ու սոսցւածքը զոհեց ի սէր Թէհրանի հայ ժողովրդի և վախճանեց
Թէհրանում: Նրա շիրիմը գտնոււմ է քաղաքիս Ս. Գևորգ եկեղեցու նախագաւթում,
մի մարմարեայ գերեզմանաքարով, որի վրայ կարդացում է. —

Յիշատակն մշակաց ազգիս օրնումթեանը եղիցի

Միքայէլ Ա. Մարգարեան

Հիմնադիր Ուսումնասիրաց Ընկերութեան

Ծնաւ ի Կ. Պոլիս 1830

Վախճանեցաւ ի Թէհրան 1893

Յովսէփ Գապարեանն սկսել է պաշտօնավարել 1870-ից, երբ Ուսումնասիրաց
ընկերութիւնը բացել է „Հայկազեան վարժարանը“, և իրրե ուսուցիչ շարունա-
կել է գործել մինչև իր մահը: Այս երկու շիրիմներն իրար կից են: Գապարեանի
գամբարանի վրայ գրւած է. —

Յիշատակն մշակաց ազգիս օրնումթեանը եղիցի

Յովսէփ Գապարեան

Ուսուցիչ Ո. Բ. Հայկազեան Վարժարանի

Ծնաւ ի Գամատկոս 1842

Վախճանեցաւ ի Թէհրան 1898

Երրորդը Պ. Կարապետ Բազիրկեանեան՝ վարել է Ուսումնասիրաց ընկերութեան
նախագահի պաշտօնը: Նա երկար ժամանակ է, որ անձնական գործերով հեռացել
է Թէհրանից:

Աղա Միքայէլի սկսած գործը կանգ չտուաւ: Հայկազեան դպրոցի ղեկավարու-
թիւնն այնուհետև անցաւ ժողովրդական ընտրեալների ձեռքը և շնորհիւ մի շարք
անձնէր և հետևողական անհատների, դպրոցը Թէհրանում ժամանակի պահանջ-
ների համաձայն տարէջ-տարի աւելի ծաղկեց թէ՛ ծրագրով և թէ՛ բիւզձէով:

Գծրազգարար մեր ներկայ հրատարակութեան ծառայը թոյլ չէ տալիս տեղի
կանգ առնել անցեալի պատմութեան վրայ և ցոյց տալ թէ՛ ինչքան խոշոր տար-
բերութիւն կայ մեր այժմեան դպրոցի և նախնական շրջանի միջև:

Այս յառաջադիմութեան գործում շատ կամ քիչ չափով մասնակցել են նոյն

Ուսումնասիրաց Ընկերութեան անդամներից շատերը, որոնք այժմ գտնուում են Թէհրանում, Հայկազեան վարժարանի սուաջին սաները, և թէ նորանոր մարդիկ:

Համեստութեան զէմ համարելով մի առ մի յիշատակել այստեղ մեր զբաղ-
բացական գործերը դեկալտրոզ մի շարք պատկառելի անհատների անունները,
բառականանում ենք միայն հրատարակու արտայայտելով Թէհրանի Հայութեան
անունից մեր երախտագիտութիւնը, յատկապէս այն անհատներին, որոնք տասնեակ
աւարինեւր ամենայն գոհոյութիւն յանձն անելով սուաջ են շարժել նոր սերնդի
կրթութեան և ժողովրդային բուստորութեան անկւր:

Գլորացական մուշքերի-բիզնէի բնդարձակման ասթիւ պիտի յիշատակենք
այստեղ մեր զգրոցական բարերարներից սմանց անունները, որոնց մանրամաս-
նութիւնը կարելի է անանել գրքոյկիս վերջում զգրոցական հաշիւների մէջ: —

Յովաննէս Աւետեան (Էւր կենջ Հանգուցեալ

Տ. Քաղսէսու յիշատակին, Եկատերինոզարից):

Հանգուցեալ Ամիր-Քուման Մարտիրոս Խան Գուրիթխանեան:

Տ. Անահիտ Եփրեմ, ի յիշատակ իւր ամուսնու:

Աղա Սէթ Ներսէսեան:

Բակնդէր Խան Գուրիթխանեան:

Տ. Մարիամ Սէթխանեան:

Հսիսիսիմէ Խանում, և այլք:

Որոնց նախարարութեանց շնորհիւ Թէհրանի հաշոյ զգրոցն այսօր մտնածը
ապահոված է, քանի որ 12 հազուց բազիլայած մի ուսուցչական խումբ պահուած
է տաշեկան սօսաւորապէս 6000 թուման մի գումարով:

Յանուն զգրոցական գործի հրատարակով յայտնում ենք շնորհակալութիւն
մեր զգրոցների բոլոր բարերարներին:

Ա. ՏԵՂԵԿԱՅԻՐ

ԹԻՆՐԱՆԻ ՀԱՅԿԱԶՉԵԱՆ ԵՐԿՄԵՆԻ ԳՊՐՈՅՆԵՐԻ

1914/15 ՈՒՍ. Տ. ԿՐԹԱԿԱՆ ՎԵՃԱՅԻ:

(Տեսուչ զր. Վարդան Յովհաննիսեանի բացակայութեան պատճառով Մանկա-
վարժական Խորհրդի յանձնարարութեամբ ուսուցիչ Գ. Ալեքսան Յովհաննիսեանն է
ներկայացնում մեր զգրոցների կրթական վիճակի ակզեկագիրը: —

Սովորաբար տեսուչն է հետևում զգրոցական աշխատանքների և կեանքի բնդհա-
նուր ընթացքին, ուրեմն և միայն նա հնարաւորութիւն ունէր ուշադրութեան
առնելու այն ամէնը, ինչ որ կիսուսով և սոսկ գասասուի ուշադրութիւնից Տեսուչը
հետանալիս ոչ մի գրութիւն չէ թողել:

Գլորոցը բացել է Սեպտ. 8-ին, և այդ օրուանից իսկ սկսել են նախապատրաս-
տական աշխատանքները, այն է նորեկների բնդունելութիւնը, վերաբննելի աշա-
կերաների հարցաքննութիւնը և յարակից աշխատանքները: Սակայն գրազումները
կանոնաւորել ևն հսկանքներ 15-ից ոչ շատ: Վերջին երկույթի պատճառները մի
քանի են և մեզից անկախ:

Տեսուչ և բարձր գատարանների մաթեմատիկայի գասասու հրաւիրել են
հազիւ Սեպտեմբերի վերջին: Նախորդ տարւոյ ուսուցիչներից Գ. Գ. Ալեքեան
Հողարարձութեան հետ այս տարւոյ համար ևս պայմանաւորած էր. սակայն
ցաւելով տէաք է յիշատակել, որ յիշեալ պարտեր. երբ զգրոցն արդէն բացած էր,
հնաւորով իր հրաժարականն էր տալիս: Նրան փոխարինող Գ. Ս. Կիրակոսեանը
հազիւ կարողանում է Սեպտ. 19-ին Թէհրան գալ: Այս բոլորի վրայ աւելցնելով
և այն հանգամանքը, որ տեսուչ զր. Վ. Յովհաննիսեանն ու Գ. Տ. Բարամեանը
չասուկ պայմանաւորութեամբ որոշ ժամեր միայն յաճախել կարող էին մեր
զգրոցը, հատկանալի կլինի թէ ինչու վերջնական գասասուցակը հսկանքների
կէսերին հազիւ կարելի եղաւ կազմել:

Ուսուցչական կազմն անցեալ տարւոյ համեմատութեամբ բաւական փոփոխութեան է ենթարկւած: Այս տարւոյ կազմի մէջ եղել են հետեւեալ 12 ուսուցիչ-վարժուհիները. —

Գերասիմեան Տ. Նւարդ	Յովհաննիսեան Գր. Վարդան
Գրիգորեան Պ. Ալէքսան	Պարսկերէնի ուսուցիչ—միւրգա
Խոսրովեան Օր. Հովհիմիմէ	Սարվարեան Տ. Մարգարիտ
Կիրակոսեան Պ. Ստեփան	Ստեփանեան Պ. Գէորդ
Յովհաննիսեան Պ. Ալէքսան	Սեիկեան Պ. Սեդրակ
Յովհաննիսեան Պ. Վարդան	Քարամեան Պ. Հայկ

որոնց վրայ բաժանուած են եղել հետեւեալ դաս—առարկաները շարաթական 25 դաս միջին թւով. —

Բարոյախօսութիւն	Քննապատմութիւն
Հայերէն	Պատմութիւն Հայոց
Պարսկերէն	Պատմութիւն Ընդհանուր
Փրանսերէն	Ձեռարկեստ
Ռուսերէն	Ձեռագործ
Թւարանութիւն	Նկարչութիւն
Հանրահաշիւ	Երաժշտութիւն
Երկրաչափութիւն	Եւրոպական պատմութիւն
Քննադիտութիւն	Քննադիտութիւն (քիմիա)
Աշխարհագրութիւն	Իրազննութիւն

Թէ՛հրանի Ազգային Երկսեռ դպրոցների ծրագիրը համապատասխանում է կովկասեան մեր միջնակարգ դպրոցների ծրագրին իննամեայ դասընթացով—3 բաժանմունք և 6 դասարան:

Ուսուցիչները դասերից բացի՝ գրեթէ բոլորն էլ՝ ստանձնել են զանազան պարտականութիւններ ևս՝ ի հարկէ ձրիարար: Այսպէս՝ Պ. Պ. Ա. Գրիգորեան, Ա. Յովհաննիսեան, Ս. Կիրակոսեան, Ս. Սեիկեան, Գ. Ստեփանեան և Օր. Խոսրովեան՝ ամբողջ տարին կատարել են հերթական վերակացութիւնը, որովհետև առանձին վերակացու չէ եղել: Պ. Ա. Յովհաննիսեան և վերջում նաև Պ. Վ. Յովհաննիսեան՝ կատարել են Մանկավարժական ժողովի քարտուղարութիւնը,

Պ. Ս. Կիրակոսեան՝ գրադարանապետութիւնը, Պ. Գ. Ստեփանեան՝ մթերապահութիւնը և տեսչի փոխարէն ղեկավարել է աշակերտական ինքնավարութիւնը, Պ. Վ. Յովհաննիսեան՝ աշակերտական թերթը:

Դաստիարակութիւն կատարել են հետեւեալ կարգով. —

Ա. բաժանմունք Օր. Հ. Խոսրովեան	Գ. դասարան Պ. Ս. Կիրակոսեան
Բ. ,, Տ. Ն. Գերասիմեան	Գ. ,, Պ. Ա. Յովհաննիսեան
Գ. ,, Պ. Ա. Գրիգորեան	Ձ. ,, Պ. Գ. Ստեփանեան
Ա. դասարան Պ. Ա. Գրիգորեան	Ա-Բ բաժ. Տ. Մ. Սարվարեան
Բ. ,, Պ. Ս. Սեիկեան	Գ. ,, Պ. Վ. Յովհաննիսեան

Հիւանդութեան և այլ պատճառներով ուսուցիչներն ունեն բաւական թւով չպարագած դասեր. բայց և աշխատել են, աւելորդ պարագմունքներով հնարաւորութեան չափով բացը ծածկել. —

Ուսուցիչների բացակայութիւնը (որի մէջ հաշւած են նաև ուշացումները) և աւելի պարագած ժամերն են. —

	Բաց թողած դասեր	Աւելորդ պարագած
Տ. Ն. Գերասիմեան	57	—
Պ. Ա. Գրիգորեան	1	8
Օր. Հ. Խոսրովեան	13	—
Պ. Ս. Կիրակոսեան	19	6
Միւրգա	8	—
Պ. Ա. Յովհաննիսեան	2	6
Գր. Վ. Յովհաննիսեան	23	7
Պ. Վ. Յովհաննիսեան	2	35
Պ. Գ. Ստեփանեան	8	1
Պ. Ս. Սեիկեան	28	45

Այս բացակայութեանց մէջ չեն հաշւած Տ. Ն. Գերասիմեանի հեռանալու պատճառով չպարագած դասերը:

Տարեկերթին մեր դպրոցների աշակերտութեան թիւն էր 213, որ բաժանուած է եղել դասարաններում այսպէս. —

Ա. ՀԱՍՍԱՆԱԲԱԿ

	Տղայ	Աղջիկ	Գումար
I րաժանմունք	18	22	40
II „	10	12	22
III „	18	21	39
I դասարան	13	22	35
II „	9	13	22
III „	5	10	15
IV „	3	8	11
VI „	2	7	9
Բ. ԴԱՐԻՆԱԶԱՂԱԶԻՆ			
I րաժանմունք	1	3	4
II „	11	1	12
III „	2	2	4
Ընդամենը	92	121	213

Հինգերորդ դասարանում աշակերտ չէ կցել:

1910/11 թվից սկսած աշակերտութեան թիւը մեր դպրոցներում գնալով նւազել է. բայց այս տարի անցեալ տարւոյ վրայ մէկով աւելացել է: Անցեալ տարի 212-ից 100-ը աղայ և 112-ը աղջիկ էր: Այս տարի 213-ից 92-ը աղայ և 121-ը աղջիկ: Նկատելի է, որ աղջիկեանց թիւը աւելացել է իսկ աղաներինը նրակատել է:

Այս տարի աշակերտների դասերից բացակայութեանց գումարն է 8520, որով ամէն մի աշակերտի վրայ ընկնում է 40 ժամ 45-ով աւելի անցեալ տարւոյ վրայ:

Բացակայութեանց այս թիւը շատ խոշոր է և մեծապէս ազդում է դպրոցի յառաջադիմութեան վրայ: Աշակերտների այս տարւոյ յառաջադիմութիւնը հետևեալ պատկերն է ներկայացնում.

121 աղջիկներից՝	92 աղաներից՝		
փոխադրւում են 68, հոգի 56 ⁰ / ₁₀₀	փոխադրւում են 51, հոգի 55 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀₀		
մնում են 30 „ 25 ⁰ / ₁₀₀	մնում են 31 „ 33 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀₀		
վերաքննելի 23 „ 19 ⁰ / ₁₀₀	վերաքննելի 10 „ 11 ⁰ / ₁₀₀		

Այս տարի աղջիկները ¹/₂ ափսոս աւելի յառաջադիմութիւն են ցուց տել քան աղաները: Անցեալ տարի այդ առիտը 3 էր: Եւրեմն այս տարի աղաները աւելացրել են իրանց աշխատանքը ²/₂ ափսոսով:

Համեմատելով նախորդ տարւոյ հետ մեր դպրոցի յառաջադիմութեան աստիճանն այս տարի իջել է: Այստեղ իրանց զերն անեն մի շարք հանգամանքներ: Կանոնաւոր դրազումները միշտ ուշ են սկսւում. դասադրքերը ժամանակին չեն հասնում, դասատուները՝ դրանց հետ և դասատուութեան եղանակը, ամէն տարի փոխւում են: Բացակայութեանց թիւը շատ խոշոր է:

Այս հանգամանքները, որոնք ամէն տարւոյ համար ընդհանուր են մեր դպրոցում, անշուշտ անդրադառնում են դպրոցի յառաջադիմութեան վրայ:

Գրանցիկի բացի կան զեռ աւելի հիմնաւոր պատճառներ ևս: Մանկավարժական ժողովը՝ ինչպէս միշտ՝ այնպէս և այս տարի թէև դրազել է այդ ցուր բուժելով խնդրով, սակայն որովհետև յիշեալ պատճառները մեր ժողովից անկախ են, ստաի և ձեռք առնւած միջոցները մեծ մասամբ նպատակին չեն հասել: Յամենայն դէպս այս խնդրի վրայ պէտք է լուրջ ուշադրութիւն դարձնել:

Առանձնապէս գնահատելի է Պ. Ա. Գրիգորեանի թափած աշխատանքը գործիքաւոր երաժշտութեան վրայ: Ընդամենը 3 տարի է, որ այդ առարկան մտել է մեր դպրոցը և զեռ ևս դաստցուցակի մէջ իւր յատուկ ժամերը չունի. բայց, այնուամենայնիւ, այս տարի հասար ցանկալի բարձրութեան, և այդ առարկան մեր դպրոցական դարձրելից մէկն էր, թէ շնորհիւ Պ. Ա. Գրիգորեանի ջանքերի և թէ այն հանգամանքի, որ խումբը ճօխացաւ նոր գործիքներով:

Յիշատակութեան արժանի է մի այլ հանգամանք ևս: Մանկավարժական ժողովն այս տարի իր որոշումների և գնահատումների մէջ կցել է աւելի խիստ: Գեռ ևս ուսումնական տարւոյ սկզբին բոլոր այն վերաքննելի աշակերտները, որոնք անպատրաստ գտնուցին, արձակուցին դպրոցից, որովհետև երբորդ տարին նոյն դասարանում պիտի մնային: Նոյն պատճառով ամբողջ տարւոյ ընթացքում դպրոցից արձակուել են 7 հոգի:

Գլխաւորում աւանդւած առարկաները կմնան որպէս լուկ գիտելիքներ՝ չոր ու ցամաք, և թէև դրանց հետ դուրքնութացաբար չզնայ ընթերցանութիւնը: Դժբախտաբար ընթերցանութեան գործի տեխնիկան հարկաւոր ձևով դրւած չէ, որպէս

զի հնար լինէր աշակերտութեան ընթերցասիրութեան ստոյգ պատկերը ներկայացնել: Այնուամենայնիւ, կարելի է համարձակ ասել, որ մեր աշակերտութիւնն ընդհանրապէս ընթերցասէր չէ:

Այդ պակասին դասատուն հանդիպում է ամէն քայլափոխում: Այդ երևոյթի պատճառը մեր միջավայրի մշակոյթի մակարդակի մէջ պիտի որոնել ընդհանրապէս: Սակայն պակաս դեր չէ խաղում անշուշտ և այն, որ մեր մանկական դրազարանը ցանկալի վիճակում չէ գտնուում: Բաւական է յիշատակել, որ դրազարանում պակասում են մեր հեղինակների երկերի մեծագոյն մասը. այնպէս որ յաճախ, որնէ անհրաժեշտ գիրք ձեռք բերելու համար, մարդ ստիպւած է լինում մասնաւոր անհատների մօտ որոնել:

Այս բացի վրայ պէտք է մասնաւորապէս ուշադրութիւն դարձնել: Գրադարանը պէտք է կանոնաւորել, լրացնել և ճոխացնել: Սա կապւած է աւելի նիւթական զոհողութեան հետ: Յոյս ունենք, որ հոգաբարձութիւնը կհարողանայ այդ կողմից ցանկալի բարձրութեան հասցնել գրադարանը:

Աւելի նուրբ խնդիր է աշակերտների մէջ ընթերցանութեան սէր գարթեցնելը: Դա արդէն կախւած է մասամբ դպրոցական գործի ընդհանուր վիճակից և թէ ուսուցչական կողմի վերաբերմունքից:

Թէ գործնական և թէ կրթական տեսակէտից մի շարք անյարմարութիւններ է ներկայացնում դպրոցի Գարվազա-Ղազվինի ճիւղը: Ընդամէնը քսան՝ և երբեմն աւելի պակաս թւով՝ աշակերտների համար ստիպւած ենք լինում մի քանի ուսուցիչ պարապաղցնել. մեծ դժարութիւններով դասուցուցակ յարմարեցնել և դասերի խանդարումն առաջ բերել, որովհետև միաժամանակ երկու դպրոցում էլ դասեր ունեցող ուսուցիչները՝ հեռաւորութեան պատճառով՝ չեն կարողանում ժամանակին տեղ հասնել: Դրանց վրայ պէտք է աւելացնել նաև դրամական հարցը:

Այդ բոլոր անյարմարութիւնների գիմաց Գարվազա-Ղազվինի ճիւղը ոչ մի առաւելութիւն չէ ներկայացնում, բացի այն, որ մի քիչ մօտ է նոյն թաղի մանր երեխաների համար: Սակայն, կարծում ենք, որ կարելի է որոշ գիւրութիւններ ստեղծելով այդ երեխաներին փոխադրել հասանարդի դպրոցը: Յոյս ունենք, որ հոգաբարձութիւնը համաձայնութեան կգայ հասարակութեան հետ և ցանկալի լուծում կտայ այդ խնդրին:

Գպրոցական գործի յաջողութեան ամենագլխաւոր պայմաններից մէկն է ընտանիքի աջակցութիւնը: Սակայն, պէտք է խոստովանել, որ այդ աջակցութիւնը մենք գրեթէ չենք ստանում: Ծնողները գիտեն, որ իրենք իրաւունք ունեն իրանց ձայնը լսելի անելու որոշ խնդիրների առթիւ, և որ ամէն գպրոցական վարչութիւն էլ յարգում է այդ իրաւունքը: Բայց այդ իրաւունքից մեր աշակերտների յարկելի ծնողները շատ քիչ են օգտւում. այն էլ մեծ մասամբ ոչ ցանկալի ձևով:

Յաճախ ենք լսել արտունջներ, քննադատութիւններ: Երբեմն նկատուել է միտում, որոնելու և գտնելու համար դպրոցում որնէ թերութիւն, և բերնէ-բերան անցկացնելով, ցոյց տալ, որ իրենք իրենց պարտքն են կատարում: Այդ նկատի ունենալով է, որ մենք յաճախ ստիպւած ենք եղել, հէնց յանուն գործի յաջողութեան՝ անուշադրութեան մասնել այդ ձայները: Բայց, այսու հանդերձ, խորին համոզմունքով շեշտում ենք, որ ընտանիքի և հասարակութեան գիտակից անհատների աջակցութիւնը դպրոցի համար անհրաժեշտ է: Յանկալի է սերտ կապ ստեղծել դպրոցի և ընտանիքի մէջ: Բայց որպէսզի այդ կապն իր իսկական նպատակին ծառայէ, հարկաւոր է փոխադարձ հասկացողութեան դուր և գործելակերպի մէջ ներդաշնակութիւն մտցնել: Իսկ դպրոցի և ընտանիքի մէջ այդ ցանկալի յարաբերութիւնն ստեղծել կարելի է ծնողական ժողովներով: Այդ ժողովներում դպրոցն ու ծնողներն իրար կհասկանան և կյարգեն: Այդ դէպքում ծնողներից և հասարակութիւնից եկած ձայներն էլ դպրոցի վարիչ մարմնի կողմից խորին ուշադրութեան կարժանանան:

Գաստաւութեան եղանակների մէջ որոշ միօրինակութիւն մտցնելու և աւելի կատարելութեան հասցնելու համար, Մանկ. խորհուրդն այս տարի ևս ցանկալի և անհրաժեշտ է համարել փորձնական դասերը: Բայց, պէտք է ասել, որ մի շարք տեխնիքական անյարմարութիւնների պատճառով, գլխաւորապէս ժամանակ չլինելու համար, 1-2 փորձից յետոյ ստիպւած եղանք դադարեցնել:

Ուսուցչական խումբը գրեթէ ամէն շաբաթ Մանկավարժական ժողովների նիստ է ունեցել: Զբոսայգի նիւթ են եղել մանկավարժական-կրթական և վարչական խնդիրներ: Առաւելապէս ուշադրութեան է արժանի դպրոցի կրթական մակարդակը բարձրացնելու հարցը:

Այս տարի Մանկավարժական խորհրդի նիստերում ներկայ գտնուելու իրաւունք

ունէին հոգարարձութեան կողմից 1-2 հոգի: Ուրտն և ցանկալի լինի դպրոցի երկու մարմինների մէջ սերա կապը, այնուամենայնիւ պէտք է շեշտել, որ թիւրմացութիւններն անխուսափելի կլինեն, եթէ շարունակէ այս անորոշ և տարտամ զրութիւնը:

Գպրոցի համար անհրաժեշտ է մի ներքին կանոնադրութիւն, որով ճիշտ որոշւած լինեն երկու մարմինների իրաւասութեան սահմանները:

Գպրոցական կարգապահութեան հետ անմիջապէս կապուած է աշակերտական ինքնավարութիւնը: Կարգապահութիւնը միշտ գպրոցում պէտք է մի առանձին ուշադրութեան արժանանայ: Քաւական չէ, որ աշակերտները շատ բան գիտնան: Որոշ գէպքերում, զուցէ և աւելի անհրաժեշտ է, որ նրանք լինեն բարեկիրթ, յարգել իմանան իրենց և ուրիշի անձը, յարգել կարողանան կարգն ու կանոնը: Այդ նպատակին հասնելու համար թոյլատրելի են յատուկ այնպիսի միջոցներ, որոնք ազգում են միայն աշակերտների գիտակցականութեան վրայ:

Այդ տեսակէտից քաջակերելի է աշակերտական ինքնավարութեան սկզբունքը, որն արդէն դառնում է մեր գպրոցի աւանդական սովորութիւններից մէկը: Իւրանով աշակերտը վարժուած է յարգել կարգ ու կանոնը և ենթարկուել կարգադրութեանց որպէս այդպիսիների և ոչ թէ որպէս իշխանութիւն ունեցողներից եկող հրամանների: Պատահում են գէպքեր, երբ աշակերտը միամտութեամբ է վերաբերում գէպի իւր ընկեր-միներտրի կարգադրութիւնը. բայց դրանք մասնակի գէպքեր են, որ կարող են պատահել և այն գէպքում, երբ իրանց ընկերը չէ կարգադրութիւն անողը:

Ի հարկէ չենք ուզում տեսլ, որ այդպիսով կարգապահութիւնը և յարակից գործերն այսօր մեր գպրոցներում իդէալական աստիճանի վրայ են դանւում: Թերութիւններ, երբեմն մինչև իսկ աչք ծակող, կան. բայց աչալուրջ և շրջահայաց վերաբերմունքը կարող կլինէ յոռի երեսթիւնները, եթէ ոչ իսպառ վերացնել, գոնէ նւաղեցնել: Աշակերտական ինքնավարութեան հետ կապուած խրախուսելի մի ձևանարին է նաև աշակերտական «Փարոս» թերթը, որի մէջ տեղ են բռնում մեր աշակերտների գրական փորձերը: Աշակերտական ինքնավարութեան արժէքն այդքան բարձր գնահատելով հանդերձ պէտք է շեշտել, որ նա այս տարի քիչ շափով արդարացրեց մեր սպասելիքները: Սակայն յայտ ունենք, որ յետագայում աշակերտութիւնն աւելի կսիրէ իրեն համար թանկ ինքնավարութիւնը:

Մասնաւորապէս աշակերտների բնաւորութիւնը կրթելու և նրանց մէջ հաստատակարան զգացումներ գարթեցնելու և դարգացնելու տեսակէտից մեծ կարևորութիւն ունեն ընդհանուր աշակերտական գրօսանքները. ուստի այդ տեսակ գրօսանքների նպատակարար և յաճախակի կազմակերպումը պէտք է համարել գտտաբարակիչ միջոցներից մէկը: Սակայն այս տարի եղել են մէկ ընդհանուր և մի քանի հատ գտտարանական գրօսանքներ: Մեր աշակերտութեան համար գրօսանքներն առանձնապէս պէտք է համարել անհրաժեշտ երեսթ, որովհետև նկատելի է խիտ գտտադարակի մի հակում: Փոխանակ դուրս դալու իրենց նեղ-անձնական շրջանակից և ապրելու ընդհանուրի հետ ընդհանուրի կեանքով՝ նրանք գրօսանքների ժամանակ էլ սիրում են առանձնանալ, առանձին սեզան կազմել, առանձին խաղեր կազմակերպել, կամ մեծ գժւարութիւններով կազմակերպած խաղերին երբեմն մասնակցել: Այս տգեղ հակման դէմ կուել են գրօսանքներին մասնակցող ուսուցիչները, բայց ձեռք առնելիք միջոցները պէտք է դարձնել տւելի սխաւամտիք:

Գպրոցական հանդէսներ այս տարի շատ քիչ ենք ունեցիլ՝ ընդամենը 3 հատ. մինչդեռ նրանց կրթիչ գերը շատ մեծ է: Ուստի ցանկալի է, որ գպրոցական հանդէսներ յաճախ կազմակերպեն. մասնաւոր պէտք է ուշք դարձնել, որ կազմակերպողն իրենք աշակերտները լինեն:

Գպրոցական գրազուամներն այս տարի եղել են կանոնաւոր և որեւէ արտակարգ հանգամանքի շնորհիւ չեն ընդհատուել: Արձակուրդ արել է միայն ընդունւած տօներին և երկու անգամ էլ պետական տօներին:

Այս տարի վերջին դատարանում և միւս գտտարաններում տւարուող տարրական եզան հարցաքննութիւններ: Մանկավարժական խորհուրդն ամէն կերպ աշխատել է, որ այդ հարցաքննութիւնները չունենան աշակերտին հողեպէս ու ֆիզիքապէս ճնշող որեւէ հանգամանք: Նպատակ է եղել մի տեսակ հաշիւ ներկայացնել և ապա մի անգամ ևս ամփոփել-ամբողջացնել դասաւանդածը:

Գպրոցն այս տարի հատարակութեանը ներկայացնում է ընթացատարների թւով 9 հոգի՝ որոնք են. — Բարտեան Նազենիկ, Թաղէտեան Աւան, Խաչատրեան Տիգրանուհի, Խոսրովեան Տիգրանուհի, Աղաբեան Փառանձեմ, Մականցեան Մարիամ, Յակոբեան Ալան, Սիմէոնեան Յակոբ և Քարամեան Մարիամ:

Քաղաքակրթական բարձր աստիճանի վրայ կանգնած մի ժողովրդի համար այսքան շրջանաւարտներ տալն այնքան էլ նշանակալից չէ. բայց մեզ համար մինչև անգամ մէկ հոգին էլ՝ երբ նա գալիս է ծառայելու մեր ազգային մշակոյթի բարձրացման գործին՝ արժէքաւոր է:

Ծանր գոհագոյթիւններով ազգային դպրոցներ ենք պահում և մեծ յոյսեր կապում այնտեղ սովորող մտաւոյ սերնդի հետ: Իսկ թէ որքան կարգարեան մեր յոյսերն, այդ ցոյց պիտի տան ապագայում իրանք-ընթացաւարտները:

Բ. ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԹԷՀՐԱՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ԵՐԿՍԵՌ ԳՊՐՈՅՆԵՐԻ

ՀՈՅԱԲԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

1914/15 ՏԱՐԵՂՔԱՆԻ.

1914/15 ուսումնական տարին ունեցել է հոգաբարձական երկու կազմ՝ մէկը ժամանակաւոր միւսը տեական:

Առաջին կազմի անդամներն էին՝ Գր. Յ. Ստեփանեան, Լեոն Քոլանեան, Գեղամ Սարգսեան, Մեսրոպ Մինասեան, Յովհաննէս Բաղալ, Տ. Եւս Կարապետեան և Յովսէփ Բարայեան, որոնք ստանձնել էին վարչական գանազան պաշտօններ:

Այս կազմն, սկսած 1914-ի Յունիսից մինչև նոյն տարւոյ Հոկտեմբերի վերջն, ունեցել է 14 նիստ, որից բացակայել են. —

- Տ. Եւս Կարապետեան 9 անգամ
- Գ. Յովսէփ Բարայեան 8 ,,
- Գ. Յովհաննէս Բաղալ 8 ,, (Սեպտեմբերին հրաժարական էր աւել).
- Գ. Լեոն Քոլանեան 4 ,, (Յ-ը քաղաքից բացակայ էր).
- Գ. Մեսրոպ Մինասեան 2 ,, (Հոկտեմբերին հրաժարական էր աւել).

Երկրորդ կազմի մէջ գանազաններն ունէին հետևեալ պաշտօնները. —

- Գր. Յ. Ստեփանեան — Նախագահ
- Գ. Զարարէ Յակոբեան — Քարտուղար
- Գ. Լեոն Քոլանեան — Գանձապահ
- Գ. Ալէքսան Գալստեան — Ծախսարար-անտես
- Գ. Մելքոն Քարամեան — Գրողարան-Ընթերցարանի վերահսկիչ
- Գ Գեղամ Սարգսեան և Յովսէփ խան Դարախանեան

Երկրորդ կազմն սկսած 1914-ի Նոյեմբերից մինչև այս տարւոյ Մայիսի վերջն ունեցել է 23 նիստ, որից բացակայել են.—

Պ. Ալեքսան Գալստեան	8	բացակայ	1	ուշացում
Պ. Լեոն Քոպանեան	7	„	(5-ը հիւանդ)	
Յովսէփ խան Ղարախանեան	5	„	1	ուշացում
Պ. Զարարէ Յաղորեան	1	„	1	„
Գր. Յ. Ստեփանեան	1	„	—	
Պ. Գեղամ Սարգսեան	1	„	(հիւանդ)	

Այսպիսով երկու կազմերը միասին ունեցել են 37 նիստ ամբողջ ուսումնական տարւոյ ընթացքում:

Հոգաբարձութեան ամենակարևոր գործը և հոգսի ամենամեծ առարկան եղել է ամենից առաջ ուսուցչական կազմը: Պէտք է ասել, որ այդ կարևոր և պատասխանատու գործը կատարել է ժամանակաւոր կազմը:

Ինչպէս անցելու, նոյնպէս և այս տարի, տեսուչ և ուսուցիչներ հրաւիրելու խնդիրը մեր գլխացի ամենացատա կողմն է եղել: Անցեալներում յաճախ յիշել է այդ գործի զժւարութիւնները և զբանից առաջացած ոչ-ցանկալի հետեւանքները: Հոգաբարձութիւնը պէտք է աշխատէր նախ գլխացիների համար տեսուչ ձարել, որպէսզի վերջինս իր պատասխանատուութեամբ կողմէր ուսուցչական խումբը: Այս նպատակով Հոգաբարձութիւնը մի շարք զիմումներ է արել և թերթերում յայտարարութիւններ արել: Սկզբում յոյս կար, Թարբիզի գլխացի տեսուչ Պ. Պրոնեանին Թէհրան բերելու մտտին, բայց շուտով այդ յոյսը վերացաւ, որովհետեւ թարբիզցիները նրան պահեցին: Լրագրների մէջ աւած մեր յայտարարութեանց միայն մի արձագանք ստացուեց. սակայն առաջարկած նիւթական պայմանները մեզ համար ծանր լինելով շքնդունեցին: Այսպիսով տեսուչ ունենալու ջանքերն ապարդիւն անցան և Հոգաբարձութիւնը անսնելով, որ այդ խնդիրն իր ուղած ձևով չէ յաջողում, անմիջապէս սկսեց վարձել ուսուցիչներ մտածելով որ գոնէ ուսուցչի պակաս չունենայ ուսումնական տարին սկսելու: Բնական է, որ այդ իր գործը չլինելով, չունենալով բաւականաչափ կանգիզատներ և անձամբ շճանաչելով թեկնածուներին, Հոգաբարձութիւնն այս կամ այն յանձնարարութեամբ և կամ զիմումներն աչքի առաջ ունենալով պէտք է ուսուցիչ

վարձէր: Հետեւանքն այն չէր լինելու ի հարկէ ինչ որ պէտք էր, և ուսուցչական խումբը, որքան էլ նրա անդամներն առանձին-առանձին գոհացուցիչ լինէին, իրրև մի համերաշխ ամբողջութիւն կազմել չէին կարող:

Ուսուցիչների մեծագոյն մասն արդէն վարձուած էր, բայց տեսուչ չէր ձարուած: Հոգաբարձութիւնը մտածեց աւագ ուսուցչով գոհանալ և այդ նպատակով մէկին հրաւիրել. այդ էլ չյաջողեց:

Գտներն արդէն սկսել էին և մի ամիս էլ անցել էր ուսումնական տարւանից երբ վերջապէս յաջողեց Թէհրանում ձարել տեսուչ մեր գլխացիների համար: Գարձիչ Վարդան Յովհաննիսեանն էր:

Տեսուչը թէև չունէր դուռ մանկավարժական կրթութիւն, և վարչական փորձառութիւն բայց նկատի ունենալով, որ նա ընդ ընդ ընդ ընդ կրթութիւն և բարի կամք — Հոգաբարձութիւնը պայմանաւորեց նրա հետ. մանաւանդ որ նա յանձն էր առնում զատուանդել մի շարք կարևոր և բաց մնացած դասեր, որոնց համար ուսուցիչ չէր ձարել: Նրա մի տարւոյ գործունէութիւնից յետոյ Հոգաբարձութիւնն այն եզրակացութեան եկաւ, որ իր ընարութեան մէջ չէ սխալել և գլխացի դեկը նրան վստահել: Աչքաթագ շանելով նրա մի քանի պակասութիւնները, որոնք տարիների ընթացքում կվերանային շնորհիւ փորձառութեան, Հոգաբարձութիւնն միանգամայն գոհ է նրա ետանդուն, սիրով տարած գործից: Պէտք է ասել նաև, որ տեսուչն ստանում էր շատ համեստ վարձատրութիւն համեմատած նախանցեալ տարիների հետ և իւր պաշտօնն ստանձնեց միմիայն Հոգաբարձութեան և գլխացիներին օգնած լինելու նպատակով, որի համար և հրապարակով շնորհակալութիւն ենք յայտնում:

Այսպիսով ուսումնական տարւանից մի ամիս անց հազիւ հնարաւոր եղաւ կազմել լրիւ ուսուցչական խումբ:

Մինչև տեսուչ ունենալը Հոգաբարձութեան կողմից մէկն իրրև ներկայացուցիչ նախագահում էր Մանկավարժական ժողովներին, որով կապ էր պահում հոգաբարձական և մանկավարժական կողմերի մէջ:

Հոգաբարձութիւնն իրենից անկախ, մասնաւորապէս նիւթական սղութեան պատճառով կարողացել է միայն գլխացի միմիայն պահանջները գոհացնել:

Այս տարի մեր գլխացիներում չէ եղել վերակացու, որովհետեւ այդ պաշտօնի համար առանձնապէս մէկին պէտք էր վարձել: Այդ պաշտօնը կատարել են

ուսուցիչները, աշխատանքը բաժանելով իրենց մէջ:

2է եղել նաև մարմնամարզութեան ուսուցիչ: Հոգարարձու թիւեր ծրագրել էր ազատ խաղերի զարգացմանը նպաստել զպրոցներում, սակայն այդ ևս չյաջողեցաւ համապատասխան ղեկավարի բացակայութեան պատճառով:

Անցեալներում Մանկավարժական խորհրդի քարտուղարութիւնը կատարում էր ուսուցիչներին մէկը յատուկ վարձով: Այս տարի այդ պաշտօնը կատարել յօժարութեամբ յանձն առան ուսուցիչներին Գ. Գ. Ալեքսան և Վարդան Յովհաննիսեանները ձրիաբար, որի համար և շնորհակալութիւն ենք յայանում իրենց:

Թուով էր, որ ուսումնական աարին անսայթաք մինչև վերջը կզնայ: Սակայն տարւայ վերջին ամիսներին ուսուցիչներին մէկը՝ պարսիկ միբղան՝ փոխուց, որովհետև զպրոցում պաշտօնավարելու յարմար չնկատուց: Ապա Տիկին Գերասիմեանն ընտանեկան պատճառներով հեռացաւ քաղաքից: Վերջումն էլ մի քանի օր զպրոցական տարեշրջանը փակելուց առաջ հեռացաւ տեսուչը, հայկական բանակին միանալու համար իբրև բժիշկ: Այս դէպքերը, որքան էլ արտաքուստ աննշան, այնուամենայնիւ ցանկալի չէին զպրոցական կեանքի համար:

Գալով ուսումնական մասին, պէտք է յիշել, որ Թէրանի զպրոցների ծրագրի փոփոխութիւնը և կեանքի պահանջներին յարմարեցնելը կրբոր նկատուած էր ղեռանցեալ տարւայ Ընդհանուր ժողովում: Սակայն այդ գործի համար ձեռնհաս անձերի պակասութեան պատճառով զպրոցների ծրագրը մնաց նոյնը:

Ծրագրային փոփոխութիւններն անհրաժեշտ են մեր զպրոցների համար՝ աւելի մեծ ղրական արդիւնք ստանալու և կեանքի պահանջներին համապատասխանող կերպարանք ապու համար մեր զպրոցում աւանդելիք զխաւթիւններին:

Մէկ անգամուայ անյաջողութեամբ պէտք չէ անշուշտ այս կարևոր խնդիրն աչքաթող անել: Մեր կարծիքով հոգարարձու թիւնն արմէն կերպ պէտք է ձգտէ իրազործել այդ ծրագիրը և զպրոցի մակերեսութը բարձրացնել աւելի յաջող արդիւնք ստանալու համար:

Ծրագրային փոփոխութիւնների մէջ յատուկ աւեղ էր բռնում նաև օտար լեզուներին զարկ տալու խնդիրը: Այս նպատակով հոգարարձու թիւնը մասնաւորապէս Ֆրանսերէն լեզուն զարկ տալու և թէ մեր զպրոցում գործնական զիակելքներ մտցնելու նպատակով, ուսուցիչ Գ. Գէորգ Ստեփանեանի հետ համաձայնութեան եկաւ, զպրոցական զատուանդութիւնից ղուրս երեկոյեան զտօրնթացներ բանա-

լու Ֆրանսերէն լեզուով, աւետարական զխաւթիւնների և հաշուապահութեան համար: Սակայն հասարակութեան և երիտասարդութեան կողմից հարկաւոր խրախուսանքը չգտնելով, այդ ձեռնարկն անյաջողութեան զատապարուեց:

Իւր գործունէութեան ընթացքում հոգարարձու թիւնն ուշադրութեան առարկան է եղել ոչ միայն այն խնդիրը թէ ինչ է աւանդում զպրոցում, այլ և թէ ինչպէս է աւանդում առարկան. ինչ է տալիս ուսուցիչը ծրագրին անցնելով և ինչպէս է իւրացնում աշակերտութիւնը ուսուցչից ստացածը:

Տարիների փորձը ցոյց է աւել, որ գտնելի են ուսուցիչներ, որոնք ծածկուած այդ բարձր անւան աակ շահագործել են ղէպի իրենց տածած վստահութիւնը և ոչինչ չեն աւել, կած աւել են շատ քիչ բան: Ազգիսով ուսուցչական կոչումը նման անձանց համար եղել է լսկ ապրուստ հայթհայթելու միջոց: Եթէ նկատի աւենանք թէ ինչպիսի պայմաններում է մեզ մօտ կատարում ուսուցիչների ընտրութիւնը, պէտք է ընդունել, որ նման թիւրիմացութիւններ կամ աւելի ճիշտ զժբախտութիւններ մեր զպրոցի համար հաւանական են միշտ:

Այս ամէնը նկատի աւենալով, այլ և այն սկզբունքը, որ ամէն գործի մէջ պէտք է լինի հաշուաւթիւն՝ պարտք և պահանջ, հոգարարձու թիւնն ղեռ անցեալ տարւանից աշխատեց մեր զպրոցներում կրկին մտցնել քննութիւնների սիստեմը, սկզբում լսկ աւարտական առարկաների համար միայն: Քննութիւնների վրայ նայելով իբրև հաշուաւթիւն թէ ուսուցչի և թէ աշակերտութեան կողմից, հոգարարձու թիւնս հեռու է աակաւին նրանց հեռանքին վճաական նշանակութիւն տալուց թէ ուսուցչի և թէ աշակերտութեան համար:

Քննութիւններ աւարտական առարկաների այս տարի կզան. և իբրև հեռանք մեղ համար կզու այն կըրակացութիւնը, որ քննութիւններն անհրաժեշտ են:

Գասաւանդութիւնների յաջողութեան և օղատակարութեան մասին զաղափար կազմելու և աշակերտների սովորածները տարին մի քանի անգամ ամփոփելու համար, առաջարկեց եռամսեայ կրկնողութիւնների սիստեմը, բայց այդ առաջարկը չանցաւ Մանկավարժական ժողովի կողմից: Յիշեալ նպատակին հասնելու համար կարևոր նկատուց, որ հոգարարձուները մերթ ընդ մերթ զատերին յաճախեն: Հոգարարձուներից ոմանք այս տարի սրոչ շափով արել են այդ, սակայն զժբախտաբար պէտք է լսոստովանել, որ հոգարարձական կազմի անգամների

անհատական գործերն ու պարտականութիւնները չեն թող տեղ ցանկալի չափով յաճախել դատերին:

Նոգարարձութիւնն զպրոցի ներքին գործերին աւելի մօտից ծանօթանալու և ուսման գործը վարելու եղանակի մասին իր սրտչ տեսակէտերն իրագործելու խնդրում Մանկավարժական խորհրդի կողմից հարկաւոր չափով աջակցութիւն չէ գտել: Խորհուրդը մեզ երբեմն նոյն իսկ բոլորովին հակառակ արամադրութիւն է ցոյց տւել, օրինակ՝ քննութիւնների և եռամսեայ կրկնողութիւնների խընդրում: Նոգարարձութիւնը երբեմն տեղի է տւել, զպրոցական նորմալ կեանքի խանգարման առիթ չապաւ համար:

Այս ամենի գլխաւոր պատճառը համարում ենք մի սրտչ սովորութեան կամ օրէնքների՝ բացակայութիւնը: Օրէնքներ, որոնք մի սահման որոշէին Նոգարարձական, անսշական և ուսուցչական պարտականութիւնների ու իրաւունքների միջև:

Երբեմն այս կամ այն խնդրի լուծումը կախած է եղել անձնական տրամադրութիւններից: Գիտակցելով վերոյիշեալ պատճառները, Նոգարարձութիւնը երբեմն խուսափել է իր իրաւունքներից օգտւելուց, յանուն զպրոցական կեանքի անդորրութեան: Այլ կարելի տեսել, որ միշտ հնարաւոր է խուսափել անխորժ ընդհարումներից, ուստի այդ բոլորի առաջն առնելու նպատակով, Նոգարարձութիւնը սրտչել էր մշակել զպրոցական մի ներքին կանոնադրութիւն, ընդհանուր գծերով սրտչելու համար զպրոցի հետ կապւած մարմինների և անհատների փոխյարբերութիւնները, իրաւունքներն ու պարտականութիւնները: Առայժմ կազմւած է միայն տեսչի իրաւունքների և պարտականութիւնների վերաբերող կանոնադրութիւնը, որը լրանալիս կզրէ Ընդհանուր ժողովին ի հաւանութիւն:

Նոգարարձական ապագայ կազմի անելիքներից գլխաւորը պէտք է լինի յիշեալ կանոնադրութեան ամբողջական մշակումը, որը չափազանց կարևոր է:

Մի քանի խօսք ևս տեսնք զպրոցի առողջապահութեան, մաքրութեան և համազգեստի՝ խնդիրների մասին:

Գպրոցական առողջապահական ընդհանուր դրութեան մասին պէտք է տեսել, որ քաղաքում „ժաղիկ“ հիւանդութիւնը աւարածւած լինելու պատճառով զիմւել է Կառավարութեան սանիտարական խորհրդին, որն ուղարկելով իր բժիշկներին, աշակերտութեանը ծաղիկ են պատուաստել:

Նախորդ տարիներում Գր. Պետրոս Պետրոսեանը սիրայօժար տարւայ ընթացքում քննում էր աշակերտներին: Այս տարի այդ գործը կատարեց Տեսուչը — ինքը որպէս բժիշկ:

Գր. Յ. Ստեփանեանն էլ աշակերտները բերանների և ատամների մաքրութեան համար յաճախել է զպրոց և պէտք եղած խորհուրդները տւել է սաներին:

Գպրոցական մաքրութեան վրայ ուշադրութիւն դարձնելով ամառւայ ամիսներին նորուզել, ներկւել են բոլոր սենեակները և նատարանները:

Մաքրութեան խնդրի և արտաքին բարեկարգութեան հետ կապւած է և համազգեստի խնդիրը, որը յաջողւել է միայն մասամբ: Հասարակութեան ուշադրութիւնը գրաւած կլինի անշուշտ թէ որքան գեղեցիկ տպաւորութիւն է թողնում միօրինակ, պարզ և մաքուր համազգեստը: Բնական է, որ պէտք է աշխատել ընդհանրացնել և բոլոր աշակերտ-աշակերտուհիները համար պարտադիր դարձնել: Այդ խնդրում ծնողները պէտք է օգնեն Նոգարարձութեանը: Ծախքի տարրերութիւն և յաւելում չկայ, միայն բարի կամք է պէտք: Յուսով ենք, որ ծնողներն առաջիկայ տարում աւելի ուշադիր կլինեն այդ խնդրի նկատմամբ:

Համազգեստը պարտադիր դարձնելուն արդելք էր լինում սրտչ թուով սաների չքաւորութիւնը: Այգպիտիներին համազգեստ տալու նպատակով տեսուչը բանակցեց Արտաշէս խան Պատմադրեանի հետ, որը սիրայօժար յանձն առաւ մի առժամանակ շարաթական մի օր իր սինեմատօգրաֆի եկամտաւր դնել տեսչի տրամադրութեան տակ: Նաև մի խումբ նախկին ընթացաւարտներ յիշեալ նպատակի համար սինեմատօգրաֆային ներկայացման էին ձեռնարկել: Այս առթիւ յայտնում ենք մեր շնորհակալիքը:

Նոգարարձութիւնը յայտ ունէր, որ համազգեստի համար կղած մի քանի անձանց խոտտումներն ի կատար ածւելով, կզիւրանար գործը: Սակայն այդ խոտտումները մնացին առկախ: Նոգարարձութիւնը իւր նեղ միջոցներից վճարեց համազգեստները վրայ կատարւած ծախքերի տարրերութիւնը մօտ 48 թուման:

Յուսով ենք, որ Թէհրանի ունեւոր դասն աւելի կմօտենայ աղքատ սաների համազգեստի հարցին և չի զրանալ թեթև կոհարերութիւն անել յանուն զպրոցի բարեկեցութեան:

Առաջիկայ 1915/16 ուսումնական տարւայ վերաբերմամբ նկատի ունենալով՝

ա. կարող է պատահել, որ հարկաւոր թւով ուսուցիչներ դժւար ճարտեսներ կայ քաղաքական հանգամանքների պատճառով, և բ. դպրոցական մուտքերի մի մասը պակասեն՝ թոշակները կանոնաւոր չվճարելուց, Աւետանից ստանալիք նպաստը պարսից դրամի վերածելուց, կառավարական նպաստի չգանձելու և մասնաւոր մուտքերի հաւանական քչութեան պատճառով — Հոգաբարձութիւնս որոշել է, իբրև մի բացառիկ տարի՝ փակել Գարվաղա-Ղազվիների դպրոցը և Հասանաբազի դպրոցը հինգերորդը՝ քանի որ այս դասարանում աշակերտ չառ քիչ կայ:

Հոգաբարձութիւնը կխորհրդակցէ Գ.-Ղազվիների բնակիչ ծնողները հետ, այդ թաղի աշակերտներին Հասանաբազի դպրոցը յաճախելու յարմարութիւնների համար:

Տնտեսական-դրամական մասի վերաբերմամբ պէտք է ասել, որ Հոգաբարձութեանս վրայ դեռ ևս անցեալ տարւանից պարտականութիւն կար դրւած գանազան անձանց մօտ գանուած գումարները գանձել:

Մեզ յաջողեց միայն գանձել զբաղարանների գումարը Գ. Յարութիւն Մարտիրոսեանից իւր տոկոսներով 1,553. 35

Եղբարք Աբրահամեաններից իրենց անցեալ պարտքի տոկոսները 1,700. —

Ինչ վերաբերում է Գ. Գ. Վահան Էմինեանի և Միսակ Անջելլօի պարտքին ու տոկոսներին, պէտք է ասել որ, առաջին վերաբերմամբ որոշ և դրական յաջողութիւն չունեցանք, հակառակ՝ մեր ջանքերի և երաշխաւոր Գ. Յ. Մարտիրոսեանի ձեռք առած միջոցների: Որոշ ուղղութեամբ բանակցութիւններ վարել ենք. սակայն տակաւին մեզ չէ յաջողել հարցը վերջացնել Գ. Էմինեանի յարուցած դժւարութեանց պատճառով:

Գ. Միսակ Անջելլօի պարտքի վերաբերմամբ խնդիրը պարզ չլինելով, մնում է տակաւին: Գ. Անջելլօն առարկում է, որ 300 թումանի պարտքը իրենը չէ այլ նախկին Կրթասիրաց ընկերութեանը. իսկ Կրթասիրաց անդամներն առարկում են, որ իրենց պարտքը ժամանակին գոցել է:

Մնում է խնդիրը պարզել: Իբրաւական տեսակէտով Հոգաբարձութիւնը Գ. Անջելլօի ստորագրութեամբ մուրհակ ունենալով, նրանից էլ պէտք է պահանջէ. և միմիայն թիւրիմացութեանց տեղի չտալու նպատակով սպասում է: Պէտք է Կրթասիրաց նախկին անդամները Գ. Միսակի հետ որքան կարելի է շուտով մի ժողով անեն և խնդիրը սլարդեն: Յուսով ենք, որ դպրոցի շահը նկատի ունենալով,

նրանք կաշխատեն այդ հարցը շուտով փակել:

Գորոցապատական չգանձուած գումարների շարքում պէտք է յիշել նաև Ադա Սէթ Ներսէսեանի նւիրած 10,000 թումանի մնացորդ դւան 32,556.95 գումարը: Այս գումարը իւր տոկոսներով պէտք է գանձել Նօսրաթ-էլ-Մամալէրից. և այդ բանը, նւիրողի կողմից, յանձնարարւած է անել Եղբարք Թումանեանների առևտրական տանը: Յուսով ենք, որ յիշեալ առևտրական տանը կաշխատէ ըստ կարելոյն շուտով գանձել այդ գումարը, որը բաւական կթեթեացնէր դժւարութեամբ ծայրը-ծայրին հասնող դպրոցական բիւջէն:

Մանկապարտէզի հարցը հետեւեալ վիճակումն է: Թէհրանի Հայ հասարակութեանը յայտնի է, որ Տիկին Անահիտ անցեալ տարի 4000 թուման խոստացել էր դպրոցին ի յիշատակ իւր հանգուցեալ ամուսնու-Եփրեմի՝ մանկապարտէզ շինելու համար:

Հոգաբարձութիւնս մի շարք ժողովների նիւթ է դարձրել յանուն Եփրեմի մանկապարտէզի շինութեան խնդիրը և վերջապէս եկել է հետեւեալ եզրակացութեան: Նկատի ունենալով, որ մի ընդհանուր դպրոցական շէնքի ծրարելը կայ, և յիշեալ մանկապարտէզն էլ պէտք է այդ ընդհանուր մեծ շինութեան մի մասը կազմէ, և, որ մանկապարտէզ պահելու համար առնուազն տարեկան 1500 թումանի ծախք է հարկաւոր, իսկ ներկայ նիւթական սրայմանները չեն ներում նման ծախքերի տակ մտնել. ուստի մօտիկ ապագայում, մանկապարտէզ բանալու հնարաւորութիւն չկայ: Մի այլ նկատումն էլ այն է որ, եթէ ծախսը ծածկելու համար դրամ ճարի, դպրոցին կից նոր գնւած տունը շատ հեշտութեամբ կարելի է մանկապարտէզի վերածել, հետեւաբար, յիշեալ 4000 թումանն անտեղի է ներկայումս մի առանձին նոր շէնքի վրայ ծախսել: Բայց, որովհետեւ Տիկին Անահիտ համար ցանկալի էր մի յատուկ շէնք ունենալ իւր ամուսնու անւանը նւիրած, ուստի որոշեց, նոր գնւած տունը, որի արժէքը ճիշտ 4000 թուման է եղել, համարել Տ. Անահիտի գրամով առնուած, ՏիկինՉ համաձայնութեամբ:

Իբրև տեղեկութիւն պարտք ենք համարում յայտնել, որ յիշեալ տան կալւածագիրը նախ դրւած էր Հոգաբարձութեանս անդամ Գր. Յ. Ստեփանեանի անունով, յետոյ վերջինիս կողմից օրինական կարգով փոխանցեց դպրոցին:

Չինութիւնների մասին խօսելիս, ի դէպ, պէտք է յիշել նաև որ Գ. Յովհան-

նէս Բաղալը խոստացել էր մի ժողովարան շինել իւր ծախսով: Սակայն Հոգաբարձութիւնս քիչ առաջ յիշած գալրոցական ծրագրակիրը շէնքի ամբողջութիւնը չխանգարելու նկատումներով դժուարացաւ մի առանձին տեղ ցոյց տալ նրան գալրոցի բակում. իսկ նոր դնած տան գրադարանի բակում եղած դեմինն էլ Պ. Բաղալին յարմար չլուաց և այսպիսով խնդիրը մնաց: Գուցէ ասպագայում Հոգաբարձութիւնը կարողանայ Պ. Բաղալի հետ համաձայնութեան գալ և օգուել նրա բարի ցանկութիւնից:

1914-ի աշնանը Կոզակների Բրիգադի հրամանատարի կողմից առաջարկ եղաւ գնելու գալրոցապատական այն տունը, որ հանգուցեալ Մարտիրոս խան Ամիր-Թումանը կառուցել է ի յիշատակ իւր գուտար Կատարինէ խանումի: Այս մասին Ընդհանուր ժողովից հարկաւոր թույլութիւն և կտակակտաարներից Սկանդար խան Դաւիթխանեանի համաձայնութիւնն ստանալուց յետոյ արժէքի մասին բանակցութիւն սկսեց. սակայն խնդիրն հետեանք չստացաւ Հոգաբարձութիւնից անկախ պատճառներով:

Գալրոցական եկամուտների առթիւ, կարծում ենք, անսկզբ շինելը եթէ մի քանի խօսք էլ տալինք մեր գալրոցի մի այլ ցաւոտ կողմի մասին: Դա երեխաներին յաճախակի մէկ գալրոցից միւսը փոխադրելն է: Թէ որքան այս հանգամանքը վնասակար է սաների գաստիարակութեան և զարգացման համար, ասացուցելու կարիք չկայ: Եւ ցաւալին այն է, որ այդ երեւոյթը կատարուում է շատ անգամ գրամտկան հաշիւներից դրուած: Մեր հասարակութեան մէջ դեռ ևս շատ քչերն են ըմբռնել, թէ գաւակների ուսման համար լինելիք ծախսերից պէտք չէ խուսափել. ծախքեր, որոնք, պիտի գերադաս համարւեն միւս բոլոր ծախքերից:

Չաօ ծնողներ 1-2 տարւայ վճարը շտալու համար որդոցն ազգային գալրոցից հանում-տանում են օտար գալրոցներ: Եղել են դէպքեր, երբ ծնողներից ոմանք զանգատելով ազգատիկ վիճակից խնդրել են, որ իրանց գաւակները ձրի ընդունւեն ազգային հաստատութեան մէջ. մինչդեռ նոյն ծնողներն իրանց միւս 1-2 երեխաներին օտար գալրոց են ուղարկում և այնտեղ տալիս են գալրոցական վըճարը: Եւ կամ մի երեխայ մի քանի տարի. ճրիտավարժ է մեղ մօտ. մի գեղեցիկ օր փոխադրում է նա օտար գալրոց և այնտեղ սկսում կանոնաւոր վճար տալ:

Ինչպէս հաշիւների մէջ կնկատէ ընթերցողը, գալրոցական 7000 թումանից

աւելի տարեկան ծախքից ծնողները վճարում են միայն 2000-ը. սակայն այս քանակն էլ լրիւ չէ գանձում և շարունակ ապառիկներ են մնում:

Թոշակների գանձումը հսկառակ Հոգաբարձութեանս ձեռք առած բոլոր միջոցների, սպասած յաջողութիւնը չէ ունեցել: Չէ կարելի ասել, որ չվճարողներն անկարող են վճարել, որովհետեւ Հոգաբարձութիւնը թոշակի և նրա վճարման համար ամէն տեսակ յարմարութիւններ տալիս է ծնողներին: Պէտք է եզրակացնել, որ պարտականութեան գիտակցութիւնը պակասում է ոմանց մէջ:

Հոգաբարձութեանը մտում է դաստական միջոցի դիմել, որը եթէ դարձեալ անհետեւանը մնայ, այն ժամանակ պէտք է հրապարակ հանել այլպիսիների անունները և թողնել ժողովրդի դատաստանին:

Նախատեսուած եկամուտներից չէ ստացւած և Պարօից Կառավարութեան 160 թումանի տարեկան նպաստը:

Թատերասիրաց Ընկերութեան երկու բաժանմունքները նախատեսուած 250-ից միայն 205 թուման են կարողացել տալ:

Բաւական մեծ գումար են կազմում պատահական եկամուտներն՝ այսպէս.—

Պ. Բողոցատար Աւագանից ստացւած է	գուման 3000.
Պ. Ռուբէն Թումանեանից երաժշտական դորժիքների համար ,,	500.
Լուծւած,, նոր Թատերասիրաց ընկ. «-ից	,, 330.
Ս. Գէորգ եկեղեցուց	,, 300.
Ազբատ սաների համար նպաստներ ստացւել են. —	
Պ. Ալէքսան Աղայեանից	,, 100.
Պ. Ասատուր Արբաճանեանից	,, 100.
Պ. Արշակ Գրիգորեանից	,, 100.
Պ. Դաւիթ Գրիգորեանից	,, 100.
Պ. Կարապետ Արզարեանից	,, 100.
Պ. Համբարձում Հայրապետեանից	,, 100.
Պ. Ղազար Յարութիւնեանից	,, 100.
Դր. Յարութիւն Ստեփանեանից	,, 100.
Պ. Յովսէփ Միրզայեանից	,, 100.
Պ. Սերգէյ Տէր-Գէորգեանից	,, 100.

Պ. Վաղարշակ Ասլանեանից դոսան 100.

Պ. Օննիկ Եղիազարեանից ,, 100.

Հոգաբարձութիւնս իւր խորին շնորհակալութիւնն է յայանում բոլորին:

Ելքի բաժնում ամենից աչքի-զարնոց և արտակարգ գումարը նորոգութիւն-ներքի վրայ ծախսած 1088 թումանի գումարն է: Անցեալ տարւոյ ներկայացրած բիւզճեւում նոյն նպատակի համար միայն 400 էր նշանակւած. ուրեմն նախա-տեսածից 688 թումանով աւելի է եղել իսկական ծախքը: Պատճառն այն է, որ փոքր սահմաններում ծրագրւած նորոգութիւններն ընդարձակեցին և դեռ բո-լոր հարկաւոր նորոգութիւններն արւած չեն:

Քացառիկ և շնախատեսւած ծախսերի շարքում պէտք է հաշուել նաև անցեալ-ներում համայնական վարչութիւնից պարտք վերցրած 400-ից 220 թուման վե-րագործները: Այդ գումարն, ինչպէս յայտնի է, անցեալներում ծախուել է դրո-րոցների կարիքների համար:

Հոգաբարձութեանս բիւզճէի վրայ ծանրացած է նաև գրադարան-ընթերցա-րանի ծախսը: Տարիների փոքրերը ցոյց տւին, որ գանազան վարչութիւնների յանձնելով գրադարան-ընթերցարանն իրենց նպատակին չեն ծառայում: Այս երկրորդ տարին է, որ Հոգաբարձութիւնն այդ գործն էլ իր վրայ է տակը: Այդ հաստատութիւնների կարիքը Թէհրանի նման մի հայաշատ կեդրո-նի համար նոյնքան անհրաժեշտ է որքան և դպրոցը: Այլ մի գոհագութեան առաջ կանգ չէ տանում Հոգաբարձութիւնը, հարկաւոր բարձրութեան հասցնելու համար գրադարան-ընթերցարանը: Յաւալի է միայն, որ հասարակութիւնը հար-կաւոր ուշադրութիւնը չէ դարձնում և շատ քչերն են յաճախում գրադարան-ըն-թերցարան: Եթէ այսպէս շարունակի Հոգաբարձութիւնը ցաւելով կարատաւորի փակել այդ հաստատութիւնները, որոնց պահպանութիւնը տարեկան մի հարիւր թումանի չափով դպրոցական բիւզճէի վրայ է ծանրանում, համարեա ապարդիւն:

Այդ հաստատութիւնների վերահսկողութիւնը երկու տարի շարունակ անում է Պ. Մելքոն Քարամեանը:

Ընդհանուր առմամբ, շնայած մօտ մի հազար թումանի արտաքոյ կարգի ծախսերին, Հոգաբարձութիւնս յոյս ունի տարին փակել առանց բացի: Այս հանգամանքն ի հարկէ բացառիկ է, որովհետև ծախսերի բաժնից ուժիկները և

ճանապարհածախսը նախատեսածից մօտ 900 թումանով պակաս են եղել քան անցեալներում: Գրա պատճառն էլ տեսչի վարձատրութեան, ճանապարհածախ-սերի և մի ուսուցչի՝ խնայողութիւնն է եղել:

Ազագայի համար ծրագիր և բիւզճէ կազմելու հոգաբարձութիւնը նկատի ունի անցեալ տարւոյ ներկայացրած բիւզճէն և մի բան էլ աւելի, որովհետև զիտակցելով մի հմուտ տեսչի կարիքը մեր դպրոցների համար, ոչ մի ծախքի առաջ կանգ չպէտք է առնել և յոյս ունենք, որ հասարակութիւնն էլ իւր ջերմ աջակցութիւնն աւելի լայն չափերով ցոյց կտայ՝ դպրոցը հարկաւոր բարձրու-թեան վրայ դնելու համար:

Մեր դպրոցները շատ կարիքներ ունեն, որոնց թւելը երկար կլինէր. բայց այդ բոլորի ճարը դրամն է: Եթէ մենք ուզում ենք լաւ դպրոց ունենալ, պէտք է և հարկաւոր չափով դրամ տանք: Ներկայ պատմական ընթացիկներն մենք պէտք է լարենք մեր բոլոր նիւթական և բարոյական սյօթերը, որքան էլ գոհարելու-թիւն պահանջելու լինի մեզինից:

Մեր ապագան մեր մասաղ սերնդի զարգացման մէջն է: Ներկան պաշտպա-նելու ճիգերի ժամանակ շնորհանք նաև մեր ապագան, որը յուսով ենք աւելի բարձր և լուսաւոր պէտք է լինի քան ներկան է: Ուրեմն շինույնը մեր ջանքերը լուսագոյն ապագայ ունենալու համար:

Տ. ԳՈՐԾՈՒՆԵՆԴՈՒԹԻՒՆԵՐԸ ԴԱԴԱՐՆՅՐԱԾ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐ.

Ա. Դարվազա-Ղազվինի Դպրոցական Վարչութեան միամեայ գործունե-
ութեան առթիւ տանք այդ „Վարչութեան“ ծագման պատմութիւնը:

Գրեցիներին գուցէ անյայտ բայց տեղացիներին յայտնի է, որ անցեալնե-
րում Թէ՛հրանի հայերի մեծագոյն մասը գտնուում էր Դարվազա-Ղազվինի թաղում
իր եկեղեցիով և դպրոցով միասին:

Տարիների ընթացքում, տեղափոխելով մեծ մասամբ, հայերը շինեցին հա-
սանարագ թաղում մի նոր դպրոց, որի բաց գեանի մի մասն էլ նախատեսուած
էր նոր եկեղեցու համար:

Հոսանքը մեծանալով հասանարագը դարձաւ ամենահայտատ թաղը Թէ՛հրանում:
Միջանկեալ ասենք, որ թէ՛ և այդ հոսանքը շարունակուած է նաև մեր օրերում,
այնուամենայնիւ տակաւին մնում են Դարվազա-Ղազվինում մի քանի տասնեակ
ընտանիքներ շատ ցրիւ և իրարից բաւական հեռու:

Եւ որովհետև անտեսական պատճառով երկու թաղերում ևս նոյն ծրագրով
և ծաւալով երկուսն էլ դպրոց պահել անկարելի էր, ուստի բնականօրէն հասանա-
բարի դպրոցը դարձաւ „կեդրոնական“ այսինքն 3 բաժանմունքներով և 6 դա-
սարաններով միասին: Իսկ Գ.-Ղազվինի դպրոցը յաճախող աշակերտութիւնը
տարէց-տարի նւագեց. այնչափով որ, եթէ երեք տարի առաջ այդ քանակը
հասնում էր 35-ի, այժմ 20 թիւն էլ հազիւ է ստացում:

Բնական է, որ հոգարարձութիւնը պէտք է իր գլխաւոր ուշադրութիւնը դարձ-
նէր կեդրոնական և միջնակարգ դարձող դպրոցի վրայ:

Գեւ ևս տարիներ առաջ հոգարարձութիւնը ծրագրել էր վաճառել Գ.-Ղազվինի
դպրոցական շէնքը (բաղկացած 2 բակից և 10 սենեակից), և փոխարէնը նոյն
թաղում վարձել մի փոքրիկ տուն նոյն տեղի աշակերտութեան համար: Հաշուելով
մտտամբ այն անյարմար դրութեան հետ, որ առաջ էր գալիս դասարաշխման
դժւարութիւնից և ուսուցիչների երթևեկելուց: (Գպրոցները $\frac{3}{4}$ ժամայ ճանա-
պարհով հեռու են իրարից):

Սակայն որովհետև համաձայն Հիմնական Կանոնադրի § 10-ի՝ „Ազգային շար-
ժական և անշարժ գոյքեր գնել, ծախել կամ փոխանակել կարելի է միմիայն
Ընդհանուր ժողովի թոյլտուութեամբ“, ուստի 1913-ին հրաւիրեց մի այդպիսի

ժողով բացատրութիւններ տալու և թոյլտուութիւն ստանալու կալաւածքի վաճառ-
ման մասին:

Համայնական Վարչութեան այդ առթիւ աւած յայտարարութիւնը բաւական
էր վրդովելու Գ.-Ղազվինում բնակեց հայերից ամանց հանգիստը. և ինչ որ „թա-
ղային“ արժանապատուութեան և վիրատորանքի գոյն տալով դպրոցի պաշտպա-
նութեան կամ վաճառման հարցին, ամէն միջոց գործ ղնելով խանգարեցին ի
կատար ածել կալաւածքի վաճառման համար Ընդհանուր ժողովի կայացրած վճի-
ւրը: Հակառակորդներն օգուեցին բոլոր միջոցներից անխտիր-սկսած Ս. Էջմի-
ածնի Գիւանատան հովանաւորութիւնից մինչև Պարսից կրօնական օրէնքների-
Չաւիթի տրամադրութիւնները:

Այդ առթիւ ընտրեց նաև երկու թաղերի ներկայացուցիչներէց մի յանձնա-
խումբ: Սա պիտի պարզէր թէ ինչպիսի եկամուտներ և գումարներ կան Ազգա-
յին դպրոցի անունով և թէ արդեօք չէր կարելի գտնել չորս-դասարանեան դպրոց
պահել Դարվազա-Ղազվինում:

Այս սուսմնասիրութիւնից պարզեց միայն, որ ցանկութիւնը լաւ է, բայց դրամն
է պակասում: Այլապէս եթէ զբաղմանն ոյժերը երկու մասի բաժանեն, Թէ՛հրանի
հայերն այլևս „միջնակարգ“ դպրոց պահելու հնար չպիտի ունենան:

Հաշուելով այն մտքի հետ, որ միջնակարգ դպրոցն անհրաժեշտ է, և որ այդպի-
սին պիտի լինի անպայման հասանարագի դպրոցը, Դարվազա-Ղազվինի „Վարչու-
թիւնը“ միջոցներ ձեռք առաւ նոյն թաղի դպրոցը պահելու համար:

Չարժմանն ոյժ տեղին ազգային մարմինների հետ հին հաշիւներ ունեցող
մարդիկ, այլ և այնպիսիները, որոնց հաճելի էր, կամայական և անպատասխա-
նատու լինել հասարակական սրել ծառայութեան ղեկըրում:

Կարմեցաւ նոյն թաղի համար նաև առանձին „Թատերատիրաց խումբ“,
նոյն դպրոցին դրամով նպաստելու համար:

Չարժման մէջ նախագահութիւնը պատկանում էր Նիկոլա Յովակիմեանին:

Մի տարի տեեց այդ գործունէութիւնը և Յովակիմեանի մահով դադարեց:

Հանգուցեալն իր հրաժեշտը տալիս հազիւ միայն կարողացաւ կտակել իր
„ընկեր-հոգարարձուներին“ այն, որ եթէ նրանք ուզում են որեւէ ձևով յարգած
լինել իր յիշատակը թո՛ղ հետեւն իր օրինակին-դուրս գան դպրոցական յարկի

տակից և զնան իրենց գործին: Կտակը կատարեցին:

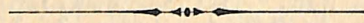
Այս է բոլոր պատմութիւնը Դարվազա-Ղազվինի „Դպրոցական Վարչութեան“:

Գործունէութիւնը գազարեցնելուց յետոյ Համայնական Վարչութիւնը հետամուտ եղաւ ձեռք բերելու այդ „Վարչութեան“ գրասօր գործերը, հաշիւները, արձանագրութիւնները, մի խօսքով արխիւը: Սակայն ապարդիւն աշխատանք: Յայտնի չեղաւ թէ զրանք մում մօտ մնացին և սրտեղ են: Այնպէս որ իրաւամբ կարելի է ասել թէ Յովակիմեանի հետ „Դարվազա-Ղազվինի Դպրոցական Վարչութիւնն“ էլ կնքեց իր մահկանացուն առանց սրիէ յիշատակ թողնելու:

Բ. Պատանի Միութիւնը, որ տակաւին անցեալ տարի իր ուշացրած տեղեկագրի մէջ ակնարկել էր „Միութեան“ քայքայուած գրութեան մասին, այս տարեշրջանում չկարողացաւ վերականգնել: Ունեցած իրերը — գրքեր և զրամական հաշիւներ, Միութեան նախագահը յանձնել է Հ. Վարչութեան գիւանին:

„Միութիւնը“ թողել է գրամ կանխիկ և ապառիկ դրան 337.75. ընթերցանութեան անկագմ մանր գրքեր մօտ 20 հատ:

Գ. 1907 թիւին կազմուած „Նոր Թատերասիրաց Ընկերութիւնը“ այս տարեշրջանում ուղարկել էր Հ. Վարչութեանը մի արձանագրութիւն վեցամսեայ գործունէութեան և կազմալուծման մասին: Խումբն իր ունեցած 33 կանխիկ և 6 թուման ապառիկ գումարները դրել էր Ազգային Երկսեռ Դպրոցների Հոգաբարձութեան արամագրութեան տակ:

9. Ա Պ Ա Ռ Ի Կ Ն Ե Ր Ի Հ Ա Ր Յ Ը.

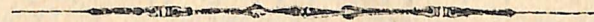
Նկատելի է որ ամէն տարի վարչութիւններն ու մարմիններն իրանց տարեվերջի հաշեփակի մէջ ապառիկներ են ցոյց տալիս: Այս մանր ապառիկների հարցի վերաբերմամբ Հ. Վարչութեան կարծիքը հետեւեալն է: Քանի որ.—

Ա. Այդ ապառիկները հաշեփակից յետոյ մնում են համարեա ընդմիշտ ապառիկ և տարիների ընթացքում կորչում են անհետ:

Բ. Թէև այդ ապառիկները շնչին-փոքրիկ գումարներ են և սակայն, այս այն մարդկանց անպատիժ մնալու պատճառով, մնում են անզանձելի:

Գ. Յաճախ զանազան ղէպքերում մարդիկ տոմսակներ են վերցնում ապառիկ և կամ ստորագրում են որիէ հանդանակութեան և յետոյ վճարել չեն ուզում:

Ուստի զրամական հաշիւների մէջ եղած այս կարգի ազեղ սովորութիւնների ղէմն առած լինելու համար Հ. Վարչութիւնը որոշել է առաջարկել Թէհրանի հայոց առաջիկայ Ընդհանուր Ժողովին, եթէ հաւանութիւն կարւէ, ապագայում հրապարակով անուն-անուն կարգալ բոլոր մարմինների հաշիւներում եղած ապառիկների մանրամասնութիւնը, և կրկնել ամէն տարի, մինչև որ մաքրուած կլինեն ապառիկ հաշիւները: (Քացառիկ ղէպքերը յարգելի են):

Թ. ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՒ ՆԻՒՐԱՏԻՈՒԹՅՈՒՆ.

Հանգանակութիւնները Թէհրանի Հայ հասարակութեան համար սուփորական և պարբերական են եղել համարեա ամէն տարի. իսկ ներկայ տարեշրջանում հանգանակութիւնները կարիքն աւելի ևս հրամայական և պահանջկոտ է եղել:

Սակայն մեր հասարակութեան մէջ մի սրտշ դասակարգ միայն յօժարակամ մասնակցում է նւիրարերութիւններին և ըստ պատիւ, պէտք է ասել, որ ոչ մի դէպքում չէ խնայում իր լուման: Այն ինչ ճշտող մեծամասնութիւնը, որոնց մէջ շատ ու շատ ապահոված մարդիկ, համարեա միշտ անհազորդ են մնում նիւթական և բարոյական գործակցութիւնից ազդային և հասարակական ասպարէզում:

Քանի որ խօսքը յատկապէս մեր օրերի մասին է, ասենք, որ միջազգային պատերազմի հէնց սկզբնական շրջանից ի վեր բազմազան միջոցներով և տարբեր նպատակներով կատարել են դրամական և հազուադէպի տասնապատիկ հանգանակութիւններ դանազան վարչութիւնների և անձանց ձեռնարկութեամբ յօդուած՝ Կարմիր-Խաչի, Ասորպատականի հայութեան, Կովկասեան հայ փախտական-զաղթականների, հայ կամաւորների, քաղաքիս հայ ազգատ ընտանիքների, պաշարեղէնի և այլն:

Միմիայն հանգանակուած գրամների ընդհանուր քանակը այս տարեշրջանում երեք հազար թումանից աւելի է. չհաշուած „Թէհրանի Եղբայրական Օգնութեան Կեդրոնական Մարմնի“ գործունէութիւնը, որի մասին յետոյ կխօսենք:

1. ԱՐՀԱՆՈՅՍ ՍԵՒԻԿԵԱՆԻ ՅԻՉԱՏԱԿԻՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ.

Վաղամեռիկ ուսուցիչ Արշալոյս Սեիկեանի յիշատակը յաւերժացնելու համար նրա եղբրական վախճանից յետոյ (1913 Դեկտ.), համակրողների շրջանում ձեռնարկեց մի հանգանակութեան, և Ազգային գրադարանի մի բաժինը պիտի նըւիրէր „Արշալոյս“ անունը:

Այդ նպատակով հաւաքուած գումարը եղաւ միայն 66 թուման, որը տակաւին մնում է Հոգարարձութեան մօտ յարմար առթիւ գործադրելու համար:

Սեիկեան ծնողները հանգուցեալի անեցած բոլոր գրքերը նոյնպէս յատկացրին „Արշալոյսի“ անուն գրադարանին:

Այնուհետև հանգուցեալի մայրը—Տ. Զուշանիկ Սեիկեանը՝ մի գրութեամբ աջակցութիւն էր խնդրել դրամական նպաստ տալու իր երկու փոքր սրբուց ուսման համար: Համայնական վարչութիւնը համակրանքով վերաբերեց այդ դիմումին և մի կոչով դիմեց Թէհրանի հայ հասարակութեանը օժանդակելու համար Տիկին Սեիկեանին: Այս հանգանակութեան գործը յանձն առաւ Պ. Հայկ Դուկասեանը, որը կարողացել է հանգանակել և փոխադրել Տ. Զուշանիկին-Տիկին ընդամէնը 682 դրամ:

Պ. Դուկասեանն այդ հանգանակութեան մասին իր տւած զեկուցման մէջ զանգատուում է, որ Թէհրանի Հայ հասարակութիւնը „գործնականապէս չաջակցեց հանգանակութեանը և չյարգեց հանգուցեալի յիշատակը“:

Եթէ մասամբ իրաւացի է Պ. Դուկասեանի զանգատը, ապա ուրեմն իրաւացի պէտք է համարել և այն փաստը, որ Հ. Արշալոյսեան այդ կոչը, որը մի տեսրակի հետ յանձնուած էր Պ. Դուկասեանին, հասարակութեան շատ ու շատ անգամներին անձանօթ է եղել. և այդ է պատճառը, որ հազիւ միայն մի 20 հոգի են մասնակցել հանգանակութեանը. այն ինչ նւիրատուութեան պատրաստակամ մարդկանց մի սուտար մաս անտեղեակ է մնացել Պ. Դուկասեանի յանձնառութիւնից:

2. Ն Ի Ի Ր Ա Տ Ի Ռ Ի Թ Ի Ի Ն.

Համայնական Վարչութիւնն այս տարւոյ ընթացքում ունեցել է հետեւեալ նւիրատուութիւնը:

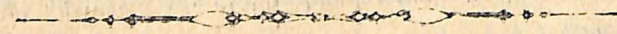
Պ. Զարարիտ Սարգսեանը մի նամակով իր հանդուցեալ Ղուկաս որդու Գրամմօֆօն ընկերութիւնից ստանալիք բաժին-գումարը յանձնել էր Հ. Վարչութեան կարգադրութեանը, որիէ բարեգործական նպատակի յատկացնելու համար ի յիշատակ հանգոցեալի անւան:

Հ. Վարչութեան կողմից ընտրւած յանձնախումբը, Գրամմօֆօն ընկերութեան միւս անդամ Պ. Համբարձում Հայրապետեանի հետ, եկել են մի համաձայնութեան, և որոշումն ու վճիռը երկուսանք ստորագրւած են:

Ըստ այդ համաձայնութեան հանդուցեալ Ղուկասի բաժինը ամբողջութեամբ ծախւած է Պ. Համբարձում Հայրապետեանին 1500 թումանով՝ գանձելի 3 նւագով՝ մի տարւոյ ընթացքում:

Պէտք է ասել նաև, որ յիշեալ գումարի դէմ տակաւին կան հանդուցեալի մի քանի անձնական պարտքերը: Այնպէս որ գուտ գումարը տակաւին վերջնականապէս յայտնի չէ:

Այնու ամենայնիւ Հ. Վարչութիւնն յայտնում է իր շնորհակալիքը Պ. Զարարիտ Սարգսեանին այս նւիրաբերութեան առթիւ:

Ժ. Հ Ա Մ Ի Յ Ն Ա Կ Ա Ն Վ Ա Ր Չ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Յ Ե Ր Ա Բ Ե Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը
Պ Ա Ր Մ Ի Կ Կ Ա Ռ Ա Վ Ա Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Հ Յ Տ.

1. Թ Ա Գ Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ս Օ Ւ Թ Ա Ն Ա Տ Մ Է Ի Չ Ա Տ Ի.

Սօլթան Ահմէդ Չահի թագադրութեան առթիւ Պարսկաստանի մայրաքաղաքն ամաղջապէս տօնական պատրաստութիւնների մէջ էր: Համայնական Վարչութիւնն, իբրև Թէհրանի հայութեան ներկայացուցչական մարմին, պէտք է որիէ կերպով մասնակցելը երկրի Պետի թագադրութեան հանդէսներին: Այդ առթիւ կազմւած յանձնաժողովի վրայ պարտականութիւն էր գրւած, պատրաստել հայերէն և պարսկերէն լեզուներով մի շնորհատուր կան ուղերձ-ալբոմ Չահին մատուցանելու համար:

Յանձնաժողովն իր ծախքերը պէտք է հողար հանգանակութեամբ: Ներկայացրած հաշիւներից պարզեց, որ ծախսել է ընդամէնը դր. 1042.75: Համարեա հէնց այդքան էլ հանգանակել էր:

Պէտք է ակնարկել այտակ այն միջնադէպի մասին, որ թագադրութեան հանդէսի ժամանակ մեր ներկայացուցիչներն իրենցից անկախ պատճառով թիւրիմացութեամբ չէին կարողացել ներկայացնել ուղերձ-ալբոմը: Այդ միջնադէպը դրդեց բացատրութիւն ուղելու մինիստրական յանձնախմբից այն մասին, որ մի հպատակ համայնքի ներկայացուցիչները հարկատու չափով յարգանքի չեն արժանացել: Այդ առթիւ կամրագրւած բողոք-գրութեան էական կէտերն են. —

Ա ,,Ինչո՞ւ Հայոց ներկայացուցիչները չեն ընդունել:

Բ ,,Ինչո՞ւ չեն ընդունել Հայոց ուղերձն ու ալբոմը:

Գ ,,Ինչո՞ւ ,,Մէջիտը Զուրայը Մէյլի“ ում և պալատում Հայոց ներկայացուցիչները չեն հրաւիրւած եղել: Հայ հասարակութեան ներկայացուցիչներն այն մարդիկն են, որոնց բնարում է Թէհրանի Հայոց Համայնական Վարչութիւնը:

Դ ,,Ինչո՞ւ չեն հրաւիրւել այնպիսի մարդիկ: սրանք Պարսկաստանի Սահմանադրութեան համար քաջարար կոխներ են մղել: Ի վերջոյ աուած է, եթէ այդ գրութեանը մինչև մի շարտթ պատասխան չարւէ, այդ պիտի նշանակէ, որ Պարսիկ Կառավարութեան կողմից այդպիսի վարմունքը զեաուարեալ է եղել“:

Մեր այդ գրութեանն ի պատասխան բացատրութիւն արւեց, որ դէպքը անգի

է ունեցել թիւրիմացութեամբ և ոչ թէ հայ համայնքին վերաւորանք հասցնելու որեւէ միտումով: Եւ իբրև աղացոյց այդ խօսքերի, հրաւիրում էին Տ. Վարչութեանն, ուզարկել հայոց ներկայացուցիչներին թաղապետութեան օրանից մէկ ամիս յետոյ, Սալթանաթարաղ ամառանոցում, Ռամադան ծովի ամսից անմիջապէս յետոյ, Չափվալ ամսի 1-ի տօնին, ներկայանալ Չահին և մատուցանել ուզերձը: Ընդունելութիւնն այս անգամ Չահի մօտ եղել էր շատ սիրալիր: Բարձրագոյն Կառավարութեան՝ գէպի հայ տարրը տածած՝ յարդանքի և արժանապատուութեան հաւաստիացումներով համեմատ: Յատկապէս միջնադէպին առիթ տուց նախաբարները Չահի առաջ խօսել էին հայերի մասին մեծ գովեստով:

2. ՄԵՋԼԻՍԸ ԵՒ ՊԵՐՍՊԵՔՍՅՈՒՆԸ:

III ՄԵՋԼԻՍԻ ընտրութիւններին հայերի մասնակցութիւնն ուշացաւ այն պատճառով որ սկզբում նազմիէն (ստաիկանութիւնը) յայտարարել էր թէ ոչ-մուսուլման տարրերը չափաք է ծառայեն իւր պաշտօնավայրերում: Այս յայտարարութիւնը վերաւորանք համարելով պարսկահապատակ հայութեան հասցէին, Տ. Վարչութիւնը մի կողմից քաղաքացիական իրաւահաստատութեան պահանջներ անելով Կառավարութեան մօտ, միւս կողմից ստիպւած զգաց զիմել պարսկահապատակ հայ շրջաններին ձեռնպահ մնալու ՄԵՋԼԻՍԻ ընտրութիւններին հարցում, մինչև որ Կառավարութիւնը յետ կվերցնէ իւր յայտարարութիւնը, որ յատկապէս հայերի գէմ էր ուղղւած:

Երկար բանակցութիւններից յետոյ, երբ արած հարցապնդումներին գոհացում արեց, Տ. Վարչութիւնը միջնադէպը հարթում համարելով, սկսեց զրազել ՄԵՋԼԻՍԻ ընտրութիւնների հարցով և մի նոր հրաւեր ուզարկեց շրջանների հայ համայնքներին մասնակցելու ՄԵՋԼԻՍԻ ընտրութիւններին աւելով հայ պատգամաւոր:

Ուրախութեամբ պէտք է յիշատակել, որ շրջաններն արձագանք աւելով Տ. Վարչութեանն, զրազեցան ընտրութիւններով:

Քեւտութեանց վրայ հսկող Կառավարութեան կողմից ընտրւած՝ հայ յանձնախմբի-անձուման նօզարի ունեցած փաստաթղթերի հիման վրայ, կարելի է ասել, որ հարաւային Պարսկաստանի հայերը մասնակցել են III ՄԵՋԼԻՍԻ ընտրութիւններին և աւել են քւէներ հետեւալ չափերով. —

Թէհրան	230
Վանակ, Խորդին, Գարուս	33
Ղարալան	411
Մաղանդարան	18
Համազան	110
Սարգւար	5
Արաղ-Սալթանարաղ	733
Բարվաւի	1674
Նոր-Ջուղա	21

3235

որից 3214 ձայնով ընտրւած է հայոց Պատգամաւոր Պ. Յովսէփ Միրզայեան: Այսպէս ուրեմն հարաւային Պարսկաստանի հայութիւնը մասնակցում է III ՄԵՋԼԻՍԻ ընտրութիւններին աւելով միայն 3235 ձայն:

Ատրպատականի պատգամաւորի ընտրութեան մասին ոչինչ չգիտենք:

Իբրև ծանօթութիւն հարկ ենք համարում ակնարկել, որ Նոր-Ջուղայի քմահաճ ընտրութեան ձեռնադրին գժւարութիւն պատճառեց գործին: Այնտեղ կատարել է ,,երկաստիճան“ ընտրութիւն: Այն ինչ յայտնի է, որ ընտրութիւնները կատարւում էին արդէն յայտարարւած սրու օրէնքների հիման վրայ. յամենայն գէպս ուղղակի և ոչ երկաստիճան ընտրութեամբ: Այդ է պատճառը, որ Նոր-Ջուղան միայն ,,21“ քւէ է աւել:

Այսպէս թէ այնպէս յանձնախմբի կարծիքով, հետեւանքների ամբողջ պատասխանատուութիւնն այս անգամ մեր հայկական ընտրութիւնների վերաբերմամբ ընկնում է Նոր-Ջուղայի վրայ:

3. ,,ՀԱՅՈՅ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԻ՝ ՊԵՏՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ:

Այս տարեշրջանում Համայնական Վարչութեան և Պետական ատեանների միջև կատարւած զրազութեանց մէջ այս-այն ընտանեկան-ժառանգական-ամուսնական խնդիրների առիթով պարզեց հետզհետէ, որ ներկայ պարսիկ կառավարական ատեաններն այլ ևս արամազիր չեն նախկին բարեհաճ վերաբերմունքը ցոյց աւել հայերին արած առանձնաշնորհումների վործադրութեանց

մէջ: Նոյնիսկ այնպիսի խնդիրներ, որոնք սկզբունքով պէտք է ենթարկուին հայ հոգևոր իշխանութեան իրաւասութեանը, — մի հանգամանք, որ հաստատուած էր պետական ֆարմաններով և կառավարչական պատասխանատու անձանց անուկց ստաբիլացում և կնքում գրութիւններով. — այժմ խախտումն էր նկատուած այդ սկզբունքի և հայոց իրաւունքների սահմանափակման սկիզբն էր գրուած: Երբեմն նոյնիսկ միանգամայն անգլխակ ձեռնարով առանձնաշնորհումների փոստին, հրաւիրում էին Համայնական Վարչութեանը պետական դատարաններում վճարելու այս կամ այն հարցը պարտական Չառխաթի բնդհանուր օրէնքների թեւադրութեամբ: Համայնական Վարչութիւնն իր հերթին մերժում էր կառավարութեանը հաճելի ձևով մօտենալ խնդիրներին և միշտ պնդում էր ձեռք բերած իրաւունքների գործադրութեան վրայ: Կարեւոր ենք համարում այստեղ յիշել բառացի այն հատուածներն այդ փոստաթղթերի, որտեղ շեշտուած են մեր իրաւունքների մասին. —

Ա. Հայոց ազգի ժառանգական խնդիրներն իրենց կրօնի օրինաց համաձայն պիտի վճարին:

Բ. Եթէ երկու կողմի բողոքարկուները հայ լինեն և օրինական (Չառ'ի) վճ ունենան, Ազգիկի (Արդարադատութեան) կողմից միջամտութիւն և բնդ-դիմութիւն չպէտք է լինի. որպէսզի վէճերը և պահանջները քննուին և լուծուին քրիստոնէական օրէնքների համաձայն:

Գ. Մէջիւրը հաղորդել է ներքին Գործոց նախարարութեանը՝ պատիրելու կառավարական բոլոր շրջաններին, հայոց ժառանգական խնդիրները, եթէ է ի գէտ ժառանգները բոլորն էլ հայ լինին, քննուին, լուծուին և վճարուին քրիստոնէական կրօնի կանոնների համաձայն:

Այս իրաւունքների վերստին որոշման և հաստատման խնդիրը սակայն մնում է ասկաւին առկա չ. Վարչութիւնից անկախ պատճառներով, որովհետեւ յայտնի է թէ մեր երկրի քաղաքականութիւնն ինչ որակ ունէր և ունի այժմ. մասնաւոր ինչպիսի արամադրութիւն և վերաբերութիւն կար գէտի հայ ատարը: Այսպիսի պայմաններում շատ պարզ է ցանկալի արդիւնքին հասնել ոչ մի կերպ հնարաւոր չէր: Ուստի յետաձգուած է սղատելով աւելի յարմար հանգամանքներում վերաբարձարձելու հայոց իրաւունքների հարցը:

Պէտք է ասել, որ բնդհանրապէս Կառավարութեան հետ ունեցած մեր խնդիր-

ները մնում էին ձգձգուած, անկերպարան և անվճար: Կառավարութեան տեսակէտերն անորոշ և երկրան. երբեմն ուշադիր մեր դիմումներին և երբեմն ոչ:

Տէնց այդ իսկ պատճառով մի քանի այլ խնդիրներ, յարուցուած այս ատրեշրջանում, երկար քաշքշելուց և ձգձգելուց յետոյ, կամ հողի կարելի է եղել մի կերպակացութեան յանդիւ և կամ խնդիրները մնացել են առկախ գրութեան մէջ:

4. ՀԱՅ ՕՂԵՎԱՃԱՌՆԵՐԻ ՀԱՐՅԸ.

Մեր իրականութեան մէջ համարեա ամէն ատրի էլ մէջտեղ է եկել հայ օղեվաճառների հարցը զանազան գունատրութեամբ: Բայց աւելի յաճախ իբրև հասոյթի մի աղբիւս՝ այդ հարցը շահագործել է պետական գանձարանի օղակին: Այս վերջին տեսակէտով է այս անգամ հրապարակ գալիս օղեվաճառութեան հարցը:

Յայտնի է, որ մեր երկիրը տակաւին հաստատուն որոշում կամ օրէնք ողելից ըմպելիքների վերաբերեալ չունի: Հետևարար ամէն անգամ հարկահանութեան մի նոր սխաւեմը գործադրելով՝ իբրև փորձ՝ պատճառ է լինում, որ գործեալ բացէ այդ խնդիրը:

Անցեալներում միայն օղու համար էր հարկ վճարում. իսկ զինու փոխարէն խաղողի վրայ էր հարկ գրում: Այժմ խնդիր է յարուցել հարկ վերցնել նաև զինուց: Չատ պարզ է, որ նոր հարկի գործադրութիւնը պէտք է սկզբում բողոքներին, գժգոհութեանց և բնդհարումների առթիւ տար:

Այս անգամ յարուցուած հարցը գալիս է զբոսից-գաւառներից նոր-Չուրա-Սալահանից և Սուլթանարազ-Արազից:

Տ. Վարչութեան հարցապնդումներին ի պատասխան երկրի կեդրոնում-այստեղ բացատրութիւն են ապիս մեր ներկայացուցիչներից մէկին, մասնաւոր խօսակցութեան մէջ, թէ զինու համար հարկատրութեան օրէնքը նոր է, և իբրև փորձ գործադրութեան է գրում նախ գաւառներում. այն նկատումով, որ եթէ յաջողութիւն ունեցաւ ապա պիտի գործադրեն նոյն օրէնքը նաև այլ կեդրոններում:

Տ. Վարչութեան տեսակէտը՝ սղելից ըմպելիքներից հարկ վերցնելու մասին պարզ է, որ և բացատրուած է գաւառներին սղուած գրութեանց մէջ: Նկատի

ունենալով, որ ողելից ըմպելիքների գործածութիւնն սկզբունքով հասարակական առողջութեան համար մի շատ վնասակար սովորութիւն է, ուստի Հ. Վարչութիւնը խորհուրդ էր տալիս՝ տալ այդ հարկերը, քանի որ այդ հարկերը օգնականներն իրանց գրգռանից չէին տալիս, այլ վճարում էր ի հաշիւ ողելից ըմպելիք գործածողներին:

Հ. Վարչութիւնը հրաւիրելով տալ նոյն հարկերը, նկատի ունէր և մի այլ յարգելի հանդամանք: Այդ այն է որ ալիօճօլային նոր կանոնադրութեան ամենավերջին՝ 11-րդ յօդուածում, խոստում է լինում՝ „ակցիզային մուտքի 50% յատկացնել մեր երկրում հիւանդանոցների և կրթական հաստատութիւնների համար“:

Ահա այդ յօդուածն էլ աչքի առաջ ունենալով Հ. Վարչութիւնը խորհուրդ էր տալիս վճարել հարկը և ազա ըստ ժամանակին պահանջել §11-րդի գործադրութիւնը:

ԺԱ. ՄԻՋԱԶԵԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԱԶԵԵՅՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԻ ՎՐԱՅ.

1914-ի ձմեռը ծագած ուսու-տաճիական կռիւների պատճառով աղէտներին ենթարկեց Աւրպատականի հայ ժողովուրդը: Զատերն ստիպւած հեռացան Թաւրիզից իսկ բաւականաչափ հայեր ապաստան գտան Ամերիկական հիւպատոսարանում: Պաշարի պակասութեան պատճառով Թաւրիզի Առաջնորդարանը Ալեքսան խան Թունեանի միջոցով Թէհրանի հայերի գրամական օգնութիւնն էր խնդրել:

Միևիթարական է յիշատակել այստեղ, որ սոյն տարւոյ Փետրւար ամսին փոխադրեց Աւրպատական 400 թումանի մի գումար: Առաջնորդարանն այդ առթիւ շնորհակալութիւն էր յայտնում բոլոր նւիրատուներին:

Հ. Վարչութիւնն էլ ունէր արամադրելի մի գումար Թէհրանի հայ ժողովրդի աղքատիկ գասակարգի „պաշարի“ համար:

Պարսիկ ասրբի ղէպի հայութիւնը տաժած աննպաստ արամադրութեանց պատճառով կազմեցաւ այստեղ մի յանձնախումբ, որ պիտի բանակցէր կառավարական բարձր ատեանների ներկայացուցիչների հետ, ցրելու համար ընդհանրապէս պարսիկ բոլոր շրջանների, ատեանների և մանաւանդ լրագրութեան յարուցած հարձանքը հայերի դէմ:

Մինիստրների հետ ունեցած անսակցութեանց միջոցին փոխադարձ բացատրութիւնների մէջ մեր պատգամատրներն ակնարկել են հայերի ղէպի Պարսկաստանն ունեցած հուսատարմութեան, արած ծառայութիւնների, և յատկապէս մօտիկ անցեալում այս երկրի Սահմանադրութեան համար տւած զոհերի մասին. և որ ոչ մի պատճառ չկայ որպէս զի հայերը թշնամական զիրք բռնած լինեն ղէպի պարսիկներն ու Պարսկաստանը:

Մինիստրներն էլ իրանց հերթին հանգստացնում են մեր պատգամատրներին փաստութիւն յայտնելով հայ ասրբին. յայտարարում են, որ Պարսիկ կառավարութեան պարտականութիւնն է հայերի կեանքը, գոյքը և պատիւը պաշտպանել ու ապահովել:

Պատգամատրները մինիստրների ուշադրութեանն են յանձնում նաև պարսիկ

լրագրութեան բռնած գիրքը գէպի հայերը:

Մեր պատգամատրոնքի պահանջներն ամփոփւած են հետեւոյ բռնաձեւերով:

1 Կառավարութիւնը պէտք է հարկ եղած միջոցները ձեռք առնել և զրտարտիչ լուրերը հերքել:

2 Աղղերի համերաշխութիւնը խախտողները պէտք է ենթարկեն պատժի:

3

4 Երբ Կառավարութիւնը որեւէ աղբիւրից հայերի մասին հակասական լուրեր է ստանում, պէտք է անմիջապէս հայերին գիմէ բացատրութեան համար:

Մինիստրները խոտտանում են.—

1 Հարկ եղած միջոցները ձեռք առնել և զրտարտիչ լուրերը հերքել:

2 Նազմիէին (Ոստիկանութեանը) պատիրել, որ այդպիսի լուրեր տարածողներին հատուկէ:

3 Հարկաւոր գէպում հրաւիրել հայոց ներկայացուցիչներին բացատրելու համար:

4 Տարածւած սուտ լուրերը Կառավարութեան կողմից թերթերում հերքել:

Պատգամատրութիւնը լուծւած չէ և տակաւին շարունակում է իր պաշտօնն ու գործունէութիւնը:

Պատգամատրութեան անդամներն են՝ Ալեքսան խան Թունեան, Մաթէոս խան Մելիքեան և Պ. Յովսէփ Միրզայեան:

Մի այլ առթիւ պատերազմական մինիստրի հրաւերով Տ. Վարչութեան անդամներից Արսէն խան Մարգարեան ներկայացել և բացատրութեան մէջ մանկելով հերքել էր Թուրքից ստացւած Ատրպատականի հայերին զրտարտող լուրերը:

Ընդհանրապէս պէտք է ասել, որ մեր պատգամատրութեանց տեսակցութիւնները բուական աղղեցին պարսիկ հաստրակաց տրամադրութեան վրայ և հետզհետէ նախիկին լարւածութիւնն անցաւ: Մինիստրներն էլ իրանց խոտտաններէ 4-րդ կարեւոր կէտը իրագործեցին հերքումներ ազդարելով կիսապաշտօնական թերթերում: Միտժամանակ շատ յօդւածներ լոյս տեսան պարսիկ թերթերում հայերի արած պատճական ծառայութիւնների և արժանատի գործերի մասին զրուատող սգով զրւած: Այդ յօդւածների ապագրութեան, և առհասարակ պարսիկ մամուլում հայանպատ թղթակցութեանց լոյս տեսնելու մէջ, կարեւոր մասնակցութիւն է ունեցել Մաթէոս խան Մելիքեանն, իր անձնական պատասխանատրութեամբ:

Ռուս-տաճկական պատերազմի հետեանքով հայ ժողովուրդը ենթարկեց բազմատեսակ աղէտների: Տան աշխատատուր ձեռքը պակասեց, շատ վայրերում հայ գիւղացին իր աշխատանքները դադարացրեց: Գաղթական-փախստականները և բազմաթիւ անպաշտպան որբերը լցեցան Կովկասեան մեծ ու փոքր կեղքոնները հրապարակներն ու փողոցները:

Կարիքն ու թշուառութիւնը մեծ ծաւալ ստացաւ. օգնութեան պահանջն ազգակող ամենուրեք: Օգնութիւն ռայց կազմակերպւած, երկարատե օգնութիւն էր պէտք, հայութեան ցրւած մասերն առայժմ պատասարելու-պահպանելու համար, և ապա, երբ պատերազմը դադար կառնէր, հայ գեղջուկին հնարաւորութիւն արւէր, որ նա վերադառնար իր փարախը, շարունակէր վառ պահել իր օճախը և ծագկեցնէր վաթանը խաղաղ շինարարական աշխատանքով:

Այդպէս էր թեկադրում հայութեան ազգային շահը: Այդ նպատակով անա կազմակերպւում է Ս. Էջմիածնում Ամենայն հայոց Կաթողիկոսի հովանաւորութեամբ մի յանձնախումբ՝ „Գլխաւոր Կարգադիր Յանձնաժողով Եղբայրական Օգնութեան“: Յանձնաժողովը բաղկացած էր՝ Կովկասեան բոլոր հայաշատ կեղքոններում այդ նպատակով կազմակերպւած՝ հայ մարմիններէ և վարչութիւններէ ներկայացուցիչներից:

Թէհրանի հայոց համայնական Վարչութիւնն արձագանք տալով Ամենայն հայոց հայրապետի կոչին, հրաւիրեց տեղիս բոլոր վարչութիւններին և մարմիններին մի ներկայացուցչական յանձնաժողով կազմելու, ձեակերպելու և ուղղութիւն տալու համար մեր մասնակցութեան գործին այդ համազգային ձեռնարկութեան մէջ:

Յանձնաժողովն արդէն կազմակերպւած է և կոչւում է „Թէհրանի Եղբայրական Օգնութեան Կեղքոնական Մարմին“: Սա անցել է գործի այս տարւայ Յունիս ամսից: Եղբայրական Օգնութիւնը ծրագրել է իր գործունէութիւնը մէկ տարւայ համար: Տուրքեր պէտք է հաւաքել ամսէ-ամիս: Մարմինը յոյս ունի, որ կարող է տուրքեր հաւաքել ամսական 500-ից մինչև 1000 թուման:

ԺԲ. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԻՑՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

Կենսական փորձերը ցոյց են տալիս, որ Համայնական Վարչութիւնը կոչւած է մի շատ կարեւոր դեր ունենալու, ոչ միայն լոկ տեղական՝ Թէհրանի Հայ ժողովրդի՝ շահերի տեսակէտից, այլ և ընդհանուր Պարսկահայութեան համար: Հ. Վարչութիւնը կոչւած է վառ պահելու և դարգացնելու համար պարսկահայերի ներքին ինքնավարութեան գաղափարը: Ապագայում այս Համայնական Վարչութիւնը պէտք է դառնայ համայն պարսկահայութեան ներկայացուցչական մարմինը, որի մէջ պիտի մտնեն պարսկահայ բոլոր կեդրոնների ներկայացուցիչ անդամները:

Ժամանակ է, որ Հ. Վարչութեան որեէ անդամն աւելի լուրջ վերաբերէ իր ստանձնած պաշտօնին. ժողովներից բացակայութեան դէպքերը հազարէկ երևոյթներ լինեն միայն:

Ժամանակ է, որ Թէհրանի Հայ հասարակութեան բոլոր խաւերն աւելի մօտենան իրանց ներկայացուցչական մարմնին և ամէն կերպ աջակցեն այդ մարմնի ուժեղանալուն:

Քաղաքիս միւս ազգային-հասարակական մարմիններն աւելի ճշտապահ և շիտակ լինեն իրանց պաշտօնական յարաբերութեանց մէջ դէպի Համայնական Վարչութիւնը. օրինակ՝ Վարչութեան որեէ գրութեանն ըստ հնարաւորութեան շուտով պատասխան տան, և ոչ թէ ամիսներ թողնել անպատասխան, մինչև որ հարկ լինի կրկնել միևնոյն նամակը: Գրաւոր պատասխանների յապաղումը միշտ պէտք է բացատրել վարչական մարմինների թուլութեամբ:

Տեղեկագրեր ներկայացնելու ժամանակի մասին պէտք է ասել, որ այս տարի չյաջողեց աւելի շուտ գումարել տարեվերջի ընդհանուր ժողովը, որ ամէն տարի Մայիսի վերջին էր կատարում: Այդ փորձը նախորդ տարիներում էլ լրիւ չափով չէր յաջողում, որովհետև, յայտնի է, որ մի ընդհանուր ժողովով չէ վերջանում գործը. բացում է մի շարան ընդհանուր ժողովների. և երբ տաքերն սկսում են սաստկանալ, և ամառանոց զնացողների կարաւանը ծայր է առնում, մարդիկ այլ ևս ծանր են համարում ընդհանուր ժողովներին ներկայ լինել: Ուստի հրապարակային հաշուետւթեանց հարցը, Հ. վարչութեան կարծիքով, պէտք է թողնել առհասարակ աշնան ամիսներին, երբ աւելի նպատակայարմար է տեղեկագրեր կարգալ, ընդհանուր ժողովներ գումարել, քննադատութիւններ անել, նորանոր

հարցեր արծարծել, և ամենից վերջ նոր ընտրութիւններ էլ կատարել:

Ընդհանուր գիտողութիւնների շարքում չենք կարող մոռացութեան տալ և մի այլ խնդիր: Այդ այն է, որ Թէհրանի Հայ հասարակութիւնը գոհացուցիչ չափով չէ հետաքրքրում հասարակական գործերով և ընտրութիւններով: Խուսափում է ընդհանուր ժողովներից, ազգային մարմինների ընտրութիւններից ինչպէս նաև Մէջլիսին հայ պատգամաւոր տալու դէպքում: Ըստ դարմանալի է, որ այս հասարակութեան ամենամեծ մասը նոյնիսկ պարզապէս քիչ տալու տրամադրութիւնն էլ չունի. օր. Վերսուզիչ մարմնի ընտրութեան դէպքում քիչ-թուով վերցրել էին 134 հոգի, այն ինչ քիչ տակ էին միայն հազիւ երեք տասնեակ մարդիկ միայն:

Մի շատ կարեւոր հանգամանք էլ պէտք է մենք մասնացոյց անենք. այդ ընդհանրապէս մեր վարչութիւնների գրաւոր գործունէութեանց պահպանութեան հարցն է: Եթէ այսօր որեէ մէկը փորձէ տալ Թէհրանի հայոց 1/2 դարից աւելի պատմութիւնը, նա պէտք է դիմէ կենդանի վիաներին միայն, որովհետև գրաւոր յիշատակարաններ նախորդ շրջանների վերաբերեալ գոյութիւն չունեն այսօր, որովհետև վարիչ մարմինների անփութութեան շնորհիւ կորել են: Ո՛ւր են, օրինակի համար, Թէհրանի մի քանի տասնեակ տարիների հոգաբարձական, մանկավարժական, թատերասիրաց, ընթերցասիրաց և այլ ընկերութիւնների գործունէութեանց փաստաթղթերը, արձանագրութիւնները, տեղեկագրերը:

Ուրախայի է սակայն, որ վերջին տարիներն աւելի խնամոտ վերաբերութիւն է լինում յիշատակարանների պահպանութեան նկատմամբ: Այս խնդրի վրայ մենք հրաւիրում ենք բոլոր վարչութիւնների յատուկ ուշադրութիւնը և օրինակելի հետևողականութիւնը:

Վերջացնելով մեր ասելիքներն այս ընդհանուր գիտողութիւնների վերաբերեալ, չենք կարող ցաւակցութիւն չյայտնել այն մասին, որ այս տարեշրջանում մեր Վերսուզիչ Յանձնախումբը չշարունակեց իր սկսած գործունէութիւնը: Այդ իսկ պատճառով այդ յանձնախումբի քննադատական գեկուցում-տեղեկագրերը պակասում է մեր ներկայ հրատարակութեան մէջ:

ԹԷԶՐԱՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ

ՄՈՒՏՔ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՇԻՆԿՇԻՌ

Երես Տեսակի	ԿՂԻՌ (1910/11-ի տղադրւած հաշից)			
	Մնդուկում կանխիկ	30 80		
	Եղբարք Թումանեանց մօտ	1745 95		
	Ուսուցիչներինց՝ անցեալ տարւոյ քուանոր	2441 60	4218	35
	ԿՏԱԿԱՆ ԵՒ ՆԻՐԻԱՆ ՓՕՆԴԵՐԻ ՏՈԿՈՍՆԵՐ			
	(1911 Սեպտ. 1-ից մինչև 1912 Օգոստ. 31, 0% 9-ով)			
130	Հանգ. Մարտիրոս խանի կտակած 8400 թ. տոկոսը	7560		
„	„ Հռիփսիմէ խանըմի կտակած 335 թ. „	301 50		
„	„ Սուլէյման խանի „ 50 թ. „	45		
„	Աղա Սէթ Ներսէսեանի նւիրած 10,000 թումանից			
	դանձւած 67443,05 դրանի տոկոսը	6069 85		
„	Սկեանդար խան Գալիթխանեանի նւիրած 1000			
	թումանի տոկոսը	900		
„	Տիկին Մ. Սէթխանեանի նւիրած 1000 թ. տոկոսը	900	15776	35
	ԱՆՁԵՌՆԵՐԻ ՓՕՆԴԻ ՏՈԿՈՍՆԵՐ			
130	Ջանազան անձանց մօտ դանւած 4300 թ. 0%0-ից		3650	
	ԿԱԼԻԱՃԱԿԱՆ ՎԱՐՁԵՐ			
116	Կատարինէ խանըմի յիշատակին՝ հանգ. Մարտիրոս			
	խանի կտակած տան մի տարւոյ վորձը		4200	
	ՏԱՐԵԿԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐ			
114	Պ. Յովհաննէս Աւետեանից՝ Քաղսեան օրիորդաց			
	դպրոցի տարեկան նպաստը՝ 2000 ոսրլի	11240		
„	Եղբարք Թումանեաններինց 1911 և 1912 -ի նպաստ	1200		
„	Պարսկ-Ամերիկեան ընկերութիւնից մի տղքատ			
	սանի նպատ 10 ամուայ համար	150	12590	
	ՋԱՆԱԶԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐ			
„	Լուծւած երաժշտական ընկ. մնացորդը՝ նւիրւած	202 45		
„	Մելքոն Մելքոնեանից, ամուսնութեան առթիւ	250		
	Փոխադրելի	452 45	40434	70

ԵՐԿՍԵՌ ԴՊՐՈՅՆԵՐԻ

1911/1912 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ

ԵԼՔ

Երես Տեսակի	ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՆԵԱՆՔ			
122	Նիկոլ Գալեղարեանին՝ 75 ոսրլի			434 85
	ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՌՈՃԻԿՆԵՐ			
122	Նիկոլ Աղբարեանին՝ 1500 ոսրլի	8697 55		
„	Արշալոյս Սեիկեանին՝ 900 „	5218 55		
„	Մելքոն Բարամեանին՝ 872 „	4970 40		
„	Մօսիօ Աղբրին	4000		
„	Տ. Արուսեակ Պետրոսեանին	2000		
„	Օր. Մարօ Աստածատրեանին	1500		
„	„ Հռիփսիմէ Խարովեանին	1500		
„	„ Էլիզ Մէլքնիթէրին	1500		
„	Նիկոլ Գալեղարեանին	4275		
„	Բարսեղ Թովմատեանին	3000		
„	Յովհաննէս Մովսիսեանին	3500		
„	Տիգրան Մնացականեանին	3910		
„	Միքայէլ Ստեփանեանին	3910	47981	50
	ԾԱՌԱՆԵՐԻ ՌՈՃԻԿ			
„	Չահնագարին 11 ամուայ à 60	660		
„	Սարգսին 12 „ à 70	840		
„	Բէգլարին 11 „ և 18 օրւայ à 70	812	2312	
	ՆՊԱՍՏ ՏՐԻԱՆ			
114	Նախկին ուսուցիչ Գալուստ Բարսեղեանի ընտա-			
	նիին 12 ամուայ համար	720		
„	Ստեփան ծառային հիւանդութեան առթիւ	80	800	
	ՏՊԱՐԱԿԱՆ ԾԱՌՔԵՐ			
118	Փարսի 1910/11-ի հաշի մնացորդը	160		
„	„ 1911/12-ի հաշիւը	578	738	
	Փոխադրելի		52266	35

Երես սեռակի	Փոխադրեալ			
		452 45	40434 70	
130	Ս. Գէորգ Եկեղեցուց	450		
„	Ս. Թադէոս և Բարթուղիմէոս Եկեղեցուց	450		
128	Ջրօրհնաց խաչի քաւարութիւնից հանգանակած	1220		
„	„ մոմալաճառութիւնից գոյացած	203 60		
„	„ և Զատիկի այցելութեանց փոխարէն	120		
„	Հանգ. Տիկին Գուլիգար Ներսէսեանի՝ Եկեղեցու բակում թաղուելու տեղադրին	700		
129	Ինտերնասիօնալի մի գրօսանքից՝ ստացած Տ. Մ. Սարգսեանի մասնակցութեան շնորհիւ	180	3776 05	
	ՆԵՐԿԱՅԱՅՈՒՄ-ԵՐԵԿՈՅԹ-ՎԻՃԱԿԱՆՆԵՐ			
129	Մանկական ցերեկայթից և դասախօսութիւններից	85 50		
„	Աշակերտական տօնածառից դուռ արդիւնք	531 60		
„	Գլորոց. ձեռագործի վիճակախաղի 191 տոմսերից	573		
„	Ուսուցչական խմբի ներկայացման հասոյթ	2276 15	3466 25	
	ԹԱՏԵՐԱՍԻՐԱՅ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ			
„	Թատրոնական և կամուսաններից ստացւած		1582	
	ՍՏԱՅԻՆՆԵՐ ՏՈԿՈՍ			
130	Արշալոյս Սեիկեանից 90 թումանի տակոս		63	
	ԱԶԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ԹՈՂԱԿ ԵՒ ԴԱՍ. ՊԻՏՈՅՔՆԵՐ			
123	Անցեալ 1910/11-ի թոշակներից	165		
„	Ներկայ 1911/12-ի „	1439 5		
127	Դասական պլտոյքներից աւելորդ հասոյթ Գումար	371 65	14931 65	
			64253 65	
	ՊԱՐՏՔ ՎԵՐՑԻՆՆԵՐ			
132	1912/13-ի թոշակներից	1590		
115	Եզրարք Թումանեաններից	4737 90		
„	Յար. Մարտիրոսեանից	23 95	6351 85	
	Ընդհ. գումար		70605 50	

Երես սեռակի	Փոխադրեալ			
				52266 35
	ՋԱՆԱԶԱՆ ԾԱԽՔԵՐ			
119	Գլորոցական ծախքեր Աղբալեանի ձեռամբ	2756 90		
118	Տեղաբնակներ հաշի և արձանագրութեան	53		
„	Աւել, կողպէք, ջրամբար մաքրելու	14	2823 90	
	ՓՈՍՏ-ՋԵՌԱԳՐԻ			
„	Փոստ հեռագրի ծախք			24 45
	ԿԱՐԱՍԻՔ ԵՒ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ			
„	6 նոր վառարան և հների նորոգութիւն			325
	ՎԱՌԵՂԻՔ			
117	11 խալար 93 լիտր ածուխ գնւած			750 10
	ՋՈՒՐ			
„	Ղազարի թաղի զպրօցի համար	51 10		
131	Հասանարաղի „ „	100		
„	Բորջնուշի տան „ „	400	551 10	
	ՂԻՆՈՒԹԵԱՆՅ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ			
117	Ղազարի թաղի զպրօցի նորոգութիւն	701 55		
131	Հասանարաղի „ „	1178 35	1879 90	
	ՎՃԱՐԻՆՆԵՐ ՏՈԿՈՍՆԵՐ			
130	Եզր. Թումանեաններից 6000 թ. պարտքի %0-ը	5400		
„	„ „ ընթացիկ հաշի „ „	752 70	6152 70	
	ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԾԱԽՔԵՐ			
118	Հանգուցեալ Եփրեմի համար սլտակ և լենթ Գումար		112	64885 50
	ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻՆ ԿԱՆԵԱՎՃԱՐ			
132	1912/13-ի ռոճիկների հաշին տրւած			5720
	Գանձապահ հոգարարձութեան Յ. Մարտիրոսեան			70605 50

Արեւ Տեւրակի	ՎՃԱԿՐԱԾ ԵՒ ՆԻՐՐԱԾ ՓՅՆԴԵՐԻ ՏՈԿՈՍՆԵՐ			
	(1912 Սեպտ. 1-ից մինչև 1913 Օգոստ. 31, 1/10 9-ով)			
46	Հանգ. Մարտիրոս խանի կտակած 8400 թ. առկուր	7560		
„	„ Հովհաննիս խանի կտակած 335 թ. „	301 50		
„	„ Սուլէյման խանի „ 50 թ. „	45		
„	Աղա Սէթ. Ներսէսեանի ներքած 10,000 թումանից զանձւած 67443,05 դրանի առկուր	6069 85		
„	Սկեանդար խան Գաւթի խանեանի ներքած 1000 թումանի առկուր	900		
„	Տիկին Մ. Սէթ խանեանի ներքած 1000 թ. առկուր	900	15776	35
	ԱՆՁԵՌՆԵՐԻ ՓՅՆԴԻ ՏՈԿՈՍՆԵՐ			
„	Ձանազան անձանց մօտ գտնւած 4300 թ. 1/10-ից	3100		
„	Դպր. վիճակախաղից մնացորդ 177 թ. „	159 30	3259	30
	ԿԱԼԻԱԾԱԿԱՆ ՎԱՐՁԵՐ			
40	Կատարինէ խանքի յիշատակին հանգ. Մարտիրոս խանի կտակած տան մի տարւայ վարձը		4200	
	ՏԱՐԵԿԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐ			
22	Պ. Յովհաննէս Աւետեանից՝ Թագուհեան օրիորդաց գալըցի տարեկան նպաստը՝ 2000 ուրլի	11430		
„	Պարս. կառավարութիւնից	1600		
„	Եղբարք Թումանեաններից 1913 - ի նպաստ	600		
„	Պարսկ-Ամերիկեան ընկերութիւնից մի տղքատ սանի նպաստ 9 ամսւայ համար	135		
44	Ս. Գէորգ Եկեղեցուց	450		
„	Ս. Թադէոս և Բարթողիմէոս Եկեղեցուց	450	14665	
	ՋԱՆԱԶԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐ			
22	Քեռի խանից	300		
44	Ս. Թադէոս և Բարթողիմէոս Եկեղեցուց	100		
41	Ջրօրհնեաց և Ջատիկի այցելութեանց փոխարէն	50	450	
	Փոխադրելի		38350	65

Արեւ Տեւրակի	ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱԾԱՌՔ			
7	Հ. Պանիրեանին	700		
„	Ե. Արիշեանին	575		
„	Ա. Գրիգորեանին	600		
„	Հ. Պանիրեանին՝ Թիֆլիզում ծախսածը	175	2050	
	ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՌՈՃԻԿՆԵՐ			
„	Հայրապետ Պանիրեանին	5175		
„	Մելքոն Քարամեանին	5175		
„	Մօսիօ Աղիբի	4000		
„	Տ. Արուսեակ Պետրոսեանին	2000		
„	Ալէքսան Գրիգորեանին	3000		
„	Եսայի Արիշեանին (4 ամսւայ)	1840		
„	Օր. Ս. Յարութիւնեանին 4 1/2 „	1350		
„	Բարսեղ Թովմատեանին	4000		
„	Յովհաննէս Մովսիսեանին	3500		
„	Նիկոլ Գալէնդարեանին ուճիկ և աւելորդ դասերի	4466 65		
„	Տիգրան Մնացականեանին „ „	4833 35		
„	Միքայէլ Ստեփանեանին „ „	4833 35	44173	35
	ԾԱՌԱՆԵՐԻ ՌՈՃԻԿ			
25	Խանրարաին 5 1/2 ամսւայ à 70	385		
„	Սարգսին և Մինասին 6 1/2 „ à 70	455		
„	Բէգլարին 12 „ à 70	840		
18	Ղազարինաթաղի ծառային մի տարւայ	360	2040	
	ՆՊԱՍՏ ՏՐԻԱԾ			
22	Նախկին ուսուցիչ Գալուստ Բարսեղեանի ընտա- նիքին 4 ամսւայ համար		240	
	ԴԱՍԱԿԱՆ ՊԻՏՈՑՔՆԵՐ			
15	Գատաղբեր, տետրակներ, զրիչ, մատիտ և այլն		4136	15
	ՏՊԱՐԱՐԱԿԱՆ ԾԱՌՔՆԵՐ			
27	Փարոս տպարանի հաշիւը	148 50		
„	Թէհրան „ „	697 60	846	10
	Փոխադրելի		53485	60

ՄՈՒՏՔ

ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Երես ներկայի	Փոխադրեալ			
				38350 65
	ՆԵՐԿԱՅԱՅՈՒՄ-ԵՐԵԿՈՅԹ-ՎԻՃԱԿԱԽԱՆԱԳ			
29	Աշակերտական տօնածառից զուտ արդիւնք	474	10	
31	Դպրոցական ձեռագործի վիճակախաղերից	2020		
30	Ուսուցչական խմբի ներկայացման հասոյթ	1212	25	3706 35
	ԹԱՏԵՐԱՍԻՐԱՅ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԻՑ			
43	Թատրոնական եկամուտներից ստացւած			1628 75
	ՍՏԱՅԻՆՆԵՐ ՏՈԿՈՍ			
46	Ուսուցիչներին տրւած աւանսի %օ-ը			322
	ԱՂԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ԹՈՂԱԿ ԵՒ ԴԱՍ. ՊԻՏՈՅՔՆԵՐ			
38	Անցեալ 1911/12-ի թոշակներից	200		
„	Ներկայ 1912/13-ի „	19017		19217
	Գումար			63224 75
	Գանձւած՝ ուսուցիչ. անցեալ տարւայ աւանսը			5720
	ՊԱՐՏՔ ՎԵՐՅՐԱԾ			
42	Ազգային Խորհրդից			4000
	Ընդհ. գումար			72944 75

Ծանօթ.— 1911/12 և 1912/13 տարիների դպրոցական հաշիւները դասաւորութիւնը արւած է տղադրութեան ժամանակ Պրն. Լ. Քովանեանի կողմից, հաշիւները ընդհանուր միաձեւութեան և պարզութեան համար:

1912/1913 ՏԱՐԵՇՐՁԱՆԻ ՀԱՇԻՒ

ԵԼՔ

Երես ներկայի	Փոխադրեալ			
				53485 60
	ՋԱՆԱՋԱՆ ԾԱՒՔԵՐ			
11	Դպրոցական ծախքեր և ձեռագործի նիւթեր	2170	85	
18	Ղաղինաթաղի դպրոցի գնահատման և այլն	25	25	2196 10
	ՓՈՍՏ-ՋԵՌԱԳՐԻ			
1	Փոստ հեռագրի ծախք			50 80
	ՔԱՐՏՈՒՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՌՈՃԻԿ			
28	Պրն. Գ. Պետրոսեանին 4 ամսայ	166	50	
„	„ Ա. Գարագաշին 8 ամսայ	333	20	499 70
	ԿԱՐԱՍԻՔ ԵՒ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ			
1	Մարմնամարզական զործիքներ			55
	ՎԱՌԵԼԻՔ			
„	18 խալար 41 լիար քարածուխ գնւած			1124 50
	ՋՈՒՐ			
18	Ղաղինաթաղի դպրոցի համար			15
24	Հասանարաղի „ և Բորջնուշի տան			500
	ՉԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ			
18	Ղաղինաթաղի դպրոցի նորոգութիւն			239
1	Հասանարաղի „			41
	ՎՃԱՐԻՆՆԵՐ ՏՈԿՈՍՆԵՐ			
46	Եղբ. Թումանեաններին 6000 թ. պարտքի %օ-ը	5400		
„	„ „ ընթացիկ հաշի „	527	10	5927 10
7	Ապրիլ ամսում ուսուցիչներին աւելի վճարւած			100
	Գումար			64233 80
45	Վճարւած անց. տար. պարտք վերցրած գումարները			6351 85
42	Նոր հոգար. վճրծ. (Բորջնուշի տան 3 ամս. վարձը)			1050
	(9/22 Յուլ.—9/22 Հոկտ.)			1309 10
	„ վճարելի կշիռ			
	Գանձապահ - Հոգարարձու՝			72944 75

Յ. Մարտիրոսեան

Երես Տեսակի				
38	ԿՂԻՌ Կանխիկ (1912/1913 հաշիւից)			1309 10
	ԿՏԱԿՐԱՆՆԵՐ ԵՒ ՆԻՒՐԻԱՆՔ ՓՕՆԳԵՐԻ ՏՈԿՈՍՆԵՐ (1913 Սեպտ. 1-ից մինչև 1914 Օգոստ. 31, 9-ամ)			
30	Հանգ. Մարտիրոս խանի կտակած 8400 թ. սոկոսը	7560		
„	„ Հռիփսիմէ խանըմի կտակած 335 թ. „	301 50		
„	„ Սուլէյման խանի „ 50 թ. „	45		
„	Արա Սէթ Ներսէսեանի նւիրած 10,000 թումանից զանձւած 67443,05 դրանի սոկոսը	6069 85		
„	Սկեանդար խան Դաւիթ խանեանի նւիրած 1000 թումանի սոկոսը	900		
„	Տիկին Մ. Սէթ խանեանի նւիրած 1000 թ. սոկոսը	900	15776 35	
	ԱՆՁԵՌՆԱԴՐՆԵՐ ՓՕՆԳԻ ՏՈԿՈՍՆԵՐ			
34	Ալէքսան խան Թունեանից 2500 թ-ի 9/10	637 50		
„	Պ. Յ. Մարտիրոսեանից 500 „ „	349		
„	Դար. վիճակախաղից մնացորդ 177 թ. „	159 30	1145 80	
	ԿԱԼԻԱՆԵԱԿԱՆ ՎԱՐՁԵՐ			
27	Կառարինէ խանըմի յիշատակին՝ հանգ. Մարտիրոս խանի կտակած տան 1 սարի և 21 օրւայ վարձը	4445		
„	Տիկ. Անահիտի ՚ի յիշ. հանգ. Սարգսր Եփրեմ խանի նւիրած տներից 5 ամս. վարձ	1350	5795	
	ՏԱՐԵԿԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐ			
29	Պ. Յովհաննէս Աւետեանից՝ Թագուհեան օրիորդայ զպրոցի տարեկան նպաստը՝ 2000 սուրբի	11430		
„	Պարսիկ Կառավարութիւնից	1600		
„	Եղբարը Թումանեաններից 1914 - ի նպաստ	600		
„	Պարսիկ-Ամերիկեան ընկերութիւնից մի տարաս սանի նպաստ 1 տարւայ համար	180		
„	Ս. Գէորգ Եկեղեցուց	450		
„	Ս. Թաղէս և Բարթուղիմէոս եկեղեցուց	450	14710	
	Փոխադրելի		38736 25	

Երես Տեսակի				
43	ՈՒՍՈՒՅՁԱԿԱՆ ՃԱՆՊԱՐՏԱՆՈՒՄ			
„	Տեսուչ Գ. Ղամարեանին (100 սուր.)		589 70	
„	Կար. Այվաղեանին		500	
„	Կ. Ոսկերչեանին		500	
„	Ալ. Յովհաննիսեանին		400	
„	Գ. Ստեփանեանին		650	2639 70
	ՈՒՍՈՒՅՁԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՌՈՃԻԿՆԵՐ			
52	Տեսուչ Գարեգին Ղամարեանին		9000	
„	Պրն. Միհրան Ոսկերչեանին		4000	
„	„ Կարապետ Այվաղեանին		4000	
„	„ Ալէքսան Յովհաննիսեանին		4000	
„	„ Նիկոլ Գալէնդարեանին		4000	
„	„ Ալէքսան Գրիգորեանին		4000	
„	„ Գէորգ Ստեփանեանին		4000	
„	„ Արշալոյս Սեիկեանին (3 ամիս)		1250	
„	Տիկ. Աստղիկ Ուլուրարեանին (7 „)		1400	
„	Օր. Հռիփսիմէ Խոսրովեանին		2000	
„	Օր. Յասմիկ Փրէնդեան (200 թ. կէսընկերել է զպրոցին)		1000	
„	Պրն. Յովհաննէս Մովսիսեանին		3500	
„	„ Սամէլ Տէր-Յովհաննիսեանին		3500	
„	Միրզա Արզոյ Հօսէյն Ջէնարին		2500	48150
	ԵՆՈՒՆԵՐԻ ՌՈՃԻԿ			
„	Բէլլարին	ձ. 70	840	
„	Խանրաբային և Զարէլսին (11 ամիս)	„	770	
„	Դաւիթին և Դանիէլին	ձ 45	540	2150
	ԴԱՍԱԿԱՆ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐ			
45	Դատաւարներ, տեսարակներ, զբիշ, մատիա և այլն			5683 05
	ՁԵՌԱԳՈՐԾԻ ՆԻԻԹԵՐ			
46	Ջանաղան իրեր զնւած			1776 10
	ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԵՆՈՒՐԵՐ			
50	Փարոս տպարանի հաշիւը			348 50
	Փոխադրելի			60747 35

Երև սեփականի	Փոխադրեալ		38736 25
25	Քեռույց տարեկան արքայ սաների	500	
25	Պրն. Պետրոս Արզարից	200	
25	Պրն. Գարեգին Ամիրխանից, Համբարձում Հայրապետանից, Արշակ Գրիգորեանից, Ալբրեյտ Տէր-Գեորգեանից, Յովսէփ Միրզայեանից, ձ 100	500	
25	Քեռույց՝ Մանկական երեկոյթի առթիւ նւէր	500	
25	Գրիգորից՝ Եփրեմի յիշատակին նւէր	150	
25	Գրք. Յ. Ստէփանեանից փոխան ծաղկեփունջի նւէր	50	
25	Պրն. Գրիգոր Մարտիրոսեանից նւէր	190	
25	Ներքալի Գալիանից	50	
25	Բէկյարեանից, Չահրուիթ	47 50	
25	Գեղամ Սարգսեանից	28 50	2216
37	Մահակ-Մեսրոպեան ֆոնդ	3550 90	
66	Արշալոյս Գրադարանի	660	4210 90*
32	Ներկայացում-Երեւանի Վեճակաբանական		
32	Աշակերտ. առնաձայնից և երեկոյթից զուտ արդիւնք	729 80	
32	Գրք. Արեւիկայի խմբի ներկայացումից	1931	
32	Պրն. Արեւիկայի խմբի ներկայացումից	899 35	
32	Մահակ-Մեսրոպեան երեկոյթներից	3317 80	
33	Հանգ. Նիկ. Յովակիմեանի ձեռնար. գրք. վիճակախ.	1955	8832 95
31	Թատրոնական եկամուտներից ստացւած		2500
38	Անցեալ 1912/13-ի 2963 զուտից	1283	
38	Ներկայ 1913/14-ի 22825	20988	22271
	Գումար		78767 10
35	ԳԱՆՁԻՆՆԵՐ ՄԱՅՐ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐ		
35	Ալեքսան խան Թունեանից	25000	
35	Պրն. Յ. Մարտիրոսեանից	5000	
35	Ալեքսան Արքայազանից	500	35000 *
62	Տիկ. Անահիտից գանձւած ՚ի յիշատակ իր ամուսնու մանկապարտէզի շէնքը գնելու համար		40000
	Ընդհ. գումար		153767 10

*) Առն 2 գրիչների գումար՝ զրն. 39,210.90 - ի վերայ, աւելացելով նաև 789.10 զրան = 40000 զրան, անձեռնմխելի յանձնւած է Ալեքսան խան Թունեանին 0/0 9-ով:

Երև սեփականի	Փոխադրեալ		60747 35
51	ՉԱՆՔԵՐ		
51	Գլխաւոր մանր ծախքեր	536 80	
50	„Արև“ - ում յայտարար. և „մէճմարի“ զնահատման	116 60	653 40
50,39	Փոստ հեռադրի ծխք. նաև Գր. Մտեփանեանի միջ.		215 30
43	ՔԱՐՏՈՒՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՌՈՃԻԿ		
43	Պրն. Նիկոլ Գալեղարեանին		300
49	ԳՐԱՍԵՂԱՆՆԵՐԻ ԵՒ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ		
49	Գրասեղանների և այլնի նորոգութիւն		275
48	ՎԱՌՆԷՐՔ		
48	20 խալար 19 լիտր քարածուխ և ցախ		1237 45
48	ՋՈՒՐ		
48	Ղաղախութեան զարդարի համար 1 տարւայ	30	
48	Հասանարազի	180	210
47	ՉԻՆՈՒԹԵԱՆՅ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ		
47	2 զարդաների և Բորջնուշի տան նորոգութիւն		2685
34	ՎՃԱՐԻՆԵՐ ՏՈՂՈՍՆԵՐ		
34	Եղբ. Թումանեաններին 6000 թ. պարարի 0/0-ը	5400	
34	„ „ „ ընթացիկ հաշիւ	489 60	5889 60
53	Ազգ. Գրադար - Ընթացիկ, սոյն տարւայ ըստը վճար.		365 75
	Գումար		72578 85
35	Հասանարազի Գլխաւորին կից գնւած 2 տներ (Եփրեմեան մանկապարտէզի համար)		40000
62	Անձեռն. ֆոնդ յանձնւած Ալ. խան Թունեանին 0/0 9-ով		40000
	Կշիռ կշիռիկ	1003 60	
	„ Թումանեանից մօտ	184 65	1188 25
	Գանձապահ - Հսկարարձու՝		153767 10

Լ. Բովանեան

ՉԱՆՔ. — Համայնական Վարչութեան կողմից ընտրւած հաշուաւոր մասնախումբը սոյն 1913/14 տարեշրջանի զրամական զործողութիւնները քննելով գտաւ բոլորովին ճիշտ և փաստաթղթերով հաստատւած:

Անգամը } Ե. Բարսեղեան
 Հաշուետես մասնախումբի } Ա. Մարգարեան } 9/22 Հոկտեմբեր 1915
 } Ե. Թովմասեան } ԹԻՎՅՐԱՆ.

ԹԷՆՐԱՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ

ՄՈՒՏՔ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՇՒԵԿՆԵՐԻՆ

Երես Տեսակի				
27	ԿՂԻՌ կանխիկ (1913/1914 հաշից)	1003	60	
67	„ Եղբ. Թումանյանից „ „	184	65	1188 25
ԿՏԱԿՒԱԾ ԵՒ ՆԻՐԻԱԾ ՓՕՆԳԵՐԻ ՏՈԿՈՍՆԵՐ				
(1914 Սեպտ. 1-ից մինչև 1915 Օգոստ. 31, 0/0 9-ով)				
66	Հանգ. Մարտիրոս խանի կապիտ 8400 թ. տոկոսը	7560		
„	„ Հսիփոմէ խանըմի կապիտ 335 թ. „	301	50	
„	„ Սուլէյման խանի „ 50 թ. „	45		
„	Աղա Սէթ Ներսէսեանի նւիրած 10,000 թումանից զանձւած 67443,05 դանի տոկոսը	6069	85	
„	Սկեանդար խան Դաւիթ խանեանի նւիրած 1000 թումանի տոկոսը	900		
„	Տիկին Մ. Սէթ խանեանի նւիրած 1000 թ. տոկոսը	900		15776 35
ԱՆՁՆՈՒՄԻՆԵՐԻ ՓՕՆԳԻ ՏՈԿՈՍՆԵՐ				
43	Ալ. խան Թունեանից 4000 թ-ի 16 ամս. 0/0 9-ով	4800		
„	Պրն. Ալէքսան Արքահամեանից զանձւած անցեալ տարւայ 500 թ - ի մնացորդ տոկոսը	1700		
66	Դպր. վիճակախաղից մնացորդ 177 թ. տոկոսը	159	30	6659 30
ԿԱԼԻԱԾԱԿԱՆ ՎԱՐՁԵՐ				
41	Կատարինէ խանըմի յիշատակին՝ հանգ. Մարտիրոս խանի կապիտ ամս 10 ամսուայ վարձը	3500		
„	Տիկ. Անահիտի՝ յիշ. հանգ. Մարգար Եփրեմ խանի նւիրած աներից վարձ	2885	40	6385 40
ՏԱՐԵԿԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐ				
40	Պ. Յովհաննէս Աւետեանից՝ Թագուհեան օրիորդաց զպրօցի տարեկան նպաստը՝ 2000 ուրբի	11461	30	
66	Եղբարք Թումանեաններից 1915 - ի նպատ	600		
37	Պարսկ-Ամերիկեան ընկերութիւնից մի ազրատ տանի նպատ 1 տարւայ համար	180		
66	Ս. Գէորգ Եկեղեցուց	450		
„	Ս. Թաղէսոս և Բարթոլոմէոս Եկեղեցուց	450		13141 30
			Փոխադրելի	43150 60

1914/1915 ՏԱՐԵՇՐՁԱՆԻ

ՃԼՔ

Երես Տեսակի				
ՈՒՍՈՒՑՁԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱԾԱՆՔ				
55	Պրն. Վարդան Յովհաննիսեանին	500		
„	„ Սահփան Կիրակոսեանին	200		700
ՈՒՍՈՒՑՁԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՌՈՃԻԿՆԵՐ				
54	Տեսուչ Դր. Վարդան Յովհաննիսեանին	6000		
„	Պրն. Ալէքսան Յովհաննիսեանին	4500		
„	„ Գէորգ Սահփանեանին	4500		
„	„ Ալէքսան Գրիգորեանին	4000		
„	„ Սեդրակ Սեիկեանին	4000		
„	„ Սահփան Կիրակոսեանին	4000		
„	„ Վարդան Յովհաննիսեանին	3500		
„	„ Հայկ Քարամեանին	2000		
„	Տիկ. Մարգարիտ Սարգսեանին	3500		
„	„ Նարզ Գերասիմեանին (9 ամիս)	2666	65	
„	Օր. Հսիփոմէ Խոսրովեանին	2500		
„	Միրզա Արզոյ Հօւէյն Ջէնարին (8 ամիս)	2000		
„	„ Մէլիքի Ազաին (2 „)	500		43666 65
ԾԱՌԱՆԵՐԻ ՌՈՃԻԿ				
„	Բէկլարին և Մեարտլին ձ 70	1680		
„	Դանիէլին ձ 45	540		
„	Ղազարին և Աւետիսին 7 1/2 ամիս 150 + 75 =	225		2445
ԴԱՍԱԿԱՆ ՊԵՏՈՅՔՆԵՐ				
56	Դատադրքեր, տետրակներ, զրիշ, մատիտ և այլն			2834 40
ՁՆՈՒՄՈՐՆԻ ՆԻԹԵՐ				
58	Ջանազան իրեր զնւած			970
ՏՊԱՐԱՐԱԿԱՆ ԾԱՌՔՆԵՐ				
61	Փարսոս տպարանի հաշիւը			255 45
ՋՆԱՊԱՐԿԱՆ ԾԱՌՔՆԵՐ				
60	Դպրոցական մանր ծախքեր	356	05	
61	Յայտ. „Արև-Նում և զարալա զրեյու մուշտանէլին	43	75	399 80
ՆՊԱՍՏՆԵՐ ՏՐԻԱԾ				
37	Նախկին ուսուցիչ Յովհան. Մովսիսեանին 100 ըրլ.	580		
„	Ազրատ ամերիկեան համալսարանի համար	1057	75	1637 75
			Փոխադրելի	52909 05

Երև սեփյակի	Փոխադրեալ		
	ՁԱՆԱԶԱՆ ՆԳԱՍՏՆԵՐ		43150 60
37	Տարևնդաս աղքատ սաների համար		
„	Պ. Պ. Ղազար Յարութիւնեանից, Ասատուր Արրահամեանից, Գր. Յ. Ստեփանեանից, Օննիկ Եգիպտարեանից, Ալէքսան Ազախեանից, Արշակ Գրիգորեանից, Ալբրէ Տէր-Գէորգեանից, Կարապետ Արզարից, Ղազարչակ Աղանեանից, Համբարձում Հայրապետեանից, Յովսէփ Միրզայեանից և 160	1100	
„	Լուծւած „Նոր Թասեր. Ընկ.“ մնացորդ գումարը	330	
„	Պրն. Ռ. Թումանեանից նւէր երաժշտ. գործիք. հմբ.	500	
„	„ Բազդասար Աագեանից նւէր	3000	
„	Սրբ. Գէորգ Եկեղեցուց նպաստ	300	
„	Արտաշէս խան Պատմագրեանի նւիրած սինկէմաներից՝ աղքատ սաների համադրեալի համար	484 50	
„	Նախկին աշակերտ-ուհիների	96	5810 50
	ՆԵՐԿԱՅԱՅՈՒՄ-ԵՐԵՎԱՆԻ ՎԻՃԱԿԱԿԱՆՆԵՐ		
44	Աշակերտ. առնած առկայ երեկոյթից գումարը	536 10	
„	Գործարարական ձեռագործի վիճակախաղերից	510	
50	Հանգ. Ն. Յովակիմեանի ձեռն. վիճակ. մնացորդը	670	
44	Պրն. Ալէք. Գալստեանի ձեռնարկած համերգից	1931 05	
50	Մի խումբ կանանց ձեռնարկած վիճակախաղի արգիւնների կէսը Տիկ. Բ. Քովանեանի միջոցաւ	450	
44	Ղազարի նախաձեռնութեամբ թատերասրահի մի ամս. վարձ	480	4577 15
	ԹԱՏԵՐԱՍԻՐԱՅ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ		
45	Հասանարազի ճիւղից ստացած	1750	
„	Ղազարի նախաձեռնութեամբ	300	2050
	ԱԶԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ԹՈՂԱԿ ԵՒ ԴԱՍ. ՊԻՏՈՅՔՆԵՐ		
36	Ենցեալ 1913/14-ի 3077 դրանից	2240	
„	Ներկայ 1914/15-ի 19990 „	16520	18760
46	Առևտրական գասընթացներից ստացւած		80
69	Ազգ. Գրադ-Ընթերց. ֆոնդը 120 թմն՝ գանձւած Պրն. Յ. Մարտիրոսեանից իր առկուսներով		74428 25
	Ընդհ. գումար		15553 35
			75981 60

Երև սեփյակի	Փոխադրեալ		
	ՓՈՍՏ-ՏԵՌԱԳՐ		52909 05
61	Փոստ-հեռագրի ծախք		189 85
	ԿԱՐԱՍԻՔ ԵՒ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ		
63	18 հաս զիննետիան նոր աթոռներ և այլ նորոգ.	394	
56	Երաժշտական գործիքներ	507	901
	ՎԱՆՆԵՐ		
59	21 խալար քարածուխ (որից 5 խալարը նւիրած է Պրն. Արշակ Գրիգորեանից) և 60		960
	ՋՈՒՐ		
„	Ջրի համար ջրղիւղին 2 տարւայ		545
	ՉԻՆՈՒԹԵԱՆՅ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ		
64	Բորջնուշի և եփրեմեան աների նորոգ., Յ խանութներ շինելու և 2 դպրոցների նորոգութեան, նաև գրասեղանների նորոգութեան և ներկելու		10886
	ՎՃԱՐԻՆԵՐ ՏՈՎՈՍՆԵՐ		
67	Եղբ. Թումանեանց 6000 թ. պարարի 1 տար. առկ.	5400	
„	„ „ „ ընթացիկ հաշիւն վճրծ.	581 10	5981 10
46	Առևտր. գասընթացների համար Պ. Գ Ստեփանեանին		80
69	Ազգ. Գրադար-Ընթերց. ծախքի բացը վճարւած		797 50
	Գումար		73248 50
68	Համայն. Վարչ. գալր. պարար 400 թումանից վճրծ		2200
26	Կշիռ սնդուկում կանխիկ		532 10
			75981 60

Գանձապահ - Հոգաբարձու

Լ. Բովանեան

ԾԱՆՈԹ. — Համայնական Վարչութեան կողմից ընտրւած հաշուետու մասնախումբը սոյն 1914/15 տարեշրջանի դրամական գործողութիւնները քննելով գտաւ բոլորովին ճիշտ և փաստով լի կերպ հաստատւած:

Անդամք } Ե. Բարսեղեան
 Հաշուետու մասնախումբի } Ա. Մարգարեան } 26 Հոկտեմբեր 1915
 } Ե. Թովմասեան } Թէհրան.

Ջ Ե Կ Ո Ի Յ Ո Ի Մ

Թէհրանի Հայոց Համայնական Վարչութեան կողմից ընտրած հաշուետու մասնախումբը, քննելով Թէհրանի Երկուս Գլխայինների Հոգարարձութեան 1913/14 և 1914/15 վերջին երկու տարեշրջանների հաշիւները, մի շարք ժողովներից յետոյ, կարեոր է համարում արձանագրել հետևեալները.—

- ա. հաշիւները պահել են կանոնաւոր և ծախքերը կատարել են զօհումէնաներով:
- բ. Գանձապահը տարւայ ընթացքում հոգարարձական մարմնին պարբերաբար հաշիւներ է ներկայացրել և զրամական վիճակի մասին ակզեակ պահել:
- գ. հոգարարձութիւնը ջանքեր է թափել և մուտքի նոր աղբիւրներ է գտել. այնպէս որ, գլխայինների տարեկան ծախքերը հոգալուց բացի, հին պարտքերից ևս վճարել է 2200 դամ և անձեռնմխելի զումարի վրայ աւելացել է 4340 դամ:

Ուշադրութեան արժանի այլ կէտ չլինելով մասնախումբն իր շնորհակալութիւնն է յայտնում թէ հոգարարձական մարմնին և թէ Գանձապահ Պ. Լևան Բովանեանին իրենց ստանձնած պաշտօնը բարեխղճութեամբ կատարած լինելու առթիւ:

Անդամք հաշուետու մասնախումբի

{	Արսէն խան Մարգարեան
	Յովհաննէս Թովմատեան
	Յովսէփ Բարսեղեան

Թէհրան 12 Գեկտեմբեր 1915.

Ծանօթութիւն. Թէհ նախորդ 1911/12 և 1912/13 տարեշրջանների հաշիւները նոյնպէս ըննուած և զեկուցումը արւած է համայնական Վարչութեանը, սակայն, որովհետև ներկայ հրատարակութեան ծաւալից դուրս է բուտեղանում ենք միայն հաշիւների ընդհանուր կազմ պահած լինելու համար տպագրել այդ տարիների հաշիւները, առանց հաշեքննիչների զեկուցման, որը ծանօթանալ ցանկացողներին արամազրելի է:

ԴԻԻԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ.

ՊԱՏԿԵՐ 10-ԱՄԵԱՅ ԵԼԵԽՄՏԻՑ ԹԷՂՐԱՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ԵՐԿ. ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ

Մ Ո Ւ Տ Ք Ե Ր

	1905/6		1906/7		1907/8		1908/9		1909/10		1910/11		1911/12		1912/13		1913/14		1914/15	
Կտակած և նւիրած ֆոնդերի սոկոսներ	2627	75	10084	75	11842	05	7792		8095	25	17276	10	15776	35	15776	35	15776	35	15776	35
Անձեռնմխելի ֆոնդերի և այլ	3674	70	2900	—	3350		6048		3300		3700		3713		3581	30	1145	80	6659	30
Կտակածական վարձեր			750	—	900		2700		3600		4200		4200		4200		5795		6385	40
Տարեկան նպաստներ	12228	—	12399	50	10600		11130		11720		12687	75	12590		14665		14710		13141	30
Զանազան	6518	80	9534	55	8389		4286	85	3890		6195	35	3776	05	450		2216		7363	85
Ներկայացում, երեկոյթ և վիճակախաղ	6891	15	3889	25	5131	75	5370	30	210	90	728	50	3466	25	3706	35	13043	85	4577	15
Թատերասիրաց ընկերութիւն									2220		2850		1582		1628	75	2500		2050	
Թոշակներ և դասական պիտոյքներ	5680	90	9429	70	7409		10238	30	13298	70	12995		14931	65	19217		22271		18760	
Բաց՝ (վերցւած անձեռնմխելի գումարներից կամ պարտք արւած)					1512	40	16876	95	37936	75	6750				4000					
	37621	30	48987	75	49134	20	64442	40	84271	60	67382	70	60035	30	67224	75	77458	00	74713	35

Ե Լ Ք Ե Ր

	1905/6		1906/7		1907/8		1908/9		1909/10		1910/11		1911/12		1912/13		1913/14		1914/15	
Ճանապարհածախք ուսուցիչներին	3067	50	3214	60	2773	90	1685	40			700		434	85	2050		2639	70	700	
Ռոճիկներ	29916	40	33160	20	33013	35	46128	70	55090	40	52356	65	47981	50	44173	35	48150		43656	65
„ ծառաներին	1800		2300		2280		2280		2400		2775		2312		2040		2150		2445	
Նպաստ ուսուցիչներին					2000		180		805		720		800		240				580	
Դասական պիտոյքներ									860	45	255				4136	15	5683	05	2834	40
Տպագրութեանց	985		330		1427		450				600		738		846	10	348	50	255	45
Ձեռագործի նիւթեր	545	95			280		286										1776	10	970	
Մանր ծախքեր	1354	05	1757	15	1598	70	1575	30	1484	75	1588	85	2823	90	2196	10	653	40	399	80
Փոստ-հեռագրի	472	45	349	40	27	35	119	95	334	90	17	25	24	45	50	80	215	30	189	85
Քարտուղարութեան ուժիկ	500				1000		500		280						499	70	300			
Իրեր, կարասիք և նորոգութիւն	30		13	35	884	20	2715		3785	75	1045		325		55		275		901	
Վառելիք	806	95	702		804		530		680	55	834	25	750	10	1124	50	1237	45	960	
Ջուր	70		20		15		389				330		551	10	515		210		545	
Համազգեստ ազրատ սաներին					268														1057	75
Ըինութեանց և նորոգութեանց	224	65	1637	05	1358	45	3045	90	10898	30	3560	55	1879	90	280		2685		10886	
Պարտքի և ընթացիկ հաշի սոկոսներ			1073	60	374	85	1721		4302	60	3456	85	6152	70	5927	10	5889	60	5981	10
Զանազան ծախքեր (չնախատեսւած)	236		75		80				500											
„ „ (արտակարգ)					1000				520		90		112		100		365	75	877	50
Աւելացւած՝ (զբւած անձեռնմխելի կամ վրձարւած պարտք)																	4340		2200	
	40008	95	46300	10	49950	15	61606	25	81942	70	68329	40	64885	50	64233	80	76918	85	75449	50

Ջ Ե Կ Ո Ի Յ Ո Ի Մ

Ար. Թագլոս և Բարգուզիմէոս Եկեղեցւոյ հաշիւների

Ար. Թագլոս և Բարգուզիմէոս Եկեղեցւոյ Երեցփոխ Քեղխուզա հայրապետ Խաչատրեանի 1914/15 տարեշրջանի հաշիւների քննութեան համար երկու անգամ ժողով գումարելով, աշխատեցինք մի կերպ հաշիւները քննել, բայց անկարելի եղաւ, որովհետեւ ոչ փաստաթուղթ կար և ոչ էլ հաշիւների մանրամասնութիւն: Հաշիւները պահած էին շատ անկանոն. շատ անգերում ջնջած, նորից գրւած և այլն: Բաւականացանք միայն գումարումները քննելով, որ ճիշտ էին:

Թէև անցեալում զխտորութիւն եղել էր այն մասին, որ կուպէկներով հաւաքած գումարները չպէտք է շտապել, օրինակ՝ կառքի համար մեծ ծախսեր անել և այլն. բայց և այնպէս նոյն բանը կրկնուել է և այս տարի:

Նկատի ունենալով, որ Պրն. Խաչատրեանը անգրագէտ է և նրա հաշիւները պահում է մի այլ մարդ և հետեանքը լինում է այն, որ շատ գումարներ երբեմն չեն յիշատակում, կամ թիւրիմացութեամբ կրկին են մտնում հաշի մէջ՝ այս թերութիւնները վերացնելու և կանոնաւոր հաշիւ ունենալու համար, առաջարկում ենք, եթէ ի ղեպ առաջիկայում Քեղխուզան վերընտրել նոյն պաշտօնի համար, տալ նրան մի զրազէտ օգնական, որպէսզի գրամական գործողութիւնները կանոնաւոր և ժամանակին յիշատակին:

Թէհրան 10 Դեկտեմբեր 1915.

Անդամք հաշուետես ժամնախմբի {
Յ. Բարսեղեան
Յ. Թովմասեան
Ա. Մարգարեան

ՀԱԶԻԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵՒ

ՄՈՒՑՔ

ԳՐԱՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

Անցեալ տարւոյ կշիւը		360	
Մկրտութիւն, պատկ, թաղում	407		
Ծննդեան և Զատիկ լուսազին	880		
Խաշը ջրից հանելիս՝ Պ. Յ. Բագալից	150		
Մոմալաճառութիւնից	165	25	
Եկեղեցու գանձանակից	14	50	
Աղքատաց օգտին հանգանակած	765		2381 75
Հանգ. Ամիր Թուման Մարտիրոս խանի կառ- կած 500 թ. ֆոնդի 1 տար. տոկոսը % 9- սլ			450
			3191 75

Ծանօթ. — Հ. Վարչութեան կողմից ընտրուած մասնախումբը քննելով սոյն հաշիւները գտաւ, որ գումարումները ճիշտ էին բայց շատ անկանոն պահուած. պակասուած են գումարները հաստատող գօղումները և ծախքերի մանրամասնութիւնը:

Անդամք { Յ. Բարսեղյան
 Հաշուետես մասնախումբի { Ա. Մարգարեան
 { Յ. Թովմատեան
 10 Դեկտեմբեր 1915
 ԹԷՆՐԱՆ

ՔԱՐԴՈՒՂԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑՈՒ

1914 ՅՈՒՆԻՍ/1915 ՆՈՅ. (19 ԱՄԻՍ)

ԵԼՔ

Ծննդեան և Զատիկն նորագութիւններ	243		
Լուսազին հաւաքելու համար կառքի ծախք	54		
Գուլարի զերեզմանատան ծախքեր — նորագու- թեան, կառքի, ջրի, նւէրներ և այլն	176		
Յ աղքատ ննջեցեալներին փոխադրութեան և թաղման	163		
Վառելիք եկեղեցու համար	94		
Ժամկոչներին՝ 19 ամսւոյ սոճիկ	523		
Գուլարի պահապանին՝ ևս	190		
Զանազան ծախքեր 19 ամսւոյ ընթացքում— ժամկոչի մեղալ, ճրագ, նափա, խունիկ, ծրար և այլն	357	75	
Աղքատախնամ վարչութեանը յանձնած	765		
Լուսազիններից ազատիկ	122		2687 75
Հայկազեան Գարոյններին տարեկան տրուած հանգ. Մարտիրոս խանի ֆոնդի տոկոսը Կշիւ սնդուկում կանխիկ			450 54
			3191 75

Երեցփոխ՝ Հ. Խաչատրեան

ՀԱՂԻՒ Ս. ԳԷՈՐԳ

ՄՈՒՏՔ

ԳՐԱՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

1915 մարտ 30	Նախկին հաշվից սնդուկում կոնխիկ		326	80
	Ս. Գ. եկ. պահանջը թուժանեաններից ստացած	1500		
	Նոյն գումարի առկար	15	90	
	Հանդ. Ամիր թուժան Մարտիրոս խանի կրտա- կած 500 թ. ֆոնդի 1 տար. առկար $\frac{0}{100}$ 9-ով	450		
	Մոմավաճառութիւնից	394	65	
	Մկրտութիւններից	88		
	Պատկներից	435		
	Թաղումներից	640		
	Հուսադին	939	80	
	Խաչը ջրից հանելու առթիւ նւէր	150		
	Մատաղի օգտին հանգանակած Զատկին	98		
	2 մեծ ածներին չբաւորների համար հանդ.	1039		
	Ծննդեան վկայականներից	25		
	Ս. Գէորգ եկեղեցու գանձանակից	66		
	Սպասէրերից նւէրներ պատկների փոխարէն	325		
			6166	35
			6493	15

Ծեռօթ. — Թէհրանի Համայնական Վարչութեան կողմից
ընտրւած քննիչ մասնախումբը քննելով Ս. Գէորգ
եկեղեցու երեցփոխ Պ. Արտաշէս Մ. Սահակեանի
հաշիւը գտաւ ճիշտ և համապատասխան փաստա-
թղթերէ:

Անդամք { Յ. Բարայեան
Հաշուետես մասնախմբի { Ա. Մարգարեան
Յ. Թովմասեան

15 Դեկտեմբեր 1915
Թէհրան.

ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՄԻՆՄԵԱՅ

1914 ՄԱՐՏ 30/1915 ՄԱՐՏ 30

ԵԼՔ

1915 մարտ 30	Զգեստներ կարելու և մի մետրը շալիկ	88		
	Տպագրութիւն, թուղթ, ծրար	112		
	Խունկ, ածուխ, պիւր	271	75	
	Մոմերի թիւեր և 2 հատ նստարան $66 + 44 =$	110		
	Մոսկուայից մոմեր բերելու հաշին կանխավճար	255		
	Ժամկոչների համար եկեղեցական նշաններ	36		
	Վառելիք և ջուր $100 + 60 =$	160		
	Մատաղի համար ծախք	165	20	
	Ծննդեան և Զատկին ուստիականներին նւէր	60		
	Փողոցի մաքրութեան և ապակի $35 + 20 =$	55		
	Նորոգութիւններ շէնքի	1424	15	
	Երգեցողութեան համար Պ. Ա. Գարագաշին	360		
	2 ժամկոչների ուժիկ	500		
	Գարգ. Ղազարինի գերեզմանատան պահապանին	120		
	Նոյն գերեզմանատանը ծախքեր	47		
	1913/14-ի աղքատաց գումարը բաժանուած աղքատներին	351		
	Աղքատախնամ վարչութեանը յանձնած	1039		
	Տ. Խաչատուրի ընտանիքին նպաստ 1914 Ապր. 1- Դեկտեմբեր 30	260		
	1913-ի աղքատաց գումարից (173 դա.) պարտք արւած Պօղոս Պետրոսեանին, Պ. Մկ. Ղու- կասեանի երաշխաւորութեամբ	100		
	Հայկազեան Գարոցներին տարենւաաս արւած հանդ. Մարտիրոս խանի ֆոնդի առկար	450		
	Եւս նոյն Գարոցներին նպաստ	300		
	Կշիւ առ 1-ն Ապրիլի 1915			6264 10
				229 05
	Երեցփոխ՝ Ա. Սահակեան			6493 15

ՀԱՂԻԻ ԹԷՅՐԱՆԻ ՀԱՅՈՅ

ՄՈՒՏՔ

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

1910	Ազանայի սրբերի օգտին՝ Օբիտրդայ Խնամատար ընկ. հանգանակութիւնը	840		
	Դիւանական մուտք	20		
	Ազգային սուրբ գանձւած	824	1684	
1911	Գատական մուտք	53 50		
	Ազգային սուրբ գանձւած	362	415 50	
1912	„Պաշարի“ համար հանգանակած	2959 70		
	Գատական մուտք	260		
	Դիւանական մուտք	113		
	Ազգային սուրբ գանձւած	2032		
	Տոկոսներ ստացւած	25 40		
	Հայկական հարցի առթիւ հանգանակած	5591	10981 10	
1913	Գատական մուտք	115		
	Մի ներկայացումից՝ շքանշանների օգտին	668	783	
1915	1913/14 տարիների ազգ. սուրբեր գանձւած	2616		
	Պաշարի համար հանգանակած	460		
	Գատական մուտք	42		
	Լուծւած „Պատանի“ Միութիւնից՝ կանխիկ և ազաւիկ	331		
	1915-ի ազգային սուրբերից առայժմ գանձւած	230	3679	
			17542 60	

Ծանօթ. Հաշուետե մասնախումբը քննելով Հ. Վարչութեան գանձապահ Պ. Յ. Բարայեանի 1914/15 տաշխարհանի հաշիւները գտաւ ձիւտ և դօկումենտներով հաստատուած:

Մասնախմբի անդամներ {
 Յ. Թովմասեան
 Ա. Մարգարեան
 Զ. Յակոբեան

20 Դեկտ. 1915
 ԹԷՅՐԱՆ.

ՀԱՄԱՅՆՍԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

1907/1915 ՆՈՅՆՄԻԵՐ 20

ԵՂՔ

1910	1907/09 Ազգ. խորհրդի պարաքերը վճարած Ազանայի սրբերի գումարը փոխադր. Կ. Պօլիս Փոստ-հեռագրի, արձանագր. տեսար 3.20 + 19	797 10 840 22 20	1659 30
1911	Տպագրական և դիւանական ծախքեր 32 + 99.65 Փոստ-հեռագրի	131 65 226 05	357 70
1912	Հանգ. Եփրեմի թողման առթիւ ծախք Փոստ-հեռագրի (Պետրոսի կախելու առթիւ) Քարաուզարի վարձ 7 ամիս	173 50 405 90 350	
	Տպագրական և դիւանական ծախքեր 402 + 32 Տ. Խաչատուրի ընտանիքին նպաստ	434 115 20	1478 60
1913	Փոստ-հեռագրի՝ „Հայկական հարց“-ի առթիւ Տպագրական ծախքեր	3894 55 545 70	
	Քարաուզարի ոտձիկ և դիւանական ծախքեր 600 + 164.50	764 50	
	Մանր ծախքեր, վառելիք և այլն	201 25	
	20 ընտանիքների նպաստ տւած	668	6074
1914	Ընչազրուիեան և սուրբեր գանձելու 600 + 261.60	861 60	
1915	Դիւանական, գատական և փոստ-հեռագրի 187.30 + 21.50 + 40	248 80	
	Տպագրական ծախքերի հաշիւից վճարած Քարաուզարի 5 ամիս՝ ծառայի, 9 ամիս 250 + 350	1268 25 600	
	Պաշարի առուծախսից վնաս	498	
	„ վրայ ծախուած՝ աղալու, մշակի և այլն	304 15	
	Պատրաստ պաշարեղէն	910 45	
	Աղաւթիկներ գանազան անձանց մօտ	586 40	
	Ազգային Ե. Գլղր. Հոգարարձութեան մօտ կայ Կշիւ առ 20 նոյեմբեր 1915, կանխիկ	1800	7077 65
			895 35
			17542 60

Ջ Ե Կ Ո Ի Յ Ո Ի Մ
Սր. Գէորգ Եկեղեցու հաշիւների

Համայնական Վարչութեան կողմից ընտրւած հաշեաես մասնախումբը երկու անգամայ ժողովում քննելով Սր. Գէորգ Եկեղեցու Երեցփոխ Պրն. Արաաչէա Սահակեանի 1914/15 տարեշրջանի հաշիւները, նկատողութեան արժանի հետեեալ կէտերը դաաւ. —

1) Ծախսերի մէջ կար 10 թումանի մի գումար՝ որը սրպէս պարտք վճարւած է եղել մի շքաւոր ընտանիքի, որի ամուսինը ինքնասպանութիւն գործելով այդ գրամը կորստեան է մատնել: Հաշեաես մասնախումբը նկատում է, որ աղքատաց համար հանգանակւած գումարները պարտք տալ չէ կարելի:

2) Ձատիւայ տօնի առթիւ, մի քանի անհատների պահանջմամբ, մատուցացուի համար ծախք եղել է դաան 165.20. որի դիմաց հանգանակել է 98 դաան, իսկ մնացածը Եկեղեցին է վճարել: Հաշեաես մասնախումբը առարկում է, որ Եկեղեցին առ այժմ ի վիճակի չէ այգպիսի ծախսեր անելու, իսկ եթէ գանւին այնպիսիներ, որոնք ցանկանան հագորդելուց յետոյ Եկեղեցու մատաղից ուանել, կարող են նախապէս իրենց շրջանում հանգանակութիւն անել և յանձնել գրամը Երեցփոխին: Երկրորդի նա մատաղ պատրաստէ: Հաշեաես մասնախումբը առարկում է նաև այն, որ մատաղը սովորարար աղբաաներին բաժանելու համար է, այն ինչ ներկից գէպքը իւր նպատակին չէ ծառայել:

Չորրորդ հաշիւներին, ուրախալի է աան, որ պահւած էին կանոնաւոր և դօկումէնտներով հաստատւած: Հաշիւների մէջ աչքի էր ընկնում Պրն. Երեցփոխի գործունէութիւնը: Նա ամէն կերպ աշխատել է Եկեղեցու մուտքերը աւելացնել և բարեկարգ վիճակում պահել:

15 Դեկտեմբեր 1916
 Թէհրան. Անդամք հաշեաես մասնախումբի
 { Յ. Թովմասեան
 { Յ. Բարսեյեան
 { Ա. Մարգարեան

ԺԴ. ՍՈՅՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ.

Քարեմիա հասարակութեան ներողամտութիւնն ենք խնդրում որ հակառակ մեր ցանկութեան չյաջողեց այս գրքոյկը մի քանի ամսով աւելի չուա հրատարակ հանել. մեզ շրջապատող քաղաքակրթական պայմանները, հրատարակութեան ծաւալի մեծութիւնը և վերջում էլ մի քանի մարմինների հաշիւների կրցումը — պատճառներ, որոնք գործն աւելի գանգաղեցրին:

Հաշիւների վերաբերմամբ պէտք է աան, որ հագարարձական մարմինների գրամական գործողութիւնները վաղուց է որ հրատարակ են հանւում — սկսած 1901 թւից:

Առաջին անգամ լոյս է աանւում մեր երկու եկեղեցիների գրամական գործողութեանց պատկերը: Յուում ենք, որ հնարաւորութիւն չեղաւ այդ եկեղեցիների վերջին մի քանի տարւայ հաշիւները միասին հրատարակել, որպէսզի կարելի լինէր աւելի լաւ գտգտփար տալ մեր երեցփոխների գործունէութեան մասին:

Առաջին անգամ լոյս է աանւում նաև Համայնական Վարչութեան հաշիւները: Ուշագիւր գիտողը կնկատէ, որ առաջին տարիների — 1907/9 — հաշիւների մանրամասնութիւնը չկայ: Այդ տարիներում «Ազգային Խորհուրդը» տակաւին քաւարար չափով կազմակերպւած չէր:

Չաա ցանկալի է, որ տպագայում տեղիս առհասարակ թղթը հասարակական մարմինների հաշիւները տարէց տարի լոյս աանեն:

Յուալի է, որ Համայնական Վարչութեան տպագայ կազմերը հրատարակութեամբ տարէց տարի հասարակութեանն աւելի տեղեակ իրապէս Համայնքի ընդհանուր գործունէութեան մասին:

Թէհրանի ՀԱՅՈՅ ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ.

ԳիՒԱՆԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐ. { Սարգիս Բարսեղեան՝ նախագահ
 { Գեղամ Սարգսեան՝ Փոխ-նախագահ
 { Գէորգ Պետրոսեան և Յովհաննէս Թովմասեան { Բարաուղարներ
 { Յովսէփ Բարսեյեան՝ Գանձապահ

Թէհրան, 30 Դեկտեմբեր 1915

	Էջ
Ա. Երկու խօսք	1
Բ. Յառաջաբան, Ազգային Խորհուրդ—Նամայնական Վարչութիւն	2
Գ. Կողմը և Վարչական բաժիններ	4
Դ. Թրէնտդրական բաժին	
1. Հիմնական կանոնադրի վերաքննութիւնը	7
2. Ներքին կանոնադրութիւն	8
3. Ազրատախնամ Վարչութեան կանոնադրութիւնը	9
Ե. Ընչազրութիւն և Ազգային ասուրք	
1. Ընչազրութիւն Թէհրանի հայ ժողովրդի	11
2. Ազգային ասուրքերի գանձումը	14
Զ. Եկեղեցական բաժին	
1. Թէհրանի հայոց Եկեղեցիները	17
2. Ծխարածանութիւն	18
3. Քահանայական սոճկի հարցը	19
4. Ազգարարութիւն ծիսական քահանաներին	20
5. Զեկուցում երեցփոխների գործունէութեան մասին	20
6. Հասանարազ թաղում եկեղեցի շինելու հարցը	21
7. Գերեզմանատան խնդիրը	22
Է. Պարսկա-Հնդկական թիմի Առաջնորդական հարցը	23
Ը. Զեկուցումներ և անգեկազրեր	
1. Գատական մարմին	35
2. Ազրատախնամի գործունէութիւնը	37
3. Կանանց Բարեգործական Ընկերութիւն	38
4. Թրիորդայ Խնամատար Ընկերութիւն	40
5. Կանանց մի խմբակի գործունէութիւնը	41
6. Թատրոնական բաժին	43
Ա. Հասանարազ թաղի Թատերասիրաց խումբ	44
Բ. Փարվազա-Ղազվին թաղի	46

	Էջ
7. Դպրոցական բաժին	47
Ա. Տեղեկագիր Թէհրանի Հայկազեան Երկսեռ Դպրոցների 1914/15 տարեշրջանի կրթական վիճակի	50
Բ. Տեղեկագիր Թէհրանի Հայկ. Երկսեռ Դպրոցների հոգաբարձու-թեան նոյն շրջանի անաստական վիճակի	60
8. Գործունէութիւնը դադարեցրած մարմիններ	73
9. Ազատիկների հարցը	76
Թ. Հանգանակութիւններ և նւիրատուութիւն	77
1. Արշարայտ Սեիկեանի յիշատակին հանգանակութիւններ	78
2. Նւիրատուութիւն	79
Ճ. Համ. Վարչութեան յարաբերութիւնը Պարսիկ Կառավարութեան հետ	
1. Թագազրութիւն Սոլթան Ահմէդ Չահի	80
2. Մէջլիսը և Պարսկահայերը	81
3. „Հայոց իրաւունքներ“-ի պաշտպանութիւնը	82
4. Հայ օգեկաճառների հարցը	84
ՃԱ. Միջազգային պատերազմի ազդեցութիւնը մեր կեանքի վրայ	86
ՃԲ. Ընդհանուր դիտողութիւններ	89
ՃԳ. Հաշիւներ և Զեկուցումներ	
Հայկազեան Երկ. Դպրոցների 1911/12-ի հաշիւը	91
„ „ „ 1912/13-ի „	93
„ „ „ 1913/14-ի „	95
„ „ „ 1914/15-ի „	97
Զեկուցում նոյն հաշիւների քննութեան	99
Համեմատական պատկեր նոյն դպրոցների 10-ամեայ հաշիւների	100
Զեկուցում Ս. Թաղէտ և Բ. եկեղեցու հաշիւների քննութեան	101
Հաշիւ Ս. Թաղէտ և Բ. եկեղեցու 19 ամուայ	102
Հաշիւ Ս. Գէորդ եկեղեցու 12 ամուայ	103
Հաշիւ Թ. Ն. Համ. Վարչութեան 1907/15 շրջանի	104
Զեկուցում Ս. Գէորդ եկեղեցու հաշիւների քննութեան	105
ՃԴ. Սոյն հրատարակութեան առթիւ	106

18
17
16
15
14
13
12
11
10
9
8
7
6
5
4
3
2
1
0
-1
-2
-3
-4
-5
-6
-7
-8
-9
-10
-11
-12
-13
-14
-15
-16
-17
-18
-19
-20
-21
-22
-23
-24
-25
-26
-27
-28
-29
-30
-31
-32
-33
-34
-35
-36
-37
-38
-39
-40
-41
-42
-43
-44
-45
-46
-47
-48
-49
-50
-51
-52
-53
-54
-55
-56
-57
-58
-59
-60
-61
-62
-63
-64
-65
-66
-67
-68
-69
-70
-71
-72
-73
-74
-75
-76
-77
-78
-79
-80
-81
-82
-83
-84
-85
-86
-87
-88
-89
-90
-91
-92
-93
-94
-95
-96
-97
-98
-99
-100

ՄՄ Հայագիտական գրադարան

MAL011150

